

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Φάκελος Μαθήματος

Θρησκευτικά

Ε΄ Δημοτικού

Ο κόσμος της θρησκείας
Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία,
τόπους και γεγονότα

Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού

Ο κόσμος της θρησκείας
Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα

Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού

Ο κόσμος της θρησκείας

Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα

Το έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με την ευθύνη της Επιτροπής Εμπειρογνομών του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο υλοποίησης του Υποέργου «Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Στο έντυπο προσωρινό υλικό για τα Θρησκευτικά Ε Δημοτικού συνεργάστηκαν αμοιβί με τα μέλη της επιτροπής εμπειρογνομών, οι παρακάτω εκπαιδευτικοί:

Γιώργος Τζίνος

Δάσκαλος-Θεολόγος (ΜΤη), Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Διονύσης -Παναγιώτης Βασάλος

Δάσκαλος (ΜΕδ), Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Σχεδιασμός και μορφοποίηση Φακέλου:

Γιώργος Τζίνος

Διονύσης -Παναγιώτης Βασάλος

Εικονογράφηση εξωφύλλου: **Γιώργος Κόρδης**, ζωγραφική με ηλεκτρονική ακίδα.

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ 2017**

Αγαπητά μας παιδιά,

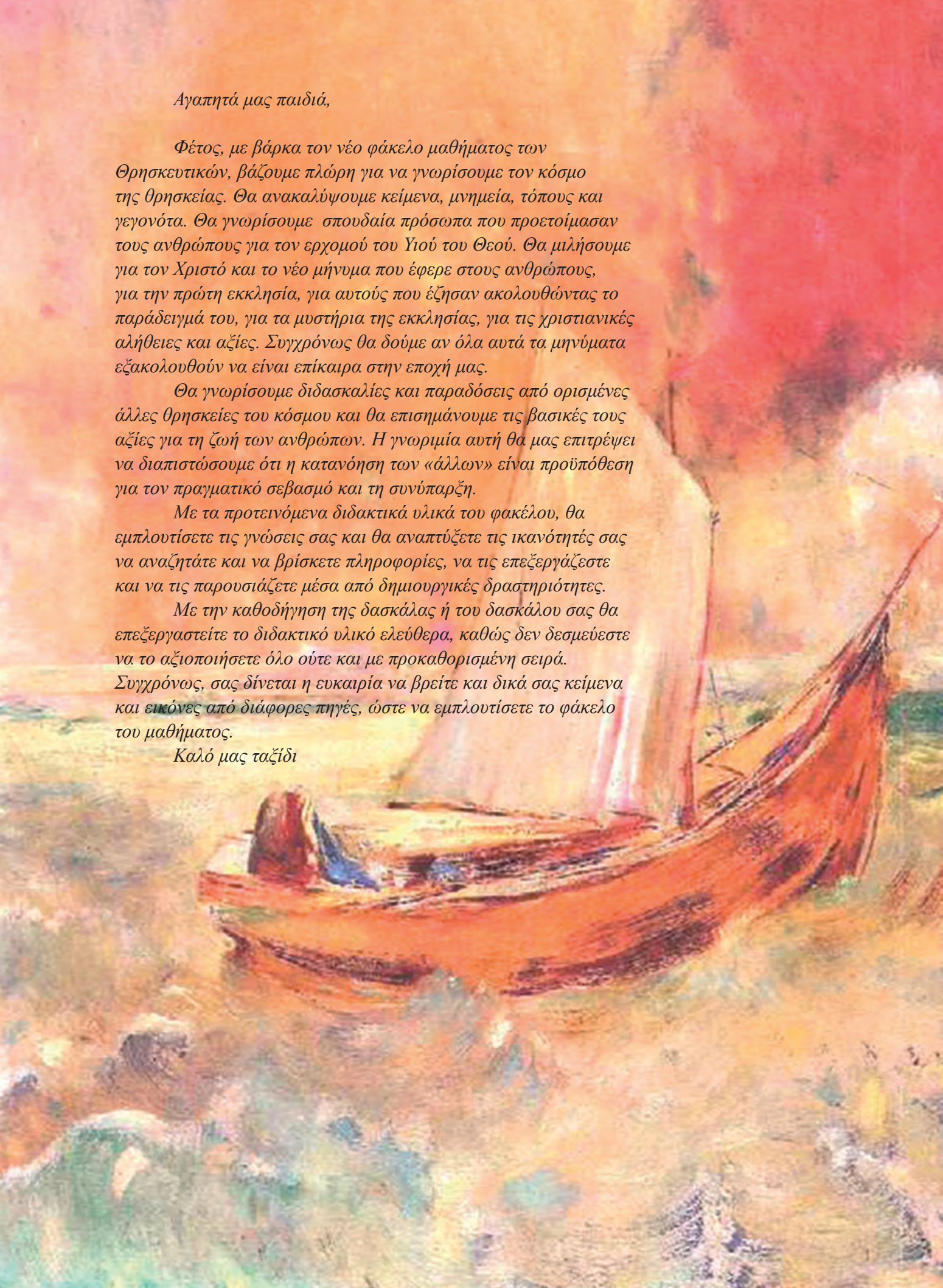
Φέτος, με βάρκα τον νέο φάκελο μαθήματος των Θρησκευτικών, βάζουμε πλώρη για να γνωρίσουμε τον κόσμο της θρησκείας. Θα ανακαλύψουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα. Θα γνωρίσουμε σπουδαία πρόσωπα που προετοίμασαν τους ανθρώπους για τον ερχομό του Υιού του Θεού. Θα μιλήσουμε για τον Χριστό και το νέο μήνυμα που έφερε στους ανθρώπους, για την πρώτη εκκλησία, για αυτούς που έζησαν ακολουθώντας το παράδειγμά του, για τα μυστήρια της εκκλησίας, για τις χριστιανικές αλήθειες και αξίες. Συγχρόνως θα δούμε αν όλα αυτά τα μηνύματα εξακολουθούν να είναι επίκαιρα στην εποχή μας.

Θα γνωρίσουμε διδασκαλίες και παραδόσεις από ορισμένες άλλες θρησκείες του κόσμου και θα επισημάνουμε τις βασικές τους αξίες για τη ζωή των ανθρώπων. Η γνωριμία αυτή θα μας επιτρέψει να διαπιστώσουμε ότι η κατανόηση των «άλλων» είναι προϋπόθεση για τον πραγματικό σεβασμό και τη συνύπαρξη.

Με τα προτεινόμενα διδακτικά υλικά του φακέλου, θα εμπλουτίσετε τις γνώσεις σας και θα αναπτύξετε τις ικανότητές σας να αναζητάτε και να βρίσκετε πληροφορίες, να τις επεξεργάζεστε και να τις παρουσιάζετε μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες.

Με την καθοδήγηση της δασκάλας ή του δασκάλου σας θα επεξεργαστείτε το διδακτικό υλικό ελεύθερα, καθώς δεν δεσμεύεστε να το αξιοποιήσετε όλο ούτε και με προκαθορισμένη σειρά. Συγχρόνως, σας δίνεται η ευκαιρία να βρείτε και δικά σας κείμενα και εικόνες από διάφορες πηγές, ώστε να εμπλουτίσετε το φάκελο του μαθήματος.

Καλό μας ταξίδι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Μαθητές και δάσκαλοι
- Συμπόρευση με όρια και κανόνες
- Προχωράμε αλλάζοντας
- Οι Προφήτες της Βίβλου
- Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία
- Αποστολές για την καλή είδηση
- Ανακαλύπτοντας τα κείμενα της Καινής Διαθήκης

1^η Θεματική ενότητα

Μαθητές και δάσκαλοι

Περιεχόμενα

- 1. Μαθητεία, ένας παντοτινός δρόμος**
  - **Προχωράμε μαζί. Οι δάσκαλοί μας οδηγοί και συνοδοιπόροι**
  - ❖ Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος...
  - ❖ Κωστής Παλαμάς, Στον δάσκαλο
  - ❖ Οι Τρεις Ιεράρχες για την παιδεία και τον δάσκαλο.
  - ❖ Αποφθέγματα για την παιδεία
    - **Σχολεία του κόσμου σήμερα**
- 2. Ο Χριστός ως διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός**

Δίδασκε με το παράδειγμά του

  - **Δίδασκε παντού, χωρίς διακρίσεις**
  - ❖ Στις συναγωγές, στον ναό αλλά και σε πόλεις και χωριά
  - ❖ Ανέβηκε στο όρος
  - ❖ Πήγε σε σπίτια αμαρτωλών
    - **Δίδασκε με παραβολές**
  - ❖ Τι είναι οι παραβολές
  - ❖ Η παραβολή του καλού Σπορέα
  - ❖ Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη
- 3. Οι μαθητές του Ιησού Χριστού**
  - **Η κλήση των μαθητών**
  - ❖ Ακολουθήστε με και θα σας κάνω αλιείς ανθρώπων
  - ❖ Διάλεξε δώδεκα
    - **Η αποστολή των δώδεκα**
  - ❖ Τους έδωσε συμβουλές πριν ξεκινήσουν
  - ❖ Οι αληθινοί μαθητές δεν ζητούν αξιώματα
    - **Η γιορτή της Σύναξης των Δώδεκα Αποστόλων**
- 4. Δάσκαλοι άλλων θρησκειών του κόσμου**
  - ❖ Βούδας
  - ❖ Λάο Τσε
  - ❖ Μωάμεθ

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα διερευνήσουμε τη διαχρονική διάσταση της μαθητείας, καθώς και τις προσδοκίες μας από τον δάσκαλο ή τη δασκάλα.
- ❖ Θα αναγνωρίσουμε τον Ιησού ως διδάσκαλο και τα χαρακτηριστικά που τον καθιστούν μοναδικό.
- ❖ Θα γνωρίσουμε τον παραβολικό λόγο με τη δύναμη και την αποτελεσματικότητα που τον διακρίνει.
- ❖ Θα εξετάσουμε διδασκαλίες άλλων θρησκειών, τον ανθρωπιστικό τους χαρακτήρα και τη σημασία τους στη ζωή των πιστών.

Μαθητεία: ένας παντοτινός δρόμος

1. Προχωράμε μαζί. Οι δάσκαλοί μας οδηγοί και συνοδοιπόροι

Από την αρχαιότητα ήδη έχουμε παραδείγματα για τη διαπαιδαγώγηση των νέων από έμπειρους και σοφούς διδασκάλους. Στην «Οδύσσεια» του Ομήρου αναφέρεται ο Μέντορας, ο έμπιστος φίλος του πολυμήχανου Οδυσσέα, στον οποίο ο βασιλιάς της Ιθάκης εμπιστεύτηκε την ανατροφή και εκπαίδευση του γιου του Τηλέμαχου. Ο ομηρικός Μέντορας είναι ο συνοδοιπόρος του Τηλέμαχου στην πορεία του να ανδρωθεί και να αναλάβει τον ρόλο του ως πρίγκιπας και μελλοντικός διάδοχος στο βασίλειο της Ιθάκης. Αποτελεί πρότυπο και πατρική φιγούρα για τον νεαρό άνδρα. Είναι ο δάσκαλός του, αυτός που τον καθοδηγεί, τον συμβουλεύει για θέματα που αφορούν όχι μόνο το βασίλειο, αλλά τη ζωή γενικότερα.

Ας αφήσουμε όμως τον Μέντορα με τον Τηλέμαχο να συνοδοιπορούν «στις αμμουδιές του Ομήρου...» κι ας μεταφερθούμε σε μίαν άλλη περίοδο της ιστορίας, τα βυζαντινά χρόνια. Τα αγόρια που δεν πήγαιναν σχολείο, μάθαιναν μία τέχνη πλάι σε έμπειρους τεχνίτες. Οι μαθητευόμενοι έτρεφαν για το «αφεντικό» τους μεγάλο σεβασμό που διαρκούσε όλη τους τη ζωή.

Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος...

Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος, με το παράδειγμά σου να καλλιεργείς ήθος, αρετές κι ας ζεις σε εποχές που οι εκπτώσεις δεν είναι μόνο στις βιτρίνες... Τους μαθητές να κουβαλές στον νου σου ακόμα και σαν δρασκελίζεις την εξώπορτα του σχολείου. Μην τους τινάζεις σαν τη λάσπη που έχει κολλήσει στα παπούτσια... Να μοχθείς για τον αδιάφορο, τον δύστροπο μαθητή. Μην αναπαύεσαι στις δάφνες που σου προσφέρουν οι «καλοί». Να νιώθεις τους γονείς, τα άγχη, τις αγωνίες τους. Κάνε τη διδασκαλία σου έργο τέχνης! Δώσ' της πνοή απ' την πνοή σου. Βάλε πάνω της το δακτυλικό σου αποτύπωμα. Να παραδέχεσαι τα λάθη σου. Να είσαι ειλικρινής. Μη φοβάσαι την κριτική, την αμφισβήτηση. Καλλιέργησε την ελεύθερη σκέψη. Και πάνω απ' όλα ν' αγαπάς τα παιδιά και υιοθετώντας τα λόγια του Ευαγγελίου, να προσπαθείς να γίνεις σαν και αυτά. Κι αν καταφέρεις να τρυπώσεις στην καρδιά τους, τότε πραγματικά αξίζει να λέγεσαι «δάσκαλος».

Αν οι πράξεις σου μέσα στην τάξη εμπνέουν τα παιδιά να πετύχουν περισσότερα, να ρωτούν περισσότερα και να ονειρεύονται περισσότερο, τότε πραγματικά σου αξίζει ο τίτλος «Δάσκαλος».

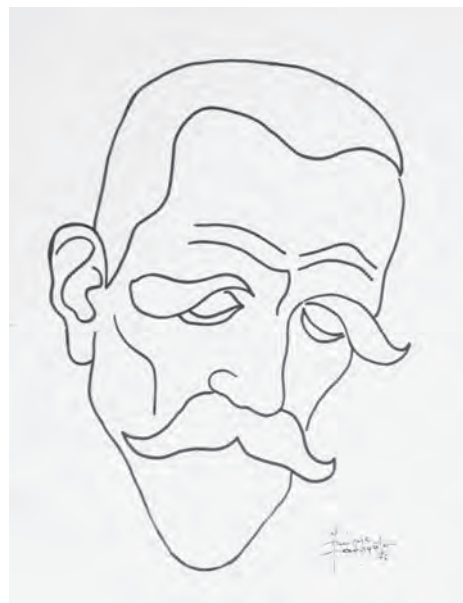
Robert John Meehan

Κωστής Παλαμάς, Στον δάσκαλο

Σμίλειψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές!
Κι ότi σ' απόμεινε ακόμη στη ζωή σου,
Μην τ' αρνηθείς! Θυσίασέ το ως τη στερνή πνοή σου!
Χτισ' το παλάτι, δάσκαλε σοφέ!

Κι αν λίγη δύναμη μεσ' το κορμί σου μένει,
Μην κουρασθείς. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη.
Θέμελα βάλε τώρα πιο βαθειά,
Ο πόλεμος να μη μπορεί να τα γκρεμίσει.

Σκάψε βαθειά. Τι κι' αν πολλοί σ' έχουνε λησμονήσει;
Θα θυμηθούνε κάποτε κι αυτοί
Τα βάρη που κρατάς σαν Άτλαντας στην πλάτη,
Υπομονή! Χτίζε, σοφέ, της κοινωνίας το παλάτι...

Οι Τρεις Ιεράρχες για την παιδεία και τον δάσκαλο.

Η παιδεία κατά τους Τρεις Ιεράρχες πρέπει να χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία: ελευθερία, αγάπη και σεβασμό. Η προσωπικότητα του δασκάλου καθώς και η σχέση του με τους μαθητές αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να έχει εγωισμό. Να παραδέχεται τα λάθη του. Να είναι ταπεινός. Να είναι δημοκρατικός και να χρησιμοποιεί τον διάλογο. Να καλλιεργεί μία σχέση ελευθερίας με τους μαθητές του που βασίζεται στην αγάπη και τον σεβασμό. Να αποφεύγει να τιμωρεί και να ειρωνεύεται.

Αποφθέγματα για την παιδεία

- Η διδασκαλία στην τάξη πρέπει να γίνεται ευχάριστα, γιατί μόνο τότε η γνώση παραμένει μόνιμα.
Μέγας Βασίλειος
- Η εκπαίδευση είναι από τις τέχνες και τις επιστήμες η ανώτερη.
Γρηγόριος ο Θεολόγος
- Η παιδεία είναι πολύ ωφέλιμη στον άνθρωπο, αλλά απαιτεί πολύ επίμονη προσπάθεια, ώστε να ξεριζωθούν από την ψυχή του παιδαγωγού αδυναμίες και πάθη.
Ιωάννης Χρυσόστομος
- Η παιδεία είναι δεύτερος ήλιος για τους ανθρώπους
Πλάτων
- Μάθε σε κάποιον να ψαρεύει και θα τον ταΐζεις ολόκληρη τη ζωή του
Λάο Τσε
- Εκεί που ανοίγει ένα σχολείο, κλείνει μια φυλακή
Βίκτωρ Ουγκώ
- Η παιδεία είναι η ισχυρότερη μηχανή για την εξέλιξη.
Νέλσον Μαντέλα
- Εκείνοι που γνωρίζουν πώς να σκεφτούν δε χρειάζονται δασκάλους.
Μαχάτμα Γκάντι
- Αυτοί που δίνουν καλή εκπαίδευση στα παιδιά, πρέπει να τιμώνται περισσότερο από εκείνους που τα γέννησαν, γιατί οι γονείς τους έδωσαν μόνο τη ζωή, οι παιδαγωγοί όμως την ικανότητα να ζουν καλά.
Αριστοτέλης

2. Σχολεία του κόσμου σήμερα

Τα σχολεία έχουν τοίχους, πάτωμα και στέγη, καρέκλες και θρανία. Όλα τα παιδιά πάνε σχολείο. Έχουν μολύβια, τετράδια και βιβλία. Πράγματα σαν και αυτά, που για εμάς είναι δεδομένα, ισχύουν άραγε σε όλο τον κόσμο;

Η UNICEF σε έκθεσή της, η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα στις 30/8/2016, υπογραμμίζει:

Οι ένοπλες συρράξεις στη Μέση Ανατολή και στη βόρεια Αφρική εμποδίζουν πάνω από 13 εκατομμύρια παιδιά να πάνε σχολείο, καταστρέφοντας τις ελπίδες τους και το μέλλον τους. Οι επιθέσεις εναντίον σχολικών κτιρίων είναι ένας από τους κύριους λόγους που πολλά παιδιά δεν μπορούν να πάνε σχολείο ενώ πολλά σχολικά κτίρια έχουν μετατραπεί σε καταφύγια εκτοπισμένων οικογενειών ή σε βάσεις αντιμαχομένων.

Στη Συρία, στο Ιράκ, στην Υεμένη και στη Λιβύη πάνω από 8.850 σχολικά κτίρια είναι αδύνατον να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς που ανεγέρθηκαν. Χιλιάδες εκπαιδευτικοί σε όλη την περιοχή έχουν εγκαταλείψει τις θέσεις τους λόγω του φόβου για την ασφάλειά τους, ενώ ο ίδιος λόγος αποτρέπει τους γονείς από το να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο.

Δραστηριότητες

1. Σχηματίζουμε στον πίνακα το προφίλ του δασκάλου όπως θα θέλαμε να είναι.
2. Ετοιμάζουμε ένα ερωτηματολόγιο και παίρνουμε συνέντευξη από τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας. Ενδιαφερόμαστε να μάθουμε πώς επέλεξε τη δουλειά αυτή, χαρές, λύπες κ.ά.
3. Φτιάχνουμε έναν κατάλογο με επιθυμίες - αιτήματα προς τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας.
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες, επιλέγουμε από ένα απόφθεγμα και το παρουσιάζουμε.
5. Παρατηρούμε τις εικόνες, σχολιάζουμε , κάνουμε συγκρίσεις.

Ο Σωκράτης διδάσκει τους μαθητές του
—από χειρόγραφο του Αλ Μουμπασίρ
(Συρία, αρχές 13ου αιώνα)

Ο θάνατος του Σωκράτη,
Jacques Louis David (Γαλλία, 1787)

1. Δίδασκε με το παράδειγμά του

Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνετε κι εσείς όπως έκανα και εγώ.

Ιω 13,15

Και αφού νήστεψε για σαράντα ημέρες και νύχτες, ύστερα πείνασε.

Μτ 4,2

Ο δε Ιησούς έλεγε: “Πατέρα, συγχώρησέ τους δεν ξέρουν τι κάνουν”.

Λκ 23,34

Εάν, λοιπόν, εγώ, ο Κύριος και ο Διδάσκαλος, έπλυνα τα πόδια σας, έχετε κι εσείς την υποχρέωση να πλύνετε ο ένας τα πόδια του άλλου.

Ιω. 13,14

Ο Χριστός αυτά που ζητούσε από τους ανθρώπους να κάνουν, τα έκανε πρώτα εκείνος. Νήστεψε για σαράντα μέρες στην έρημο χωρίς να φάει και να πει τίποτα, διδάσκοντάς μας τον δρόμο της άσκησης μέσα από τη νηστεία. Όταν βρισκόταν στον σταυρό, συγχώρεσε αυτούς που τον σταύρωσαν, διδάσκοντάς μας τη συγχώρηση. Έπλυne τα πόδια των μαθητών του, για να διδάξει την ταπείνωση.

2. Δίδασκε παντού, χωρίς διακρίσεις

Στις συναγωγές, στον ναό, αλλά και σε πόλεις και χωριά

Ο Ιησούς δεν έμενε σε έναν τόπο. Περίοδευε από πόλη σε πόλη και από χωριό σε χωριό, κηρύττοντας και φέρνοντας στους ανθρώπους το χαρμόσυνο μήνυμα της βασιλείας του Θεού. Δίδασκε, όπως και οι άλλοι διδάσκαλοι, στις συναγωγές, στον ναό των Ιεροσολύμων αλλά και πέρα από τα μέρη αυτά. Όταν συνέρρεαν χιλιάδες να τον ακούσουν, η φύση αγκάλιαζε το κήρυγμά του. Μια λίμνη του πρόσφερε τις όχθες της και ένα βουνό τις πλαγιές του...

Ενώ τα πλήθη τον περιτριγύριζαν και τον στρίμωνχαν για να ακούσουν τον λόγο του Θεού, αυτός στεκόταν στις όχθες της λίμνης Γεννησαρέτ.

Λκ 5,1

Και είδε δύο πλοία αραγμένα και ακίνητα εκεί κοντά στη λίμνη[...]

Λκ 5,2

Και αφού μπήκε σ' ένα από αυτά [...] δίδασκε από το πλοίο τα πλήθη του λαού που είχαν κατακλύσει τις όχθες της λίμνης.

Λκ 5,3

Ανέβηκε στο όρος

Πολλοί άνθρωποι ακολουθούσαν τον Ιησού, γιατί ήθελαν να τον δουν και να ακούσουν αυτά που έλεγε για τον Θεό. Τον θαύμαζαν και για τον τρόπο που δίδασκε και για τα όσα έλεγε. Διψούσαν να τον ακούσουν και δεν ήθελαν να τον αφήσουν από κοντά τους. Κοντά του έβρισκαν γαλήνη και παρηγοριά. Κάποια μέρα ο Ιησούς βλέποντας πάλι μαζεμένο κόσμο γύρω του να λαχταράει να τον ακούσει, ανηφόρισε στην πλαγιά ενός βουνού για να τον βλέπουν και να τον ακούν όλοι καλά και άρχισε να τους μιλάει. Όσα τους είπε είναι γνωστά ως η «**Επί του όρους ομιλία**». Να μερικά από όσα τους είπε:

Έχετε ακούσει πως δόθηκε η εντολή: «Ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου και να μισήσεις τον εχθρό σου». Ξεχάστε τώρα τα παλιά. Γιατί εγώ σας λέω: να αγαπάτε τους εχθρούς σας. Ευχές να δίνετε σε όσους σας δίνουν κατάρες. Να κάνετε καλό σε όσους σας μισούν, και να προσεύχεστε για αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται και σας καταδιώκουν. Έτσι θα γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας, γιατί αυτός ανατέλλει τον ήλιο του για κακούς και για καλούς και στέλνει τη βροχή σε δίκαιους και άδικους...

Όταν ελεείτε κάποιον να μην το κάνετε μπροστά στους άλλους ανθρώπους με σκοπό να σας επιδοκιμάσουν. Όταν δίνετε ελεημοσύνη, ας μην ξέρει ούτε το αριστερό σας χέρι τι κάνει το δεξί...

Μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας. Πώς μπορείς και βλέπεις το αγκαθάκι στο μάτι του αδελφού σου και δε νιώθεις ένα ολόκληρο δοκάρι στο δικό σου μάτι;

Μτ 5-7

Πήγε σε σπίτια αμαρτωλών

Ο Ιησούς δε δίστασε να πάει και σε σπίτια αμαρτωλών ανθρώπων, κι ας τον κατηγορήσαν κάποιοι γι' αυτό. Ο ίδιος όμως έλεγε:

Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς, αλλά οι άρρωστοι.

Μτ 9,1

Δεν ήρθα να καλέσω σε μετάνοια τους δικαίους, αλλά τους αμαρτωλούς.

Μτ 9,13

3. Δίδασκε με παραβολές

Όλα αυτά τα είπε ο Ιησούς στο πλήθος με παραβολές και δεν τους έλεγε τίποτα χωρίς παραβολή. Έτσι εκπληρώθηκε αυτό που είπε ο Θεός με το στόμα του προφήτη: «Θα μιλήσω με παραβολές, θα πω πράγματα κρυμμένα από τότε που δημιουργήθηκε ο κόσμος».

Μτ 13, 34-35

Ο Ιησούς αποκρίθηκε σε αυτούς και τους μίλησε με παραβολές.

Μτ 22,1

Τι είναι οι παραβολές;

Οι παραβολές είναι σύντομες ιστορίες που διηγείται κάποιος για να διδάξει ή να εξηγήσει κάποια πράγματα με τρόπο απλό, χρησιμοποιώντας καταστάσεις της καθημερινής ζωής, ώστε αυτοί που τον ακούν να μη δυσκολευτούν να τον καταλάβουν. Σε ένα άλλο πλαίσιο, ο Αίσωπος στην αρχαιότητα έφτιαχνε μύθους για να διδάξει με τρόπο απλό που ήταν κατανοητός ακόμα και από τα μικρά παιδιά.

Ο Ιησούς χρησιμοποιούσε παραβολές, γιατί έτσι όλοι τον καταλάβαιναν και δύσκολα ξεχνούσαν όσα έλεγε. Η σπουδαιότητα των παραβολών φαίνεται και από το ότι καλύπτουν το ένα τρίτο της διδασκαλίας του Ιησού.

Όταν ο Ιησούς δίδασκε με παραβολές, αφηγούταν απλές ιστορίες που προκαλούσαν το ενδιαφέρον των ακροατών και ήταν εύκολο ν' απομνημονευτούν. Με αυτόν τον τρόπο, ο Χριστός πετύχαινε δύο πράγματα. Βοηθούσε τους μαθητές του - και διαμέσου των μαθητών του αργότερα την Εκκλησία- να καταλάβουν καλύτερα και να θυμούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τις αλήθειες της διδασκαλίας του. Ταυτόχρονα έκρυβε τα νοήματα της διδασκαλίας του από τους Φαρισαίους και από όσους δεν ήταν έτοιμοι να δεχτούν την αλήθεια των λόγων του. Κάποιες φορές ακόμα και οι μαθητές του Ιησού δεν καταλάβαιναν τι σήμαιναν τα λόγια του στις παραβολές που χρησιμοποιούσε κι εκείνος, σαν τον δάσκαλο που οι μαθητές του δεν τον προσέχουν, τους μάλωνε: «Ο δε Ιησούς είπε στους μαθητές του: «ακόμη και σεις που τόσο χρόνο είστε μαζί μου, δεν μπορείτε να καταλάβετε το νόημα των λόγων μου;»».

Μτ 15,16

Η παραβολή του καλού Σπορέα

Ένας γεωργός βγήκε να σπείρει το χωράφι του. Κάποιοι από τους σπόρους έπεσαν πάνω στο δρόμο, καταπατήθηκαν από τους διαβάτες και τους έφαγαν τα πουλιά του ουρανού· άλλοι σπόροι έπεσαν σε πέτρες και μόλις φύτρωσαν ξεράθηκαν, γιατί εκεί δεν είχε δροσιά· κι άλλοι σπόροι πέσανε στα αγκάθια και τ' αγκάθια φύτρωσαν μαζί τους και τους έπνιξαν κι άλλοι σπόροι πέσανε στην καλή γη, φύτρωσαν κι έδωσαν ο καθένας από εκατό καρπούς. Οι μαθητές ρώτησαν τον Κύριο τι ήθελε να πει με αυτή την παραβολή. Εκείνος τους είπε ότι ο σπόρος είναι ο λόγος του Θεού. Ο δρόμος είναι εκείνοι που τον άκουσαν μεν αλλά αδιαφόρησαν κι έτσι έρχεται ο διάβολος και παίρνει τον λόγο από την καρδιά τους, για να μην πιστέψουν και σωθούν. Οι πέτρες, είναι εκείνοι που όταν ακούσουν το

λόγο, τον δέχονται με ενθουσιασμό, αλλά επειδή δεν έχει προλάβει να ριζώσει μέσα τους όταν έρθει ο πειρασμός τον εγκαταλείπουν. Τα αγκάθια, είναι αυτοί που άκουσαν τον λόγο, αλλά πνίγονται από τις ασχολίες, τη φροντίδα του πλούτου τους και τις απολαύσεις της ζωής και έτσι τον ξεχνούν. Τέλος η καλή γη είναι αυτοί, που ακούν τον λόγο του Θεού, τον κρατούν φυλαγμένο στην καρδιά και έχουν μεγάλη πρόοδο στη ζωή.

Λκ 8, 5-15

Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη

Ο Ιησούς διηγήθηκε κάποτε μια ιστορία: «Κάποιος άνθρωπος από την Ιερουσαλήμ έκανε μια φορά ένα ταξίδι. Στον δρόμο έτυχε να του επιτεθούν ληστές. Τον χτύπησαν, του πήραν όλα του τα πράγματα και τον παράτησαν στον δρόμο μισοπεθαμένο. Από κείνο τον δρόμο έτυχε να περάσει κάποιος που ήταν ιερέας στον ναό της Ιερουσαλήμ. Είδε τον τραυματισμένο άνθρωπο, αλλά τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Μετά από αυτόν, πέρασε ένας που εργαζόταν στον ναό. Το ίδιο κι αυτός παρ' όλο που τον είδε, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Πέρασε τότε κι ένας από τη Σαμάρεια, ένας Σαμαρείτης. Οι άνθρωποι από την Ιερουσαλήμ δεν συμπαθούσαν τους Σαμαρείτες και τους περιφρονούσαν. Αυτός ο Σαμαρείτης όμως, καθώς πλησίασε τον τραυματισμένο, τον είδε και τον σπλαχνίστηκε. Πήγε κοντά του, περιποιήθηκε τις πληγές του και τις έδεσε καλά. Μετά τον ανέβασε στο δικό του ζώο και τον μετέφερε στο πιο κοντινό πανδοχείο. Τον ξάπλωσε σε ένα κρεβάτι και τον φρόντισε. Την άλλη μέρα ο Σαμαρείτης έπρεπε να συνεχίσει το ταξίδι του. Έδωσε λοιπόν στον πανδοχέα δύο ασημένια νομίσματα και του είπε: «Φρόντισέ τον, κι ό,τι παραπάνω

ξοδέψεις, εγώ όταν ξαναπεράσω θα σε πληρώσω». Όταν ο Ιησούς τελείωσε την ιστορία αυτή, είπε: «Ας σας γίνει παράδειγμα αυτός ο Σαμαρείτης. Κάντε κι εσείς το ίδιο».

Λκ 10, 25-37

Οι μαθητές του Ιησού Χριστού

1. Η κλήση των μαθητών

«Ακολουθήστε με και θα σας κάνω αλιείς ανθρώπων»

Καθώς ο Ιησούς περπατούσε στην όχθη της λίμνης της Γαλιλαίας, είδε δύο αδέρφια, τον Σίμωνα, που τον έλεγαν και Πέτρο, και τον αδερφό του τον Ανδρέα να ρίχνουν δίχτυα στη λίμνη, γιατί ήταν ψαράδες. «Ακολουθήστε με», τους λέει, «και θα σας κάνω ψαράδες ανθρώπων». Και αυτοί αμέσως άφησαν τα δίχτυα και τον ακολούθησαν.

Προχωρώντας πιο πέρα από εκεί, είδε δύο άλλους αδερφούς, τον Ιάκωβο, γιο του Ζεβεδαίου, και τον αδελφό του τον Ιωάννη. Βρίσκονταν στο ψαροκάικο μαζί με τον πατέρα τους τον Ζεβεδαίο και τακτοποιούσαν τα δίχτυα τους. Τους κάλεσε, και αυτοί άφησαν αμέσως το καΐκι και τον πατέρα τους και τον ακολούθησαν.

Μτ 4, 18-22

Η κλήση των δώδεκα μαθητών

Τον Ιησού τον ακολουθούσε σταθερά ένα πλήθος πιστών. Ήταν ο ευρύτερος κύκλος των μαθητών του. Ο ευαγγελιστής Λουκάς αναφέρει ότι ήταν εβδομήντα (10,1). Από αυτούς ο Κύριος διάλεξε δώδεκα για στενούς του συνεργάτες και κήρυκες του Ευαγγελίου του. Οι δώδεκα μαθητές του Κυρίου συμβόλιζαν τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ. Αυτοί ήταν ο Ανδρέας, ο Πέτρος, οι γιοι του Ζεβεδαίου Ιάκωβος και Ιωάννης, ο Φίλιππος, ο Βαρθολομαίος, ο Ματθαίος, ο Θωμάς, ο Ιάκωβος, γιος του Αλφαίου, ο Θαδδαίος, ο Σίμων ο Κανανίτης και ο Ιούδας ο Ισκαριώτης.

2. Η αποστολή των δώδεκα

Τους δώδεκα μαθητές που επέλεξε ο Ιησούς τους έκανε Απόστολους. Τους έδωσε, δηλαδή, μία αποστολή: να κηρύξουν τη Βασιλεία του Θεού στα πέρατα της γης και να γιατρεύουν τους αρρώστους.

«Όπου πάτε να κηρύττετε λέγοντας πως έφτασε η βασιλεία του Θεού».

Μτ 10,7

«Να θεραπεύετε τους αρρώστους, να ανασταίνετε τους νεκρούς, να γιατρεύετε τους λεπρούς, να κάνετε καλά τους δαιμονισμένους».

Μτ 10,8

Συμβουλές για την αποστολή τους

«Μην παίρνετε τίποτε μαζί σας για τον δρόμο» τους είπε, «ούτε ραβδί ούτε σακίδιο ούτε φαγητό ούτε χρήματα ούτε διπλά ρούχα».

Λκ 9, 3-5

Απαλλαγμένοι, έτσι, από τις εγκόσμιες ανάγκες, οι Απόστολοι θα αφιερώνονταν αποκλειστικά στο έργο της σωτηρίας των ανθρώπων.

Οι αληθινοί μαθητές δε ζητούν αξιώματα

«Όποιος από σας θέλει να γίνει πρώτος πρέπει να γίνει δούλος όλων»

Ενώ ο Ιησούς βάδιζε με τους μαθητές του προς τα Ιεροσόλυμα τον πλησιάζουν ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης οι γιοι του Ζεβεδάιου και του λένε: «Διδάσκαλε, θέλουμε να μας κάνεις τη χάρη που θα σου ζητήσουμε. Όταν θα εγκαταστήσεις την ένδοξη Βασιλεία σου, βάλε μας να καθίσουμε ο ένας στα δεξιά σου και ο άλλος στα αριστερά σου». Ο Ιησούς τότε τους είπε: «Δεν ξέρετε τι ζητάτε. Πρέπει να ξέρετε ότι όποιος θέλει να είναι πρώτος πρέπει να γίνει δούλος όλων. Γιατί κι εγώ ο ίδιος δεν ήρθα για να με υπηρετήσουν οι άνθρωποι, αλλά για να προσφέρω τη ζωή μου γι' αυτούς».

Μαρκ 10,35-45

3. Η γιορτή της σύναξης των δώδεκα Αποστόλων

Στις 30 Ιουνίου, η Εκκλησία γιορτάζει τους δώδεκα Αποστόλους. Αν και η μνήμη του κάθε Αποστόλου γιορτάζεται ξεχωριστά, με τη συγκεκριμένη εορτή γίνεται υπενθύμιση της ενότητας που είχαν μεταξύ τους οι Απόστολοι, της αγάπης τους προς τον Χριστό και τους συνανθρώπους τους, καθώς και των αγώνων που έκαναν για να διαδοθεί ο λόγος του στη γη απ' άκρη σ' άκρη.

Ο Ιησούς είχε προειδοποιήσει τους μαθητές του ότι κάποιιοι θα τους μισήσουν και θα τους οδηγήσουν στο μαρτύριο:

«...Κι όλοι θα σας μισούν εξαιτίας μου».

Μτ 10,22

«Φυλαχτείτε από τους ανθρώπους· γιατί θα σας παραδώσουν σε δικαστήρια και θα σας μαστιγώσουν στις συναγωγές τους».

Μτ 10,17

Δάσκαλοι άλλων θρησκειών του κόσμου

1. Μωάμεθ

«Μη βαδίζεις με αλαζονεία πάνω στη γη, καθώς ούτε να την κόψεις στα δύο μπορείς ούτε να φτάσεις το ύψος των βουνών της».

2. Βούδας

«Ζήσε τη ζωή σου με τον ίδιο τρόπο που θα ήθελες τα παιδιά σου να ζήσουν τη δική τους».

«Το να κρατάς θυμό είναι σαν να αρπάζεις ένα αναμμένο κάρβουνο για να το πετάξεις σε κάποιον. Αυτός που καίγεται είσαι εσύ».

3. Λάο Τσε

«Ένα ταξίδι χιλίων χιλιομέτρων αρχίζει με ένα βήμα».

«Έχω να διδάξω τρία πράγματα: απλότητα, υπομονή, συμπόνια. Αυτοί είναι οι τρεις μεγαλύτεροι θησαυροί».

«Ο σοφός όσα περισσότερα δίνει στους άλλους τόσα περισσότερα παίρνει».

4. Κομφούκιος

«Το να μη διορθώνει κανείς τα λάθη του είναι μεγάλο λάθος. Προτού ξεκινήσεις ένα ταξίδι εκδίκησης, σκάψε δυο τάφους».

Δραστηριότητες

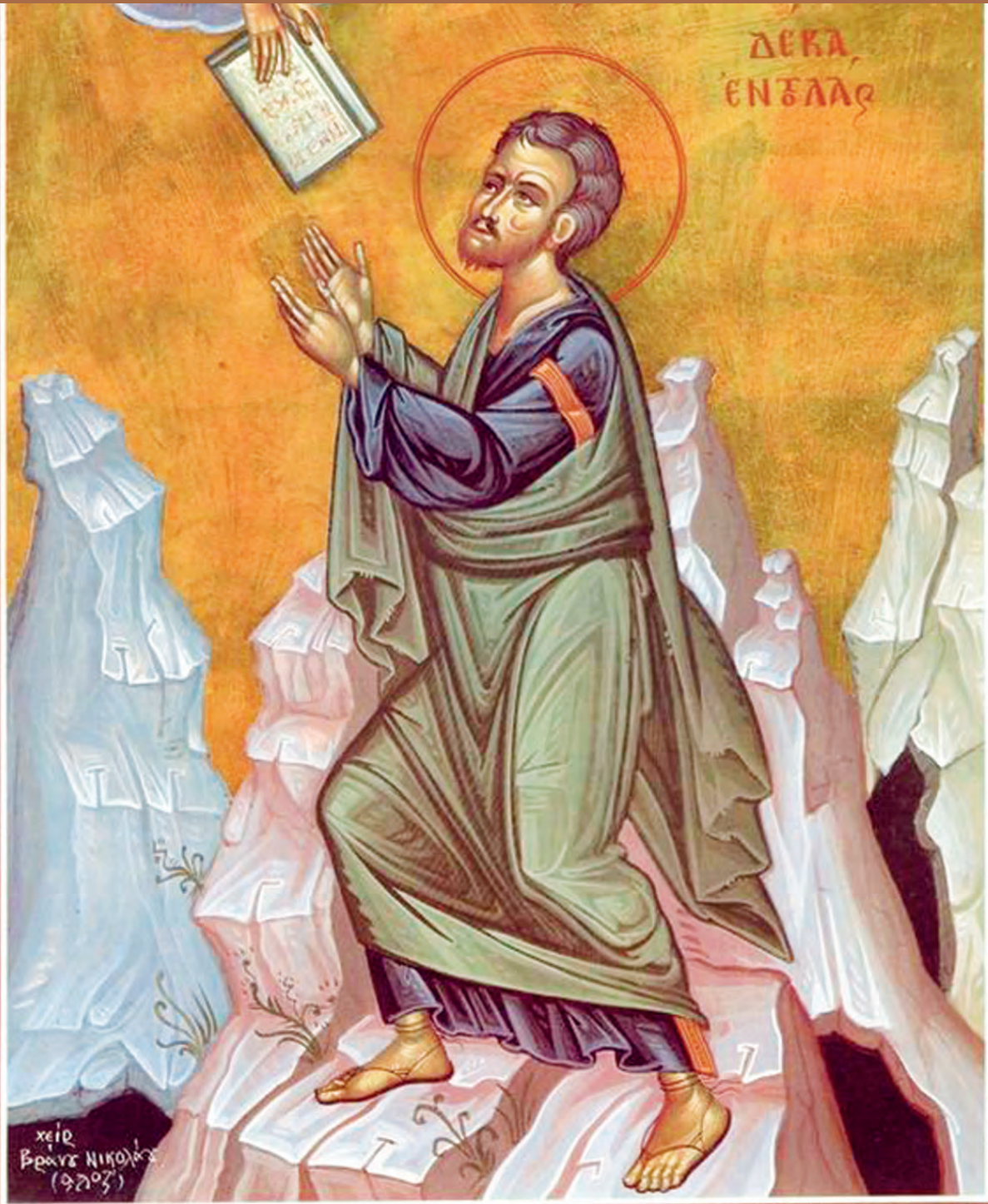
1. Φτιάχνουμε έναν κατάλογο με τα επαγγέλματα των μαθητών του Χριστού.
2. Είμαστε μαθητές του Χριστού. Γράφουμε στο ημερολόγιό μας για τη συνάντηση μαζί του και την απόφαση να τ' αφήσουμε όλα και να τον ακολουθήσουμε.
3. Δύο μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο των γιων του Ζεβεδαίου, εξηγούν το αίτημά τους και κρίνουν την απάντηση του Ιησού.
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες, επιλέγουμε από ένα απόφθεγμα και το παρουσιάζουμε.
5. Ο πίνακας στην παραβολή του καλού Σαμαρείτη είναι του Βαν Γκογκ. Αναζητούμε στο διαδίκτυο πίνακες του. Ερχόμαστε σε επαφή με τον ιδιαίτερο τρόπο που ζωγράφιζε.
6. Παρατηρήστε το χαρακτηριστικό του Ρέμπραντ. Τι βλέπετε; Τι συμβαίνει εδώ; Υπάρχει κάτι που σας προβληματίζει;

«Ο Χριστός διδάσκων», χαρακτηριστικό του Ρέμπραντ.

2^η Θεματική ενότητα

Συμπόρευση με όρια και κανόνες

Περιεχόμενα

1. Ζώντας μαζί

- i. Κανόνες του σχολείου, κανόνες της τάξης μας
- ii. Οι κανόνες. Περιορισμός ή διασφάλιση της ελευθερίας;
- iii. Κανόνες συμβίωσης σε όλο τον κόσμο (ανθρώπινα δικαιώματα)

2. Από την Παλαιά Διαθήκη

- i. Ο Πύργος της Βαβέλ: Ζωή χωρίς όρια
- ii. Συμφωνία του Θεού με τον άνθρωπο:
Διαθήκη του Θεού με τον Αβραάμ
- iii. Οι Δέκα Εντολές

3. Από την Καινή Διαθήκη

- i. Η σπουδαιότερη εντολή
- ii. Ο χρυσός κανόνας
- iii. Η εντολή της χριστιανικής αγάπης προς τους εχθρούς

4. Κανόνες σε άλλες θρησκείες

- i. Μουσουλμάνοι. Η Χαντίθ.
- ii. Ινδοϊστές. Ο νόμος του Ντάρμα
- iii. Βουδιστές. Ο κανόνας της μη βίας
- iv. Εβραίοι. Αφοσίωση στον Νόμο.

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα αποτυπώσουμε με επιχειρήματα τη σημασία των ορίων στην ατομική και συλλογική ζωή.
- ❖ Θα εξηγήσουμε τη σημασία των ορίων και των κανόνων όπως αναδεικνύονται στις βιβλικές διηγήσεις.
- ❖ Θα συγκρίνουμε την υπακοή σε νόμους με την εντολή της αγάπης χωρίς όρια.
- ❖ Θα προεκτείνουμε στο σήμερα τα μηνύματα των διηγήσεων που θα διαβάσουμε.
- ❖ Θα εντοπίσουμε ανθρωπιστικά χαρακτηριστικά σε κανόνες άλλων θρησκειών

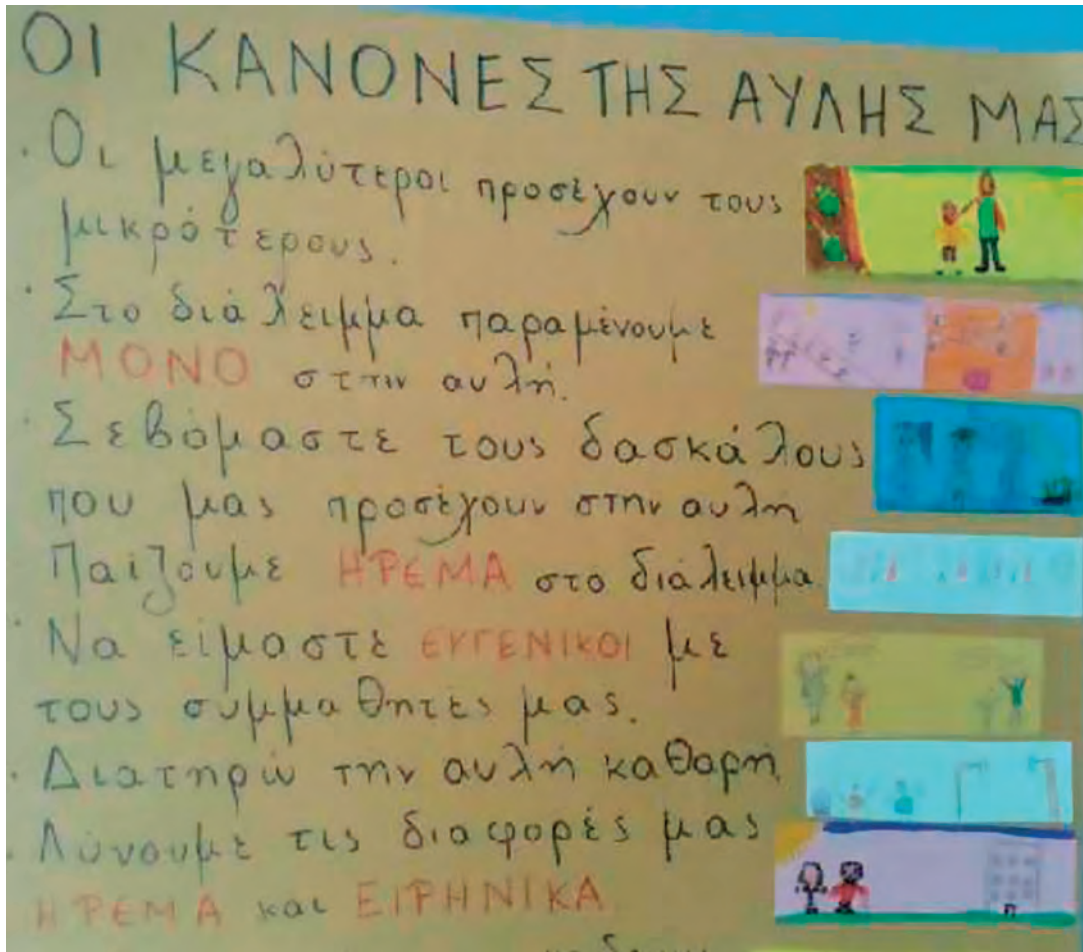

1. Ζώντας μαζί

1. Κανόνες του σχολείου, κανόνες της τάξης μας

«Ο Θεός έδωσε στον Αδάμ αυτή την εντολή: “Απ’ όλα τα δέντρα του κήπου μπορείς να τρως. Από το δέντρο της γνώσης όμως του καλού και του κακού να μη φας, γιατί την ίδια μέρα που θα φας από αυτό θα πεθάνεις”».

Γεν 16-17

«Η ελευθερία του ενός σταματά εκεί που αρχίζουν να θίγονται τα όρια της ελευθερίας των άλλων».

Καντ

«Μέτρον άριστον».

Κλεόβουλος

«Όλα μου επιτρέπονται, αλλά δε συμφέρουν όλα».

Α΄ Κορ 6, 12

2. Οι κανόνες, Περιορισμός ή διασφάλιση της ελευθερίας;

Οι γονείς της Ελένης δεν της κάνουν παρατηρήσεις κι έτσι, όταν πηγαίνει σε πάρτι, κάνει όλο ζημιές με αποτέλεσμα οι φίλες της να μην την καλούν.

Η Ιωάννα παραπονιέται στη μητέρα της ότι δεν την αφήνει να μπαίνει μόνη της στο διαδίκτυο.

Η κυρία Άννα προσπαθεί να κοιμηθεί το μεσημέρι, καθώς έχει γυρίσει κουρασμένη από τη δουλειά της, αλλά τα παιδιά της βάζουν δυνατά την τηλεόραση.

Ο Αντρέας έχει το ελεύθερο από τους γονείς του να κοιμάται ό,τι ώρα θέλει το βράδυ. Εκείνος ξενυχτά στην τηλεόραση και την άλλη μέρα στο σχολείο είναι κουρασμένος, δεν προσέχει ούτε συμμετέχει στο μάθημα.

Ο Γιάννης προσπαθεί να απαντήσει σε μια ερώτηση του δασκάλου, αλλά οι συμμαθητές του πετάγονται και φωνάζουν την απάντηση, πριν προλάβει εκείνος να την πει.

Ο Βασίλης πετά στο προαύλιο το σακουλάκι του φαγητού του.

Ο κύριος Κώστας δε ζητά απόδειξη όταν ψωνίζει.

Η κυρία Μαρία παραβίασε το στοπ και τραυμάτισε σοβαρά έναν μοτοσικλετιστή που δε φορούσε κράνος.

Ο κύριος Μηνάς πάρκαρα στη θέση που είναι για τους ανάπηρους.

3. Κανόνες συμβίωσης σε όλον τον κόσμο (Ανθρώπινα Δικαιώματα)

«Το δικαίωμα στη ζωή είναι το πρώτο από τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Πάπας Φραγκίσκος

«Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι προνόμιο που παραχωρείται από κάποια κυβέρνηση. Είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου επειδή απλά είναι άνθρωπος».

Μητέρα Τερέζα

«Η στέρηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων σημαίνει άρνηση της ίδιας της ανθρώπινης φύσης».

Νέλσον Μαντέλα

Ανθρώπινα δικαιώματα είναι οι θεμελιώδεις ελευθερίες που έχει κάθε άτομο από τη στιγμή της γέννησής του. Προστατεύονται από το εθνικό και το διεθνές δίκαιο και περιλαμβάνουν δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή και την ελευθερία, την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, καθώς και την ισότητα απέναντι στον νόμο. Στα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνονται το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στην υγεία, το δικαίωμα στην τροφή, το δικαίωμα στην κατοικία, το δικαίωμα στην ιατρική περίθαλψη και το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΗΕ (1948)

ΑΡΘΡΟ 1 Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα.

ΑΡΘΡΟ 2 Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

ΑΡΘΡΟ 3 Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4 Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 7 Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 9 Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

ΑΡΘΡΟ 16 1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.

ΑΡΘΡΟ 18 Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19 Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης.

ΑΡΘΡΟ 22 Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας.

ΑΡΘΡΟ 23 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.

ΑΡΘΡΟ 24 Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

1. Ο Πύργος της Βαβέλ: Ζωή χωρίς όρια

Οι απόγονοι του Νώε ζούσαν με αγάπη και ειρήνη γύρω από το βουνό Αραράτ, όπου είχαν εγκατασταθεί μετά από τον Κατακλισμό. Πλήθυναν όμως τόσο, που δεν χωρούσαν πια στον τόπο αυτό. Έτσι αποφάσισαν να μετακινηθούν προς άλλα μέρη. Πριν χωρίσουν, σχεδίασαν να δημιουργήσουν κάτι ξεχωριστό και μοναδικό, που θα θύμιζε στις επόμενες γενιές το πέρασμά τους. Μια μεγάλη πολιτεία με πολλά και ωραία σπίτια και στη μέση της έναν πύργο τόσο ψηλό που η κορυφή του να φτάνει στον ουρανό. Ήθελαν έτσι να μείνει το όνομά τους ξακουστό σ' όλες τις επόμενες γενιές. Μεθυσμένοι από τον εγωισμό τους άρχισαν να χτίζουν το οικοδόμημά τους. Οι άνθρωποι επιχειρούσαν να πραγματοποιήσουν μία κατασκευή δίχως όρια, η οποία ξεπερνούσε τις δυνάμεις τους και τους νόμους της φύσης. Ήταν σίγουρο πως κάποια στιγμή ο πύργος θα σωριαζόταν και θα τους πλάκωνε. Ο Θεός, θέλοντας να τους προφυλάξει από τις συνέπειες αυτής της παράτολμης προσπάθειας, αποφάσισε, πριν οι απόγονοι του Νώε τελειώσουν τον πύργο τους, να αρχίσουν να μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Έτσι, όσοι εργάζονταν στον πανύψηλο πύργο δεν μπορούσαν πια να συνεννοηθούν μεταξύ τους. Το έργο δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Οι άνθρωποι απογοητευμένοι διασκορπίστηκαν προς πολλές κατευθύνσεις σ' όλη τη γη και δημιούργησαν ξεχωριστά έθνη και λαούς. Ο πύργος που είχαν προσπαθήσει να υψώσουν ως τον ουρανό ονομάστηκε Πύργος της Βαβέλ, δηλαδή της συγχύσεως.

Γεν 11, 1-9

2. Συμφωνία του Θεού με τον άνθρωπο: Διαθήκη του Θεού με τον Αβραάμ

Όταν ο Αβραάμ ήταν πια στην Χαναάν, του φανερώθηκε ο Θεός και του είπε: «Εγώ είμαι ο Θεός. Να ζεις σύμφωνα με το θέλημά μου και να είσαι τέλειος. Θα κάνω μαζί σου διαθήκη (συμφωνία), και θα σου δώσω πολλούς απογόνους». Ο Αβραάμ έπεσε με το πρόσωπό του στη γη και ο Θεός του είπε: «Θα αποκτήσεις πολλούς απογόνους και θα γίνεις γενάρχη λαών και βασιλιάδες θα προέλθουν από σένα. Τη διαθήκη μου τη συνάπτω μαζί σου, αλλά θα ισχύει και για όλες τις γενιές των απογόνων σου. Διαθήκη αιώνια, ώστε να είμαι Θεός δικός σου και των απογόνων σου. Σε σένα και τους απογόνους σου θα δώσω όλη τη χώρα της Χαναάν και θα είμαι Θεός τους».

Ο Αβραάμ πίστεψε βαθιά στην ψυχή του ότι του είπε ο Θεός.

Γεν 17

3. Οι Δέκα Εντολές

Πολλές εβδομάδες μετά την έξοδό τους από την Αίγυπτο, οι Ισραηλίτες έφτασαν στο όρος Σινά και κατασκήνωσαν στους πρόποδες του βουνού.

Μέρες αργότερα, άρχισαν βροντές και αστραπές. Ένα πυκνό σύννεφο ήρθε και κάθισε πάνω στο βουνό. Ένας δυνατός ήχος ακουγόταν, ενώ καπνός και φωτιά ανέβαιναν από το σύννεφο. Όλοι φοβήθηκαν πολύ.

Ο Μωυσής είπε στον λαό: «Θα ανεβώ στο βουνό. Ο Θεός θέλει εκεί να μου μιλήσει. Περιμένετε εδώ ώσπου να γυρίσω». Ο Μωυσής ξεκίνησε. Μπήκε στο σύννεφο και ανέβηκε στην κορυφή. Εκεί έμεινε σαράντα μερόνυχτα.

Πάνω στο βουνό, ο Θεός μίλησε με τον Μωυσή και του έδωσε τις δέκα εντολές:

1. «Εγώ είμαι ο Κύριος, ο Θεός σου, που σε έβγαλα από την Αίγυπτο. Δεν θα υπάρχουν για σένα άλλοι θεοί εκτός από μένα.
2. Δεν θα κατασκευάσεις για σένα είδωλα άλλων θεών. Δεν θα τα προσκυνάς ούτε θα τα λατρεύεις.
3. Δεν θα προφέρεις για κανένα λόγο το όνομα του Κυρίου, του Θεού σου.
4. Να τηρείς την αργία κάθε έβδομη μέρα της εβδομάδας. Είναι μια άγια μέρα που ανήκει στον Θεό.
5. Να τιμάς τον πατέρα σου και τη μητέρα σου.
6. Δεν θα φονεύσεις.
7. Δεν θα μοιχεύσεις.
8. Δεν θα κλέψεις.
9. Δεν θα καταθέσεις ψεύτικη μαρτυρία ενάντια στον συνάνθρωπό σου.
10. Δεν θα επιθυμήσεις τίποτε από αυτά που ανήκουν στον συνάνθρωπό σου: το σπίτι του, τη γυναίκα του, τον δούλο του, τα ζώα του ή οτιδήποτε ανήκει σ' αυτόν.

Από την Καινή Διαθήκη

1. Η σπουδαιότερη εντολή

«Διδάσκαλε, ποια είναι η σπουδαιότερη εντολή; Ο Ιησούς είπε: να αγαπήσεις τον Κύριο και Θεό σου με όλη τη καρδιά σου, με όλη τη ψυχή σου και όλο τον νου σου. Αυτή είναι η πρώτη και μεγάλη εντολή. Δεύτερη, το ίδιο μεγάλη είναι να αγαπήσεις τον συνάνθρωπό σου σαν τον εαυτό σου».

Μτ 22, 36-39

2. Ο χρυσός κανόνας

«Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άλλοι άνθρωποι, αυτά να τους κάνετε και εσείς. Σε αυτό συνοψίζονται ο νόμος και οι προφήτες».

Μτ 7,12

3. Η εντολή της χριστιανικής αγάπης προς τους εχθρούς

«Σε εσάς όμως που με ακούτε λέω: Αγαπάτε τους εχθρούς σας, ευεργετείτε όσους σας μισούν, δίνετε ευχές σε όσους σας δίνουνε κατάρες, προσεύχεστε για αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται. Σε όποιον σε χαστουκίζει στο ένα μάγουλο, γύριζε και το άλλο. Και αν κάποιος σου πάρει το πανωφόρι, μην τον εμποδίσεις να πάρει και το πουκάμισο».

Λκ 6, 27-28

«Σας δίνω καινούρια εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο. Όπως σας αγάπησα εγώ έτσι κι εσείς να αγαπάτε ο ένας τον άλλο».

Ιω 13, 34

«Είχατε ακούσει ότι πρέπει να αγαπάτε τους συνανθρώπους σας, αλλά να μισείτε εκείνους που είναι εχθροί σας. Εγώ σας λέω να αγαπάτε τους εχθρούς σας, να λέτε καλά λόγια ακόμα και για εκείνους που σας καταριούνται, να κάνετε το καλό και σε αυτούς που σας μισούν και να προσεύχεστε για αυτούς που σας ταλαιπωρούν και σας καταδιώκουν. Γιατί, εάν αγαπήσετε εκείνους μόνον που σας αγαπούν, ποια ανταμοιβή έχετε να περιμένετε από τον Θεό; Μήπως και οι τελώνες δεν κάνουν το ίδιο;»

Μτ 5,43-4

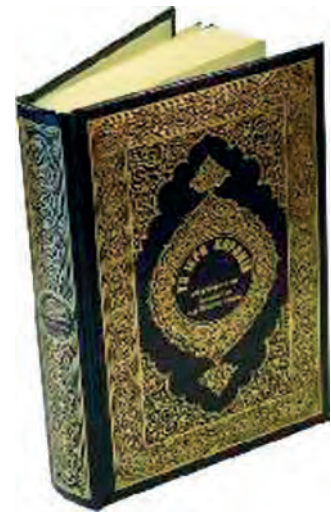
Κανόνες σε άλλες θρησκείες

Οι κανόνες αποτελούν βασικό στοιχείο των θρησκειών. Διαμέσου των κανόνων εκφράζονται οι ιδιαίτερες αρχές και οι διδασκαλίες τους. Οι κανόνες που ισχύουν στις διάφορες θρησκείες δεν ταυτίζονται μεταξύ τους ούτε βέβαια με τους κανόνες που υπάρχουν στον Χριστιανισμό. Παρά τις όποιες ομοιότητες, πρόκειται για εντελώς διαφορετικές παραδόσεις σε σχέση με τη χριστιανική διδασκαλία.

1. Η Χαντίθ των μουσουλμάνων

Στο Ισλάμ όλες οι πλευρές της ανθρώπινης ζωής διέπονται από διατάξεις που τις ορίζει η ισλαμική θρησκεία. Οι μουσουλμάνοι οφείλουν πλήρη και τυφλή υποταγή σε όσα ορίζει το Κοράνιο. Το Κοράνιο, όμως, δεν ήταν δυνατόν να προβλέψει όλες τις περιπτώσεις και να δώσει λύσεις στα προβλήματα της ισλαμικής κοινότητας που συνεχώς μεγάλωνε. Γι' αυτό, για όσα θέματα δεν υπάρχει σαφής και ξεκάθαρη τοποθέτηση στο ιερό βιβλίο, η απάντηση σε απορίες και η λύση σε προβλήματα που προκύπτουν δίνεται σύμφωνα με τη *Χαντίθ*, δηλαδή την *Παράδοση*.

Η λέξη «χαντίθ» σημαίνει στην κυριολεξία *διήγηση, παράδοση*. Χρησιμοποιείται όμως για να δηλώσει την πράξη και τη σοφία του Μωάμεθ, όπως την καθόρισαν διάφορα περιστατικά, γεγονότα ή αποφθέγματα που μεταδίδονταν από στόμα σε στόμα από αυτόπτες μάρτυρες. Παρακάτω, ο πρώτος κανόνας είναι *χαντίθ* (δηλαδή απόφθεγμα από την Παράδοση) και οι άλλοι δύο από το Κοράνι.

- ☞ «Δεν αρκεί η κατηγορία ενός για να καταδικάσεις κάποιον. Χρειάζεται η μαρτυρία τουλάχιστον δύο».
- ☞ «Όταν εκδίδεις απόφαση πρέπει να την εκδίδεις με δικαιοσύνη, ακόμα κι αν είναι κατά συγγενούς σου» (για τους δικαστές).
- ☞ «Να είστε δίκαιοι στο μέτρημα και στο ζύγι».

2. Ινδοϊστές. Ο νόμος του Ντάρμα

Ο Ινδοϊσμός πήρε το όνομά του από την Ινδία, όπου υπάρχει εδώ και πολλούς αιώνες. Δεν πρόκειται για μια συγκεκριμένη θρησκεία αλλά για ένα σύνολο διδασκαλιών και θρησκευτικών παραδόσεων, που συνυπάρχουν χωρίς να συγκρούονται μεταξύ τους. Με

τις διδασκαλίες αυτές κανονίζεται ο τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας, η προσωπική συμπεριφορά και πράξη του καθενός και προτείνεται ο λογικός τρόπος ζωής ως ο κατάλληλος για τη λύτρωση από την απάτη, το ψέμα (όπως πιστεύουν), του κόσμου.

Η ινδοϊστική παράδοση έχει καθορίσει με προσοχή τα ατομικά και κοινωνικά καθήκοντα των ανθρώπων κάθε επαγγέλματος, τάξης ή κοινωνικής ομάδας και έχει υπογραμμίσει την ανάγκη περιορισμού του

εγωισμού, το χρέος για συνεχή πνευματική βελτίωση και την αναζήτηση της αλήθειας.

Βασική διδασκαλία των ινδοϊστών είναι το Ντάρμα που επιβάλλει την τάξη στο σύμπαν και κανονίζει την τάξη στην κοινωνία. Ό,τι πρέπει ο ινδουιστής να πράττει, ο τρόπος με τον οποίο οφείλει να ζει, ορίζεται από τον νόμο του Ντάρμα. Χωρίς τον νόμο αυτό και τις υπόλοιπες διδασκαλίες δεν μπορεί να υπάρξει ο Ινδοϊσμός.

«Ό,τι κακό κάνεις, θα σου επιστραφεί»: είναι μία από τις διδασκαλίες του Ινδοϊσμού που με ιδιαίτερο τρόπο καθορίζει έναν τρόπο συμπεριφοράς.

3. Βουδιστές. Ο κανόνας της μη βίας

Ο Βουδισμός είναι ένα μεγάλο σύνολο από θρησκευτικές πεποιθήσεις, φιλοσοφικές αρχές, έθιμα, και ηθικούς κανόνες που αποδίδονται στον Βούδα. Ο σκοπός της ύπαρξής τους είναι πρακτικός. Δε στοχεύουν στο να βοηθήσουν τον βουδιστή να επικοινωνήσει με κάποιο θεό. Ο θεός δεν τον ενδιαφέρει. Οι κανόνες στον Βουδισμό υπάρχουν για να βοηθήσουν τους ανθρώπους να πετύχουν τη λύτρωση, δηλ. να απελευθερωθούν από τον σωματικό πόνο. Βασικός και θεμελιώδης για τον σκοπό αυτό είναι ο κανόνας της Συμπόνιας και Μη-βίας (Αχίμσα): να μην πληγώνεις, να μη βλάπτεις, να μη σκοτώνεις και να μην καταστρέφεις κανέναν ούτε με τις σκέψεις ούτε με τα λόγια ούτε με τις πράξεις, άνθρωπο, ζώο ή φυτό, (δηλ. όλη τη φύση). Ούτε να πληγώνεις τα συναισθήματα των συνανθρώπων σου. Οι άνθρωποι για να λυτρωθούν πρέπει ακόμη: α) να μην παίρνουν ό,τι δεν τους προσφέρεται, β) να απέχουν από κάθε ανηθικότητα, γ) να μην ψεύδονται, δ) να μην πίνουν οινοπνευματώδη ποτά.

4. Εβραίοι. Αφοσίωση στον νόμο

Ο νόμος και η θρησκεία στον Ιουδαϊσμό έχουν πολύ στενή σχέση. Ο Ιουδαϊσμός είναι η κατεξοχήν θρησκεία του Νόμου. Ο Μωυσής έλαβε στο όρος Σινά από τον ίδιο τον Θεό τον Νόμο και καθόρισε με λεπτομέρεια τη νομοθεσία που ορίζει τον τρόπο ζωής των Εβραίων. Η τήρηση του Νόμου για τους Εβραίους αποτελεί μια θρησκευτική πράξη. Κάθε πιστός Εβραίος οφείλει να τηρεί με ακρίβεια τις εντολές του Νόμου. Έτσι, ρυθμίζεται η κοινωνική, οικογενειακή και προσωπική ζωή των πιστών ξεκάθαρα.

Για παράδειγμα:

«Ξένον δεν πρέπει να τον καταπιέζετε ούτε να τον εκμεταλλεύεστε, γιατί κι εσείς ήσασταν κάποτε ξένοι στην Αίγυπτο. Χήρα και ορφανό δεν θα τους καταπιέζετε».

«Όταν δανείζεις χρήματα σ' έναν φτωχό συμπολίτη σου, μην του φέρεσαι όπως οι άλλοι δανειστές- μην του ζητάς τόκο».

«Μην κρατάς κακία στην καρδιά σου για τον άλλον. Εξηγήσου μαζί του ανοιχτά, για να μη σε βαραινεί καμιά αμαρτία εξαιτίας του».

Η επτάφωτη λυχνία

Η Τορά: ο Νόμος- οι διδασκαλίες που έδωσε ο Μωυσής στους Εβραίους

Δραστηριότητες

1. Μελετούμε τον κανονισμό λειτουργίας του σχολείου. Συζητούμε τι μας προσφέρει και προτείνουμε αλλαγές και βελτιώσεις.
2. Φτιάχνουμε τον «Δεκάλογο της τάξης» ξεκινώντας κάθε φορά με την προτροπή «Είναι καλό να...»
3. Ορίζουμε παρατηρητές που θα καταγράφουν για μία εβδομάδα τα περιστατικά παραβίασης των κανόνων της τάξης. Με την ολοκλήρωση της δράσης σχολιάζουμε τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων.
4. Προσπαθούμε να παίξουμε ένα παιχνίδι χωρίς κανόνες.
5. Φανταζόμαστε ότι είμαστε ναυαγοί σε ένα νησί. Σκεφτόμαστε κάποιους κανόνες που θα μας βοηθήσουν να επιβιώσουμε.
6. Φτιάχνουμε σενάρια μέσα από τα οποία αναδεικνύεται η σημασία των κανόνων.
7. Προτείνουμε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού και τρόπους αντιμετώπισής τους.
8. Παρατηρήστε τις εικόνες. Τι βλέπετε ; Τι συμβαίνει σε καθεμία;

3^η Θεματική ενότητα

Προχωράμε αλλάζοντας

Περιεχόμενα

- 1. Όλοι κάνουμε λάθη**
  - Ζητώντας συγχώρηση, δίνοντας συγχώρηση
  - Η παραβολή του κακού δούλου
  - Ο «πρωτοκορυφαίος» Πέτρος κάνει λάθος αλλά μετανοεί έμπρακτα
  - Ο Ιούδας μετανιώνει αλλά δεν ζητά συγχώρηση
  - Απόσπασμα ομιλίας του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ
- 2. Μετάνοια και συγχώρηση στη βιβλική εμπειρία**
  - «Ελέησόν με ο Θεός»: Η συντριβή του Δαβίδ
  - «Κύριε υπόσχομαι να αποδώσω τα τετραπλάσια σε όσους αδίκησα» : Η ιστορία του Ζακχαίου
  - «Ήταν χαμένος και βρέθηκε»: Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα
  - «Μνήσθητί μου Κύριε, εν τη Βασιλεία σου»: Ο Ληστής στον Σταυρό
  - «Σαούλ Σαούλ, τι με διώκεις;»: Η μεταστροφή του αποστόλου Παύλου
- 3. Συγγνώμη και άφεση στην παράδοση της Εκκλησίας**
  - Το μυστήριο της μετάνοιας
  - Η τέλεση του μυστηρίου
  - Ευχή από τη Θεία λειτουργία
  - Ασκητές για τη μετάνοια
- 4. Από τους βίους των Αγίων**
  - Ο Ιερός Αυγουστίνος
  - Ο Άγιος Διονύσιος Ζακύνθου
- 5. Νηστεία και άσκηση στον χριστιανισμό**
- 6. Νηστεία και άσκηση στις άλλες θρησκείες του κόσμου**

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα κατανοήσουμε τη σημασία που έχει να αναγνωρίζουμε τα λάθη μας.
- ❖ Θα γνωρίσουμε τον ρόλο της μετάνοιας στη ζωή βιβλικών προσώπων και Αγίων.
- ❖ Θα αναγνωρίσουμε το μυστήριο της μετάνοιας ως μέσο προσωπικής θεραπείας, και αποκατάστασης της σχέσης μας με τον Θεό και τους συνανθρώπους μας.
- ❖ Θα αναγνωρίσουμε τη νηστεία και την άσκηση σε άλλες θρησκείες.

1. Όλοι κάνουμε λάθη

Στην καθημερινή μας ζωή, όσο προσεκτικοί και να είμαστε, όσο καλή διάθεση και να έχουμε, ακόμα και χωρίς να το θέλουμε, όλοι κάνουμε λάθη. Άλλοτε μικρά και άλλοτε μεγάλα. Το γεγονός αυτό όμως δεν πρέπει να μας απογοητεύει. Πρώτα από όλα χρειάζεται να τα συνειδητοποιήσουμε, να έχουμε το θάρρος να τα παραδεχτούμε και να προσπαθήσουμε να τα διορθώσουμε. Να τα κατανοήσουμε, να συναισθανθούμε τις συνέπειές τους και να μετανιώσουμε, να αλλάξουμε δηλαδή τρόπο σκέψης, συμπεριφορά, ακόμα και τρόπο ζωής. Έτσι, γινόμαστε καλύτεροι και ξαναφτιάχνουμε τη σχέση μας με τον Θεό και τους ανθρώπους. Επίσης, χρειάζεται να αφήσουμε στην άκρη τον εγωισμό μας και να ζητήσουμε με γενναιότητα συγγνώμη απ' αυτούς που πληγώσαμε. Η αληθινή μετάνοια θα φανεί μέσα από τις πράξεις μας. Η μετάνοια και οι πράξεις που την αποδεικνύουν είναι σαν τα δύο κουπιά σε μια βάρκα. Αν κωπηλατείς μόνο με το ένα, θα κάνεις απλά γύρους πηγαίνοντας πουθενά, ενώ και με τα δύο μαζί μπορείς να πας μπροστά.

Ζητώντας συγχώρηση - δίνοντας συγχώρηση.

Ο Ιησούς στο «Πάτερ Ημών», την προσευχή που δίδαξε στους μαθητές του, λέει: «...και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών» (Λκ. 11, 2-4). Δηλαδή, συγχώρεσε τα σφάλματά μας όπως κι εμείς συγχωρούμε όσους μας έβλαψαν.

Μέσα από τη σοφή διδασκαλία των πατέρων της ερήμου διαβάζουμε ένα περιστατικό στο οποίο φαίνεται το πώς οι πατέρες της ερήμου δίδασκαν τη συγχωρητικότητα. Κάποιος χριστιανός πήγε να συμβουλευθεί τον Αββά Σιλουανό. «Έχω ένα θανάσιμο εχθρό, πάτερ», του εξομολογήθηκε. «Τα κακά που μου έχει προξενήσει αυτός ο άνθρωπος είναι αναρίθμητα. Προ καιρού κέρδισε με απάτη ένα μεγάλο κομμάτι από το χωράφι μου. Με συκοφαντεί όπου βρεθεί, κακολογεί κι εμένα και την οικογένειά μου. Μου έχει κάνει το βίο αβίωτο. Τώρα τελευταία μάλιστα επιβουλεύεται και την ζωή μου. Πριν λίγες ημέρες έμαθα πως αποπειράθηκε να με δηλητηριάσει. Δεν παίρνει άλλο λοιπόν. Είμαι αποφασισμένος να τον παραδώσω στη δικαιοσύνη». «Κάνε όπως θέλεις», του είπε με αδιαφορία ο Αββάς Σιλουανός. «Δεν νομίζεις, πάτερ, πως όταν τιμωρηθεί και

μάλιστα αυστηρά, όπως του πρέπει, θα σωθεί η ψυχή του;», ρώτησε ο άνθρωπος, που τώρα άρχισε να ενδιαφέρεται και για την ψυχική ωφέλεια του εχθρού του. «Κάνε ό,τι σε αναπαύει», εξακολουθούσε να λέγει με το ίδιο ύφος ο Όσιος. «Πηγαίνω, λοιπόν στον δικαστή κατ' ευθείαν», είπε ο χριστιανός και σηκώθηκε να φύγει. «Μη βιάζεσαι τόσο», του είπε με ηρεμία ο Όσιος. «Ας προσευχηθούμε πρώτα να κατευοδώσει ο Θεός την πράξη σου». Άρχισε με το «Πάτερ ημών». «Και μη αφήεις ημίν τα οφειλήματα ημών, ως ουδέ ημείς αφήμεν τοις οφειλέταις ημών», ακούστηκε να λέγει μεγαλοφώνως ο Όσιος, σαν έφτασε σ' αυτό το στίχο. «Λάθος», Αββά, «δεν λέγει έτσι η Κυριακή Προσευχή», έσπευσε να διορθώσει ο χριστιανός. «Έτσι όμως είναι», αποκρίθηκε μ' όλη του την απάθεια ο Γέρων. «Αφού αποφάσισες να παραδώσεις τον αδελφό σου στον δικαστή, ο Σιλουανός δεν κάνει άλλη προσευχή για σένα».

Μον. Θεοδώρας Χαμπάκη, *Γεροντικό*

Η παραβολή του κακού δούλου

Η βασιλεία των ουρανών μοιάζει μ' ένα βασιλιά που θέλησε να του αποδώσουν λογαριασμό οι δούλοι του. Μόλις άρχισε να κάνει τον λογαριασμό, του φέρανε κάποιον που του χρωστούσε δέκα χιλιάδες τάλαντα. Επειδή δεν μπορούσε να τα επιστρέψει, ο κύριός τον διέταξε να πουλήσουν τον ίδιο, τη γυναίκα του, τα παιδιά του και όλα τα υπάρχοντά του και να του δώσουν το ποσό από την πώληση. Ο δούλος τότε έπεσε στα πόδια του, τον προσκυνούσε κι έλεγε: «δείξε μου μακροθυμία και θα σου τα δώσω όλα τα χρέη μου πίσω». Τον λυπήθηκε τότε ο κύριός του και τον άφησε να φύγει χαρίζοντάς του μάλιστα ολόκληρο το χρέος. Βγαίνοντας έξω ο ίδιος δούλος, βρήκε έναν από τους συνδούλους του που του χρωστούσε μόνο εκατό δηνάρια, τον έπιασε και τον έσφιγγε να τον πνίξει λέγοντάς του: «ξόφλησέ μου αυτά που μου χρωστάς». Ο συνδούλος του τότε έπεσε στα πόδια του και τον παρακαλούσε: «δείξε μακροθυμία και θα σου τα ξεπληρώσω». Εκείνος όμως δε δεχόταν, αλλά πήγε και τον έβαλε στη φυλακή, ώσπου να ξεπληρώσει αυτά που του χρωστούσε. Όταν το είδαν αυτό οι

συνδούλοι του λυπήθηκαν πολύ και πήγαν και διηγήθηκαν στον κύριό τους όλα όσα έγιναν. Τότε ο κύριος τον κάλεσε και του είπε: «κακέ δούλε, σου χάρισα όλο εκείνο το χρέος επειδή με παρακάλεσες δεν έπρεπε κι εσύ να σπλαχνιστείς τον συνδούλο σου όπως σε σπλαχνίστηκα κι εγώ;» και οργισμένος τον παρέδωσε στους βασανιστές ώσπου να ξεπληρώσει όσα του χρωστούσε. Έτσι θα κάνει και ο ουράνιος Πατέρας μου αν ο καθένας σας δεν συγχωρεί τα παραπτώματα του αδερφού του μ' όλη του την καρδιά.

Μτ. 18,23-35

Ο Πέτρος ρώτησε τον Κύριο: «Μέχρι πόσες φορές θα σφάλει σ' εμένα ο αδερφός μου και θα τον συγχωρήσω; Ως επτά φορές;» και ο Ιησούς του λέει: «Δε σου λέω ως επτά, αλλά ως εβδομήντα φορές επτά».

Μτ 18,22

Η άρνηση του Πέτρου

«Ο Πέτρος αποκρίθηκε στον Ιησού κατά τον Μυστικό Δείπνο: “Κι αν όλοι χάσουν την εμπιστοσύνη τους σ' εσένα, εγώ ποτέ δε θα τη χάσω”. Του είπε και ο Ιησούς: “Σε βεβαιώνω πως αυτή τη νύχτα, προτού λαλήσει ο πετεινός, θα με απαρνηθείς τρεις φορές”».

Μτ 26,33-34

Ενώ ο Πέτρος ήταν κάτω στην αυλή, έρχεται μία από τις δούλες του αρχιερέα και βλέποντάς τον να ζεσταίνεται, τον κοίταξε και του είπε: «Ήσουν κι εσύ με τον Ναζωραίο». Αυτός αρνήθηκε λέγοντας: «Ούτε ξέρω ούτε καταλαβαίνω τι λες». Βγήκε έξω στο προαύλιο και τότε λάλησε ο πετεινός. Η δούλη που τον είδε άρχισε πάλι να λέει σ' αυτούς που βρίσκονταν εκεί: «Είναι κι αυτός από εκείνους». Ο Πέτρος όμως πάλι αρνιόταν. Ύστερα από λίγο πάλι οι παρευρισκόμενοι του έλεγαν: «Ασφαλώς κι εσύ είσαι απ' αυτούς, γιατί είσαι Γαλιλαίος, το δείχνει και η προφορά σου». Ο Πέτρος όμως άρχισε να ορκίζεται: «Ο Θεός να με τιμωρήσει αν ξέρω αυτόν τον άνθρωπο για τον οποίο μιλάτε». Κι αμέσως για δεύτερη φορά λάλησε ο πετεινός. Θυμήθηκε τότε ο Πέτρος τι του είχε πει ο Ιησούς, ότι δηλαδή πριν λαλήσει δύο φορές ο πετεινός θα τον έχει αρνηθεί τρεις φορές. Μετάνιωσε κι έκλαψε πικρά.

Μκ 14, 66-72

Η μετάνοια του Πέτρου.
Δομήνικος Θεοτοκόπουλος

Ο Ιησούς, σε μία από τις εμφανίσεις του στους μαθητές του μετά την ταφή και ανάστασή του, είπε στον Σίμωνα Πέτρο: «Σίμων, γιε του Ιωνά, μ' αγαπάς περισσότερο απ' όσο αυτοί εδώ;» «Ναι Κύριε» του απαντά ο Πέτρος, «εσύ ξέρεις πως σ' αγαπώ». Του λέει τότε: «Βόσκει τ' αρνιά μου». Τότε τον ρωτά για δεύτερη φορά: «Σίμων, γιε του Ιωνά, μ' αγαπάς;» «Ναι Κύριε» του αποκρίνεται εκείνος, «εσύ ξέρεις πως σ' αγαπώ». Του λέει τότε: «Ποίμανε τα πρόβατά μου». Τον ρωτά για τρίτη φορά: «Σίμων, γιε του Ιωνά, μ' αγαπάς;». Στενοχωρήθηκε ο Πέτρος που τον ρώτησε για τρίτη φορά και του απαντάει: «Κύριε εσύ τα ξέρεις όλα, εσύ ξέρεις ότι σε αγαπώ». Τότε του λέει ο Ιησούς: «Βόσκει τα πρόβατά μου».

Ιω 21, 15-17

Η έμπρακτη μετάνοια του Πέτρου

Ο Πέτρος όταν θυμήθηκε τα λόγια του Ιησού στον Μυστικό Δείπνο, κατάλαβε το σφάλμα του, μετάνιωσε και έκλαψε πικρά. Στη συνέχεια της ζωής του έδειξε τη μετάνοιά του με πράξεις. Έγινε θερμός κήρυκας του Ευαγγελίου και έδωσε ακόμα και τη ζωή του για την αγάπη του Χριστού.

Ο Ιούδας μετανιώνει αλλά δε ζητά συγχώρηση

Τότε, όταν είδε ο Ιούδας, που τον παράδωσε, ότι καταδικάστηκε, μετάνιωσε και επέστρεψε τα τριάντα αργύρια στους αρχιερείς και στους πρεσβυτέρους, λέγοντας: «Αμάρτησα, γιατί παρέδωσα αίμα αθώο». Εκείνοι του είπαν: «Τι σχέση έχει αυτό μ' εμάς; Εσένα θα αφορά». Και αφού έριξε τα αργύρια στο ναό, αναχώρησε και πήγε και κρεμάστηκε.

Μτ 27, 3-5

Ο Ιούδας, αν και κατάλαβε το λάθος του, δε ζήτησε συγχώρηση, επειδή ήταν άνθρωπος υπερήφανος. Προτίμησε να δώσει τέλος στη ζωή του. Έτσι, όμως, έχασε τη δυνατότητα να διορθώσει το λάθος του.

Από μια ομιλία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, που αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των μαύρων και την ειρήνη και δολοφονήθηκε στα 39 του χρόνια.

Καμιά συμβουλή του Χριστού δεν υπήρξε πιθανώς πιο δύσκολη στο να την ακολουθήσει κανείς από την εντολή ν' αγαπάτε τους εχθρούς σας [...] Με ποιον τρόπο να αγαπούμε τους εχθρούς μας;

Στην αρχή πρέπει να αναπτύξουμε και να διατηρήσουμε τη δυνατότητα της συγγνώμης. Εκείνος που είναι ανίκανος να συγχωρεί είναι ανίκανος και ν' αγαπά. Είναι αδύνατο και ν' αρχίσει κανείς να αγαπά τους εχθρούς του χωρίς να έχει πρώτα αποδεχτεί την ανάγκη, να συγχωρεί εκείνους που τον κακομεταχειρίζονται

και τον αδικούν [...]

Ο ένοχος μπορεί να ζητήσει συγγνώμη. Δικαιούται να επιστρέψει στο σπίτι του, με την καρδιά του γεμάτη από την επιθυμία της συγγνώμης, όπως ο άσωτος.

Συγχωρώ δε σημαίνει πως ξεχνώ εκείνο που έγινε ή πως τοποθετώ μια ψεύτικη επιγραφή πάνω σε μια κατακριτέα πράξη. Συγχωρώ σημαίνει περισσότερο πως η πράξη αυτή έπαυσε να αποτελεί εμπόδιο στις σχέσεις. [...]

Λογαριάζω τον εαυτό μου ευτυχισμένο γιατί ο Θεός που λατρεύουμε έχει ταυτόχρονα πνεύμα σταθερό και τρυφερή καρδιά. [...] Τον έχουμε συμπαραστάτη στους αγώνες μας. Μας αναζητά μέσα στο σκοτάδι, υποφέρει μαζί μας και για μας, στην τραγική μοίρα των ασώτων που μας έλαχε.

Μ. Λ. Κινγκ, Η δύναμη της αγάπης

Και όρθια μπροστά του, του διηγήθηκε όλη της τη ζωή, χωρίς ν' αφήσει τίποτα, τη βάρφτισή της, την αδιαφορία της, τη σκληρότητά της, τον αρραβώνα της, τα λόγια που είπε, και που παρακίνησαν το Βασιλόπουλο να πέσει στη λίμνη, το ταξίδι που έκαμε για να βρει την καρδιά της, την αλλαγή και την επιστροφή της με όλες τις δυσκολίες που απάντησε.

Αφού τελείωσε, την κοίταξε λίγη ώρα σιωπηλά ο Βασιλιάς, εκεί που στέκονταν μπροστά του, με το κεφάλι ψηλά, τόσο υπερήφανη και όμως τόσο ταπεινωμένη.

... Ύστερα όλοι μαζί ανέβηκαν στο δωμάτιο όπου το Βασιλόπουλο ήταν πλαγιασμένο, με κλειστά μάτια και λιγνεμένο πρόσωπο. Η Βασιλοπούλα έπεσε στα γόνατα κι έπιασε το χέρι του.

- Συγχώρεσέ με! είπε.

Το Βασιλόπουλο άνοιξε τα μάτια, την είδε, και από το φως που έλαμπε στο πρόσωπό της κατάλαβε όλη την ιστορία.

Π. Δέλτα, Η Καρδιά της Βασιλοπούλας

Αποφθέγματα

- *Το να μη διορθώνει κανείς τα λάθη του είναι μεγάλο λάθος.*
Κομφούκιος
- *Το να κάνεις λάθος είναι ανθρώπινο, το να συγχωρείς είναι θεϊκό.*
Αλεξάντερ Ποπ
- *Το δις εξαμαρτείν τ' αυτόν ουκ ανδρός σοφού.*

(Το να κάνεις δύο φορές το ίδιο λάθος δεν δείχνει σοφό άνδρα)
Μένανδρος
- *Η αμαρτία όταν την παραδεχόμαστε και την ομολογούμε γίνεται μικρότερη, ενώ αντίθετα γίνεται πολύ χειρότερη.*
Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος
- *Όποιος δεν έκανε ποτέ λάθος, δεν έχει δοκιμάσει ποτέ κάτι καινούριο.*
Αλβέρτος Αϊνστάιν
- *Ένα λάθος γίνεται σφάλμα μόνο όταν προτιμήσουμε να μην το διορθώσουμε.*
Τζων Κέννεντυ
- *Το να μην παραδέχεσαι ένα λάθος είναι μεγαλύτερο λάθος.*
Ρόμπερτ Χαφ
- *Το βράδυ έχω βρει έναν ωραίο τρόπο για να κοιμάμαι . . . τους συγχωρώ όλους έναν – έναν.*
Τάσος Λειβαδίτης

Δραστηριότητες

1. Κάθε μαθητής και μαθήτρια σχεδιάζει περιγράμματα φύλλων δέντρου σε χαρτόνια δύο διαφορετικών χρωμάτων. Αφού τα κόψει, γράφει πάνω στο ένα φύλλο μια συνήθεια που θα ήθελε να αλλάξει και στο άλλο ένα θετικό χαρακτηριστικό που θα ήθελε να αποκτήσει. Κρεμάμε όλοι τα «φύλλα» μας σε ένα πραγματικό ή ψεύτικο δεντράκι, το «δέντρο της αλλαγής».
2. Χωριζόμαστε σε ομάδες 4-5 ατόμων. Συζητάμε λάθη που κάνουμε καθημερινά στο σπίτι, στο σχολείο κ.α. Διαλέγουμε ένα και το παρουσιάζουμε στις άλλες ομάδες με την τεχνική της «παγωμένης εικόνας».
3. Παιχνίδι ρόλων. Δραματοποιούμε την παραβολή του «κακού δούλου».
4. Ο πίνακας: «Η μετάνοια του Πέτρου» είναι έργο του μεγάλου Έλληνα ζωγράφου Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (El Greco). Αναζητούμε στο διαδίκτυο πίνακες του. Ερχόμαστε σε επαφή με τον ιδιαίτερο τρόπο που ζωγράφιζε.
5. Φτιάχνουμε κολλάζ με εικόνες που δείχνουν μετάνοια και συγχώρηση.
6. Συζητούμε τις διαφορές στη μετάνοια του Πέτρου και του Ιούδα.
7. Σχολιάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Χριστός αποκατέστησε τον Πέτρο στη θέση που είχε προτού τον αρνηθεί.

2. Μετάνοια και συγχώρηση στη βιβλική εμπειρία

Η συντριβή του Δαβίδ

Ένα από τα σπουδαία πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης είναι ο βασιλιάς και προφήτης Δαβίδ. Όταν τον επέλεξε ο Θεός, για να τον χρησιμοποιήσει σύμφωνα με το θέλημά του, η Παλαιά Διαθήκη και η Καινή Διαθήκη τον περιέγραψαν ως «άντρα που είναι όπως τον θέλει η καρδιά του Θεού» (Α' Βασιλειών 16,1· Πράξεις 13,22), καθώς επίσης «αγαθό και άξιο ενώπιον του Κυρίου» (Α' Βασιλειών 16,12).

Και όμως κάποτε, όταν ήταν βασιλιάς, ο Δαβίδ έπεσε σε ένα βαρύ αμάρτημα. Ένα απόγευμα, από το βασιλικό του δωμάτιο είδε μια πολύ όμορφη γυναίκα. Αμέσως ζήτησε να μάθουν ποια ήταν. Του είπαν, λοιπόν, ότι αυτή ήταν η Βηρσαβεέ, γυναίκα ενός στρατιώτη, του Ουρία του Χετταίου. Ο Δαβίδ, τυφλωμένος από την ομορφιά της, έστειλε τον Ουρία σε μια επικίνδυνη αποστολή για να σκοτωθεί. Όταν η Βηρσαβεέ έμαθε ότι σκοτώθηκε ο άντρας της, τον πένθησε και τον θρήνησε. Όταν πέρασε το πένθος, ο Δαβίδ έστειλε και την έφεραν στο παλάτι και την έκανε γυναίκα του.

Τότε ήρθε στο παλάτι ο προφήτης Νάθαν, ο οποίος, για να τον κάνει να νιώσει το λάθος του, του είπε μια ιστορία: «Κάποτε, βασιλιά μου, ήταν ένας πλούσιος άρχοντας μ' αμέτρητα κοπάδια. Όταν έτυχε να φιλοξενήσει έναν άλλο άρχοντα, διέταξε κι έσφαξαν το μοναδικό αρνί που είχε ο φτωχός γείτονάς του. Λυπήθηκε να σφάζει ένα από τα δικά του».

«Αν βρίσκεται στο βασίλειό μου ο άδικος αυτός, πρέπει να τιμωρηθεί σκληρά!» είπε ο Δαβίδ. «Είσαι εσύ, βασιλιά μου!» του είπε ο Νάθαν και του θύμισε το αμάρτημά του. Ο Δαβίδ μετάνιωσε πικρά για την πράξη του και ζήτησε τη συγχώρηση του Θεού.

Βασ Β' 11, 2-8· 14-26· 12, 1-7· 13

Καρπός της μετάνοιας του Δαβίδ είναι ο Πεντηκοστός Ψαλμός.

«Ελέησόν με ο Θεός»

Σπλαχνίσου με, Θεέ, μες στην αγάπη σου·
μες στην αμέτρητη ευσπλαχνία σου
συγχώρησε τα ανομήματά μου.
Πλύνε με ολόκληρον ...
κι απ' την αμαρτία μου καθάρισέ με.
Το ξέρω εγώ καλά το κρίμα μου,
το σφάλμα μου αδιάκοπα είναι στα μάτια μου μπροστά...
Πλύνε με, κι απ' το χιόνι λευκότερος θα γίνω...
Φτιάξε μου, Θεέ, μια καθαρή καρδιά...

«Κύριε υπόσχομαι να αποδώσω τα τετραπλάσια σε όσους αδίκησα»: Η ιστορία του Ζακχαίου

Στην πόλη Ιεριχώ έμενε ο Ζακχαίος, που η δουλειά του ήταν να εισπράττει φόρους. Ο Ζακχαίος έπαιρνε περισσότερα χρήματα απ' όσα έπρεπε και είχε πλουτίσει. Όλος ο κόσμος το ήξερε, αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα.

Μια μέρα που ο Ιησούς είχε έρθει στην πόλη, ο Ζακχαίος το άκουσε και ήθελε οπωσδήποτε να τον δει. Ήταν όμως κοντός και ο κόσμος ήταν πολύς. Δεν μπορούσε να δει τίποτα.

Ο Ζακχαίος δεν απογοητεύτηκε. Έτρεξε κι ανέβηκε σ' ένα δέντρο. Από εκεί πάνω θα μπορούσε να δει καλά τον Ιησού όταν θα περνούσε. Ο Ιησούς, όταν έφτασε εκεί κοντά, είδε τον Ζακχαίο, στάθηκε και του είπε: «Ζακχαίε, κατέβα γρήγορα, γιατί σήμερα πρέπει να μείνω στο σπίτι σου».

Ο Ζακχαίος κατέβηκε γρήγορα από το δέντρο. Αμέσως έφερε τον Ιησού στο σπίτι του και τον υποδέχτηκε με πολλή χαρά. Όλοι στην Ιεριχώ που το είδαν αυτό διαμαρτύρονταν και έλεγαν: «Ο Ζακχαίος είναι αμαρτωλός. Ο Ιησούς δεν έπρεπε να μείνει στο σπίτι του!»

Ο Ζακχαίος όμως είπε στον Ιησού: «Έκανα αδικίες. Έπαιρνα περισσότερα χρήματα απ' όσα έπρεπε. Θέλω όμως να επανορθώσω. Τα μισά από τα υπάρχοντά μου θα τα δώσω στους φτωχούς και όποιος πλήρωσε περισσότερο θα πάρει από μένα πίσω το τετραπλάσιο!»

Ο Ιησούς τότε του είπε: «Σήμερα είναι μια ευτυχισμένη μέρα για σένα και για την οικογένειά σου. ο Θεός χαίρεται γιατί άλλαξες τρόπο να σκέφτεσαι και να ζεις. Κι εγώ γι' αυτό ήρθα στον κόσμο, για να γυρέψω τους αμαρτωλούς και να τους σώσω».

Λκ 19, 1-10

Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα

Ο Ιησούς διηγήθηκε μια ιστορία: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. Μια μέρα, ο μικρότερος είπε στον πατέρα του: «Πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί». Εκείνος τότε τους μοίρασε την περιουσία. Ύστερα από λίγες ημέρες, ο μικρότερος γιος τα μάζεψε όλα κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί σκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσωτη ζωή.

Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη, κι άρχισε και αυτός να στερείται. Πήγε λοιπόν, κι έγινε εργάτης σε έναν από τους πολίτες εκείνης της χώρας, ο οποίος τον έστειλε στα χωράφια του να βόσκει χοίρους. Έφτασε στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά κανένας δεν του έδινε ούτε αυτά να φάει.

Τελικά κάποια στιγμή συνήλθε και είπε: «Πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περισσότερο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας! Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα

του πω: «Πατέρα αμάρτησα στον Θεό και σε εσένα. Δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου. Πάρε με να σου δουλεύω σαν εργάτης σου». Σηκώθηκε, λοιπόν και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του.

Ενώ ήταν ακόμη μακριά, τον είδε ο πατέρας του, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφιχτά και τον φιλούσε ασταμάτητα. Τότε ο γιος τού είπε: «Πατέρα, αμάρτησα στον Θεό και σε σένα και δεν αξίζω να λέγομαι παιδί σου». Ο πατέρας όμως γύρισε στους δούλους του και τους είπα: «Βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον. Φορέστε του δακτυλίδι στο χέρι και σανδάλια στα πόδια του. Φέρτε και το καλοθρεμμένο μοσχάρι και σφάξτε το, να φάμε και να γιορτάσουμε, γιατί αυτός ο γιος μου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε».

Ο μεγαλύτερος γιος του βρισκόταν στο χωρά-

φι και καθώς ερχόταν και πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει. Εκείνος του είπε: «Γύρισε ο αδελφός σου, και ο πατέρας σου έσφαξε το καλοθρεμμένο μοσχάρι, γιατί ήρθε πίσω γερός».

Αυτός τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα στο σπίτι. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακαλούσε, εκείνος όμως του αποκρίθηκε: «Εγώ τόσα χρόνια σου δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· σε εμένα όμως, δεν έδωσες ποτέ ένα κατσίκι για να γιορτάσω με τους φίλους μου. Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου στην ασωτία, μέχρι και το καλοθρεμμένο μοσχάρι έσφαξες για χάρη του». Αλλά ο πατέρας του απάντησε: «Παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου και ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. Έπρεπε όμως να γιορτάσουμε και να χαρούμε, γιατί ο αδελφός σου αυτός ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε».

Λκ 15, 11-32

Τόσο μεγάλη είναι η σπουδαιότητα της παραβολής αυτής, που οι πατέρες της Εκκλησίας λένε πως, αν όλα τα ευαγγέλια χάνονταν και σωζόταν μόνο η παραβολή αυτή, θα μπορούσε να τα αντικαταστήσει, καθώς περιέχει το βασικό νόημα της διδασκαλίας του Ιησού που είναι η αγάπη και η συγχώρηση.

«Μνήσθητί μου Κύριε, εν τη βασιλεία Σου»: Ο ληστής στον Σταυρό

Μαζί με τον Χριστό σταύρωσαν δύο κακούργους. Αυτός που ήταν κρεμασμένος στα αριστερά του Ιησού, τον βλαστημούσε και του έλεγε: «Εάν εσύ είσαι ο Μεσσίας, σώσε τον εαυτό σου και εμάς». Τότε, ο άλλος γύρισε και του είπε: «Ούτε τον Θεό δε φοβάσαι εσύ; Δεν είσαι όπως κι εκείνος καταδικασμένος; Εμείς βέβαια δίκαια, γιατί τιμωρούμαστε για αυτά που κάναμε. Αυτός όμως δεν έκανε κανένα κακό». Και στον Ιησού έλεγε: «Θυμήσου με, Κύριε, όταν έρθεις στη Βασιλεία Σου». Ο Ιησούς του απάντησε: «Σε βεβαιώνω πως σήμερα κιόλας θα είσαι μαζί μου στον παράδεισο»

Λκ 23, 39-43

Εδώ βλέπουμε έναν άνθρωπο που έζησε όλη του τη ζωή μέσα στην αμαρτία. Έκλεψε, σκότωσε κι όμως χάρη στη μετάνοιά του έστω και τις τελευταίες στιγμές της ζωής του, αξιώθηκε να γίνει ο πρώτος κάτοικος του παραδείσου! Το γεγονός αυτό πρέπει να μας γεμίζει με αισιοδοξία και ελπίδα κάθε φορά που πέφτουμε σε αμαρτία, γιατί μας δείχνει πως με την ειλικρινή μετάνοια σβήνονται τα σφάλματά μας και ερχόμαστε πάλι κοντά στον Θεό.

Η μεταστροφή του αποστόλου Παύλου

Ο Σαύλος, φοβερός διώκτης των χριστιανών, άκουσε ότι πολλοί άνθρωποι στην πόλη Δαμασκό πίστευαν στον Ιησού. Πήγε τότε στον αρχιερέα και του είπε: «Θέλω να πάω στη Δαμασκό. Δώσε μου την άδεια να συλλάβω εκεί όσους πιστεύουν στον Ιησού και να τους φέρω πίσω δεμένους». Πράγματι, ο αρχιερέας του έδωσε την άδεια. Ο Σαύλος ξεκίνησε για τη Δαμασκό.

Όταν πλησίαζε στην πόλη, ξαφνικά τον φώτισε μια αστραπή από τον ουρανό. Έπεσε στη γη κι άκουσε μια φωνή να του λέει: «Σαούλ, Σαούλ, γιατί με καταδιώκεις;» Ο Σαύλος ρώτησε: «Ποιος είσαι, Κύριε;» Η φωνή απάντησε: «Εγώ είμαι ο Ιησούς, που εσύ τον καταδιώκεις. Σήκω όμως και μπες στην πόλη. Εκεί θα σου πούνε τι πρέπει να κάνεις».

Οι άντρες που συνόδευαν τον Σαύλο έμειναν με ανοιχτό το στόμα, γιατί άκουγαν τη φωνή αλλά δεν έβλεπαν κανέναν. Ο Σαύλος σηκώθηκε πάνω και, ενώ τα μάτια του ήταν ανοιχτά, δεν έβλεπε τίποτε. Οι συνοδοί του τότε τον έπιασαν από το χέρι και τον οδήγησαν στη Δαμασκό. Τρεις μέρες ήταν τυφλός. Στο διάστημα αυτό ούτε έφαγε ούτε ήπια.

Εκεί στη Δαμασκό ζούσε ένας μαθητής του Ιησού που τον έλεγαν Ανανία. Σ' αυτόν φανερώθηκε σε όραμα ο Κύριος και του είπε: «Σήκω και πήγαινε στο σπίτι του Ιούδα στην οδό που λέγεται Ευθεία. Ζήτησε κάποιον που λέγεται Σαύλος. Είναι εκεί και προσεύχεται».

Ο Ανανίας απάντησε: «Κύριε, έχω ακούσει από πολλούς πόσα δεινά έχει προκαλέσει αυτός ο άνθρωπος στους πιστούς στην Ιερουσαλήμ. Καταδιώκει και βάζει στη φυλακή όσους πιστεύουν σε σένα». Ο Κύριος όμως του είπε: «Πήγαινε», γιατί αυτόν τον διάλεξα εγώ για να με κάνει γνωστό σε όλα τα έθνη και στους άρχοντές τους και στον ισραηλιτικό λαό».

Τότε ο Ανανίας πήγε στον Σαύλο. Ακούμπησε τα χέρια του πάνω του και του είπε: «Σαούλ, αδερφέ, με έστειλε ο Κύριος, ο Ιησούς, για να ξαναβρείς το φως σου και να γεμίσεις με Άγιο Πνεύμα». Αμέσως τότε έπεσαν από τα μάτια του κάτι σαν λέπια και ξαναβρήκε το φως του. Σηκώθηκε, βαφτίστηκε, και κατόπιν έφαγε και συνήλθε.

Πραξ 9, 1-19

3. Συγγνώμη και άφεση στην παράδοση της Εκκλησίας

Το μυστήριο της Μετανοίας

Το μυστήριο αυτό καθιερώθηκε από τον ίδιο τον Χριστό, όταν είπε στον Πέτρο: «...και ό,τι κρατήσεις ασυγχώρητο στη γη θα είναι ασυγχώρητο και στους ουρανούς και ό,τι συγχωρήσεις στη γη θα είναι συγχωρημένο και στους ουρανούς».

Μτ 16,19

Επίσης μετά την Ανάστασή του ο Ιησούς έστειλε στους μαθητές του το Άγιο Πνεύμα και είπε: «Σε όποιους συγχωρήσετε τις αμαρτίες θα τους είναι συγχωρημένες· σε όποιους τις κρατήσετε ασυγχώρητες, θα κρατηθούν έτσι».

Ιω 20, 23

Την εξουσία που έδωσε ο Ιησούς στους Αποστόλους να συγχωρούν αμαρτίες, οι Απόστολοι με τη σειρά τους τη μετέδωσαν στους επισκόπους και οι επίσκοποι στους πρεσβυτέρους.

«Μετανοια πραγματική είναι πρώτα να συναισθανθεί ο άνθρωπος το σφάλμα του, να πονέσει, να ζητήσει συγχώρηση από τον Θεό, και μετά να εξομολογηθεί. Έτσι θα έρθει η θεία παρηγοριά. Γι' αυτό πάντα συνιστώ μετάνοια και εξομολόγηση. Μόνον εξομολόγηση ποτέ δεν συνιστώ».

Άγιος Παΐσιος

Η τέλεση του Μυστηρίου της Μετάνοιας

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία, το μυστήριο της Μετάνοιας έχει τη μορφή συζήτησης και διαλόγου μεταξύ του πιστού και του ιερέα. Ο ιερέας απαγορεύεται αυστηρά να αποκαλύψει σε οποιοδήποτε το περιεχόμενο της εξομολόγησης. Το μυστήριο μπορεί να τελείται σε οποιονδήποτε χώρο υπάρχει ησυχία. Όταν τελειώσει το στάδιο της εξομολόγησης, ο εξομολογούμενος γονατίζει και ο ιερέας τοποθετεί το πετραχήλι του στο κεφάλι του και διαβάζει τη *συγχωρητική ευχή*.

Στην Καθολική Εκκλησία, το μυστήριο λαμβάνει χώρα σε ειδικό χώρο, στο *εξομολογητήριο*, και ο εξομολογούμενος γονατίζει.

Στην αρχαία Εκκλησία το μυστήριο της εξομολόγησης γινόταν μπροστά σε ολόκληρη την κοινότητα. Από τον 4ο αιώνα και εξής το μυστήριο της εξομολόγησης έλαβε τη μορφή της προσωπικής εξομολόγησης.

Ευχή από τη Θεία Λειτουργία

Κύριε Ιησού Χριστέ, Θεέ μου, ελευθέρωσε, σπλαχνίσου και συγχώρεσε εμένα το παιδί σου για τα σφάλματα και τις κακίες, όλα δηλαδή που έκανα από μικρός ως αυτή την ώρα, όσα ήξερα πως ήταν άσχημα και όσα δεν ήξερα: στα λόγια και στις πράξεις μου, στις σκέψεις, στις επιθυμίες, στα έργα μου...

Η μετάνοια στην ασκητική παράδοση της Εκκλησίας

Ένας γέροντας ασκητής που ζούσε στην έρημο, είχε φήμη αγίου ανθρώπου και πολλοί πήγαιναν να ζητήσουν τη συμβουλή του. Μια φορά τον επισκέφτηκε ένας στρατιωτικός και τον ρώτησε αν ο Θεός δέχεται πάλι όσους μετανοούν για τα λάθη που έκαναν. Ο γέροντας τότε τον ρώτησε:

- Πες μου, παιδί μου, αν η χλαμύδα σου σκιστεί την πετάς;
- Όχι, βέβαια, απάντησε εκείνος. Τη ράβω και την ξαναχρησιμοποιώ.

- Αν, λοιπόν, εσύ λυπάσαι τη χλαμύδα, που είναι ρούχο, δεν θα λυπηθεί ο Θεός τον άνθρωπο που είναι παιδί του; του απάντησε ο σοφός γέροντας.

Μια φορά ρώτησαν τον Αββά Ποιμένα:

- Αν κάποιος κάνει λάθος και μετανοήσει, τον συγχωρεί ο Θεός;

Εκείνος απάντησε:

- Ο Θεός μας δίδαξε να συγχωρούμε τους συνανθρώπους μας και μια φορά που ο Πέτρος τον είχε ρωτήσει μέχρι πόσες φορές να συγχωρούμε ο Κύριος του είπε μέχρι εβδομήντα φορές το εφτά. Λοιπόν, παιδιά μου, αν ζητά από εμάς τόσο πολύ να συγχωρούμε, πολύ περισσότερο μας συγχωρεί και μας δέχεται εκείνος.

4. Από τους βίους των Αγίων

Ο ιερός Αυγουστίνος

Γεννήθηκε το 354 στη Νουμιδία της Β. Αφρικής (σημερινή Αλγερία). Από μικρός διακρίθηκε για την οξύνοια και τη φιλομάθειά του. Ο πατέρας του ονομαζόταν Πατρίκιος, ήταν Ρωμαίος πολίτης και ειδωλολάτρης. Η μητέρα του λεγόταν Μόνικα και ήταν χριστιανή.

Τα πρώτα του γράμματα τα έμαθε στην πατρίδα του. Στις *Εξομολογήσεις* του ο ίδιος περιγράφει τον εαυτό του· «Δεν ήμουν από τα παιδιά τα ήρεμα και ήσυχα ...Δεν ήθελα να πηγαίνω σχολείο. Με το ζόρι με έστελναν οι γονείς μου. Πολλές φορές πήγαινα αδιάβαστος, δεν ήξερα μάθημα, αλλά αυτό δεν με ενδιέφερε, ούτε έδινα σημασία καν, αλλά οι γονείς μου με πίεζαν να μάθω. Δεν αγαπούσα καθόλου τα γράμματα, ούτε ήθελα να σπουδάσω, ούτε ήθελα να κάτσω να διαβάσω ποτέ μου». Ο ίδιος όμως αργότερα αναφέρει ότι αυτός ο εξαναγκασμός εκ

μέρους των γονιών και δασκάλων του και αυτή η μελέτη που πιεζόταν να κάνει, τελικά, τον ωφέλησε. Στη συνέχεια, πήγε στην Καρχηδόνα όπου σπούδασε φιλοσοφία και ρητορική.

Αργότερα πήγε στη Ρώμη για να εργαστεί ως ρήτορας και να διδάξει. Απέκτησε σπουδαία φήμη για τις ρητορικές του ικανότητες. Ο ίδιος εξομολογείται: «έγραφα λόγια και πράγματα για τον αυτοκράτορα, που ο ίδιος δεν τα πίστευα. Έπρεπε να κολακεύω τον αυτοκράτορα και όλους τους αυλικούς του, για να είμαι αρεστός και όλοι να με δοξάζουν».

Κάποτε πήγε στα Μεδιόλανα (σημερινό Μιλάνο), όπου επίσκοπος ήταν ο Αμβρόσιος. Η γνωριμία του με τον Αμβρόσιο τον θάμπωσε. Παρακολούθησε τα κηρύγματά του, διάβασε τις επιστολές του Αποστόλου Παύλου και άρχισε σιγά - σιγά να μεταμορφώνεται. Συνειδητοποιώντας τα όσα είχε κάνει στη ζωή του συνταράχθηκε. Ο ίδιος έγραψε: «Είμαι ζητιάνος της χαράς. Η αλήθεια και η χαρά, ακόμα δεν ήλθε στην καρδιά μου. Δεν μπόρεσα να τη βρω, δεν μπόρεσα να τη γευθώ. Μόνον Εσύ, Ιησού μου, μπόρεσες να μου την προσφέρεις».

Μετά τον θάνατο της μητέρας του επέστρεψε στην Αφρική, όπου πέθανε και το παιδί του. Τότε ο Αυγουστίνος ίδρυσε μια μοναστική αδελφότητα με μερικούς φίλους του.

Όταν το 391 μ.Χ. επισκέφθηκε κάποιους φίλους του στην Ιπώνα (στα παράλια της Νουμιδίας), ο επίσκοπος της πόλης εκτιμώντας τα πλούσια χαρίσματά του, το πάθος της διδασκαλίας αλλά και τη βαθύτατη θεολογική του γνώση, τον χειροτόνησε. Μάλιστα αυτό έγινε με απαίτηση του λαού που, όταν χρειάστηκαν στην Ιπώνα ιερέα, με μια φωνή όλοι

φώναξαν: «Τον Αυγουστίνο ιερέα».

Ως επίσκοπος ξεχώρισε για την ποιμαντική του δραστηριότητα αλλά και την έντονη αντι-αιρετική του δράση. Μαρτυρείται ότι πούλησε ακόμη και εκκλησιαστικά σκεύη, για να ενισχύσει τα ενδεή μέλη του ποιμνίου του. Διακρίθηκε επίσης για τον ασκητικό βίο του. Έγραψε πάρα πολλά έργα, τα οποία είχαν πολύ μεγάλη επιρροή στην ανάπτυξη του Δυτικού Χριστιανισμού και της Δυτικής φιλοσοφίας.

Οι «Εξομολογήσεις», έργο κλασικό που γνώρισε τεράστια απήχηση στον δυτικό πολιτισμό, είναι η ιστορία της νεότητας του Αυγουστίνου και η μαρτυρία της πνευματικής του περιπλάνησης και της μεταμόρφωσής του.

Πέθανε τον Αύγουστο του 430 κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Ιπώννας από τους Βανδάλους, όταν αρρώστησε με πολύ υψηλό πυρετό.

Από τη συγχώρηση στην αγιότητα: Ο Άγιος Διονύσιος Ζακύνθου

Πριν από τετρακόσια περίπου χρόνια, στη Ζάκυνθο γεννήθηκε αυτός που μια μέρα θα γινόταν ο προστάτης άγιος του νησιού. Τον έλεγαν Δραγανίγο και οι γονείς του τον ανέθρεψαν με ευσέβεια. Σπούδασε, και στα εικοσιένα του χρόνια έγινε μοναχός.

Περνώντας κάποτε από την Αθήνα, επισκέφθηκε τον επίσκοπο της πόλης. Εκείνος εκτίμησε την αρετή του και τον χειροτόνησε επίσκοπο της Αίγινας με το όνομα Διονύσιος. Η φήμη της αρετής και της καλοσύνης του απλώθηκε στη σκλαβωμένη Ελλάδα. Στον Διονύσιο, όμως, δεν άρεσαν οι έπαινοι και οι τιμές. Γι' αυτό μια μέρα αποχαιρέτισε τα πνευματικά του παιδιά κι έφυγε για τη Ζάκυνθο. Ανέβηκε στο αγαπημένο του μοναστήρι της Θεοτόκου Αναφωνήτριας κι εκεί πέρασε την υπόλοιπη ζωή του, φροντίζοντας για όλους.

Μια μέρα στο μοναστήρι κατέφυγε και ζήτησε προστασία ο φονιάς του αδελφού του. Ο φονιάς δεν ήξερε τη σχέση του Διονύσιου με αυτόν που είχε σκοτώσει και εξομολογήθηκε την πράξη του. Ο Διονύσιος τον άκουσε ταραγμένος, αλλά δεν φανέρωσε τη συγγενεία του με το θύμα. Στους στρατιώτες και στους συγγενείς του, που καταδίωκαν τον φονιά για να τον συλλάβουν, ο Διονύσιος δεν ομολόγησε ότι τον έκρυβε. Ήσυχος και γαλήνιος ο Διονύσιος τους είπε: «Α! παιδιά μου, μάλλον από την άλλη μεριά τράβηξε» κι έδειξε με το χέρι του προς τη Δύση.

Λέει ο ποιητής:

*Τέτοια τους λέει στενάζοντας,
και τ' άγιό του στόμα,
που αφότου πρωτομίλησε
δεν είπε ψέμα ακόμα
ειψεύστηκε πρώτη φορά ...*

Όταν έφυγαν οι διώκτες, ο Διονύσιος έβγαλε από την κρυψώνα τον φονιά, του έδωσε συμβουλές και τροφή και τη νύχτα τον φυγάδευσε με βάρκα στην Κεφαλονιά.

Τον καιρό των σεισμών στη Ζάκυνθο (Δεκέμβριο και Γενάρη του 1820-1821) ο Διονύσιος Σολωμός, απευθύνοντας θερμή δέηση στον Άγιο Διονύσιο, έγραφε:

Ω, Άγιε Διονύσιε, ψυχή αγνή και θεία,
που σε κρατεί περήφανα της Ευσπλαχνίας ο θρόνος,
τούτο το δύστυχο νησί προστάτεψέ το μόνος,
για να μην τύχει πλιο σ' αυτό παρόμοια δυστυχία.
Ω, Συ στο θρόνο τού Άπλαστου τρέξε σιμά κι ειπέ του
να μην αφήσει το νησί έρμο στη δυστυχιά του
κι αν ίσως κι η παράκληση δε φθάνει, θύμησέ του
πως είχες έναν αδερφό κι έκρυβες το φονιά του....

Από την ελληνική ποίηση

Απολέλυσαι της ασθeneίας σου

Νηστεύει η ψυχή μου από πάθη
και το σώμα μου ολόκληρο την ακολουθεί.
Οι απαραίτητες μόνο επιθυμίες -
και το κρανίο μου ολημερίς χώρος μετανοίας
όπου η προσευχή παίρνει το σχήμα θόλου.
Κύριε, ανήκα στους εχθρούς σου.
Συ είσαι όμως τώρα που δροσίζεις
το μέτωπό μου ως γλυκύτατη αύρα.
Έβαλες μέσα μου πένθος χαρωπό
και γύρω μου
όλα πια ζουν και λάμπουν.
Σηκώνεις την πέτρα – και το φίδι
φεύγει και χάνεται.
Απ' την ανατολή ως το βασίλεμα του ήλιου
θυμάμαι πως είχες κάποτε σάρκα και οστά για μένα.

Νίκος Καρούζος

5. Νηστεία και άσκηση στον χριστιανισμό

Η νηστεία αποτελεί βασική μορφή άσκησης στην ορθόδοξη χριστιανική πίστη. Η λέξη «νηστεύω» προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά. Ο ίδιος ο Χριστός δίδαξε τη νηστεία αλλά και νήστεψε στην έρημο για σαράντα ημέρες και νύχτες (Μτ 4,2).

Όταν οι χριστιανοί νηστεύουν, δεν τρώνε παραδοσιακά ορισμένες τροφές όπως το κρέας, το αυγό, το γάλα, το βούτυρο και το τυρί. Μέσα από την άσκηση της νηστείας ο χριστιανός δυναμώνει τη θέλησή του. Έτσι ο αγώνας του δεν είναι μόνο υλικός, γιατί τότε θα ήταν μία δίαιτα, αλλά και πνευματικός.

Ο χριστιανός χρειάζεται βοήθεια στον αγώνα της νηστείας. Η προσευχή τον ενισχύει στον αγώνα του και η μετάνοια δίνει τη δυνατότητα για ένα νέο ξεκίνημα. Ωστόσο, ο χριστιανός δεν νηστεύει για τον εαυτό του απλώς, αλλά νηστεύει μαζί με τα άλλα μέλη της Εκκλησίας. Με τον τρόπο αυτό μαρτυρεί ότι πέρα από την υλική τροφή υπάρχει και η πνευματική πείνα και δίψα και η φροντίδα για τους άλλους ανθρώπους, που υποφέρουν από την έλλειψη των υλικών αγαθών.

Το νόημα της χριστιανικής νηστείας είναι κυρίως η άσκηση της ελευθερίας του ανθρώπου να υπερβαίνει κακές σκέψεις, λόγους και πράξεις και να βλέπει τον συνάνθρωπό του ως αδελφό. Ο χριστιανός, όταν νηστεύει οφείλει να μη γίνεται αλαζόνας. Ο Χριστός είπε: «Τον άνθρωπο δεν τον κάνει ακάθαρτο ό,τι μπαίνει στο στόμα του, αλλά ό,τι βγαίνει από το στόμα του».

Μτ 15, 11

Ας νηστεύουμε νηστεία που να αρέσει στον Κύριό μας. Αληθινή νηστεία είναι η απομάκρυνση από κάθε κακό, η εγκράτεια της γλώσσας, η αποχή από το θυμό, ο χωρισμός από τις πονηρές επιθυμίες, από τη συκοφαντία, από το ψέμα, από την αθέτηση των υποσχέσεών μας.

Τροπάριο του Εσπερινού της Καθαρής Δευτέρας

Αλλά αν ανακαλύψουμε ότι η χριστιανική ζωή είναι μάχη και προσπάθεια, τότε βρήκαμε το βασικό στοιχείο της νηστείας...

Η σωματική νηστεία είναι απαραίτητη μεν αλλά χάνει κάθε νόημα και γίνεται αληθινά επικίνδυνη αν ξεκοπεί από την πνευματική προσπάθεια – από την προσευχή και την αυτοσυγκέντρωση

π. Αλέξανδρου Σμέμαν, «Μεγάλη Σαρακοστή», Εκδόσεις Ακρίτας

6. Νηστεία και άσκηση στις άλλες θρησκείες.

Σε κάθε θρησκεία η συμμετοχή των πιστών στη λατρεία της είναι απαραίτητο στοιχείο της ζωής τους και προβλέπεται να γίνεται με καθορισμένο τρόπο και πράξεις. Με το γεγονός αυτό οι πιστοί δηλώνουν και αποδεικνύουν ότι συμμετέχουν εθελοντικά στην κοινότητα των πιστών και ότι αγωνίζονται να έχουν προσωπική σχέση με τον Θεό (ή τους θεούς, ανάλογα με τη θρησκεία τους). Τέτοιες πράξεις λατρείας είναι η νηστεία και η άσκηση. Και σε κάθε θρησκεία λαμβάνουν άλλο περιεχόμενο και μορφή. Ας δούμε, λοιπόν, κάποιες πληροφορίες γι' αυτές.

Ισλάμ

Η νηστεία κατά τον μήνα Ramadan (Ραμαζάνι) είναι ένα από τα πέντε βασικά καθήκοντα των πιστών (πέντε θεμέλια). Το Κοράνιο επιβάλλει αυτή τη νηστεία για όλους τους πιστούς – άντρες και γυναίκες από δεκατεσσάρων ετών – που είναι σωματικά και πνευματικά υγιείς.

Με τη νηστεία του ραμαζανιού οι μουσουλμάνοι θυμούνται το γεγονός της αποκάλυψης του Κορανίου στον Μωάμεθ. Από το χάραμα ως τη δύση του ήλιου απέχουν από τροφή και νερό.

Ιουδαϊσμός

Είναι η νηστεία που τηρούν οι Εβραίοι στη διάρκεια της γιορτής του Γιουμ Κιπούρ (γιορτή του εξιλασμού, της εξιλέωσης). Πρόκειται για μια πολύ ιερή γιορτή.

Η γιορτή αρχίζει, συνήθως, με ολονύκτια νηστεία. Καθαρίζονται το ιερό και τα ιερά σκεύη του, ραντίζονται σε ειδική τελετή τα μέλη της κοινότητας, νηστεύουν και σταματούν τις καθημερινές τους δραστηριότητες.

Ταυτόχρονα, είναι και η μέρα της συγχώρησης. Οι πιστοί ζητούν συγχώρηση ο ένας από τον άλλον και δίνουν συγχώρηση σε όσους τους τη ζητούν. Ένα ιδιαίτερο έθιμο, τουλάχιστον στην Ελλάδα, είναι η Ζιάρα (που σημαίνει επίσκεψη στο νεκροταφείο). Οι πιστοί ζητούν την παρέμβαση των πατέρων τους, για να λάβουν συγχώρηση από τον Θεό.

Ινδοϊσμός

Οι ινδοϊστές αποφεύγουν να τρώνε κρέας, δείχνοντας μ' αυτό τον σεβασμό τους σε κάθε μορφή ζωής. Η πεποίθηση στη μετενσάρκωση (ότι δηλαδή η ψυχή μετά τον θάνατο του σώματος ζει αλλά μπορεί να κατοικήσει σε διάφορα σώματα, ακόμη και ζώων) έχει οδηγήσει τον Ινδό να δείχνει σεβασμό όχι μόνο σε θεούς και ορισμένους ανθρώπους αλλά και σε ζώα. Ιδιαίτερα σέβονται ως ιερό ζώο την αγελάδα.

Στην Ινδία, από πολύ παλιά, είναι διαδεδομένη η άποψη ότι με την *άσκηση-γιόγκα* και την αυτοπειθαρχία μπορεί το άτομο να εξασφαλίσει αυξημένες φυσικές και πνευματικές δυνάμεις. Η άσκηση-γιόγκα γίνεται για καθαρά πρακτικούς και λυτρωτικούς λόγους, για τη *λύτρωση*, δηλαδή, του πνεύματος από τη δέσμευση της ύλης (του σώματος).

Το *σύστημα γιόγκα*, λοιπόν, θεωρείται ότι είναι η αφετηρία για τον δρόμο της λύτρωσης από το ανθρώπινο σώμα και περιλαμβάνει την εγκράτεια, την τήρηση κανόνων, την ηθική ζωή, τις σωματικές ασκήσεις, τον ασκητισμό, τη συγκέντρωση, τον διαλογισμό κ.ά.

Βουδισμός

Χαρακτηριστικό του Βουδισμού είναι η έμφαση στον *διαλογισμό* και την *περισυλλογή*, που αναπτύχθηκε με διάφορες ψυχο-σωματικές τεχνικές. Σκοπός του διαλογισμού είναι να βοηθήσει τον πιστό να εισδύσει στο *εσωτερικό του εγώ του*, να κατακτήσει την *αυτοσυνειδησία*. Η *περισυλλογή* και ο *αυτοβουθισμός* είναι μια μέθοδος που ο Βουδισμός κληρονόμησε από την ινδική παράδοση και την ανέπτυξε ιδιαίτερα (στην πραγματικότητα είναι *άσκηση γιόγκα*).

Για να γίνει σωστά ο *διαλογισμός* απαιτείται η υπακοή σε έναν *πεπειραμένο διδάσκαλο* (*γκουρού* ή *λάμα*) που έχει παραλάβει αυτή τη γνώση από τους δασκάλους του.

Η εγκράτεια είναι μέρος της καθημερινής προσπάθειας του βουδιστή, της άσκησής του, για να απελευθερωθεί το πνεύμα από την ύλη, το σώμα.

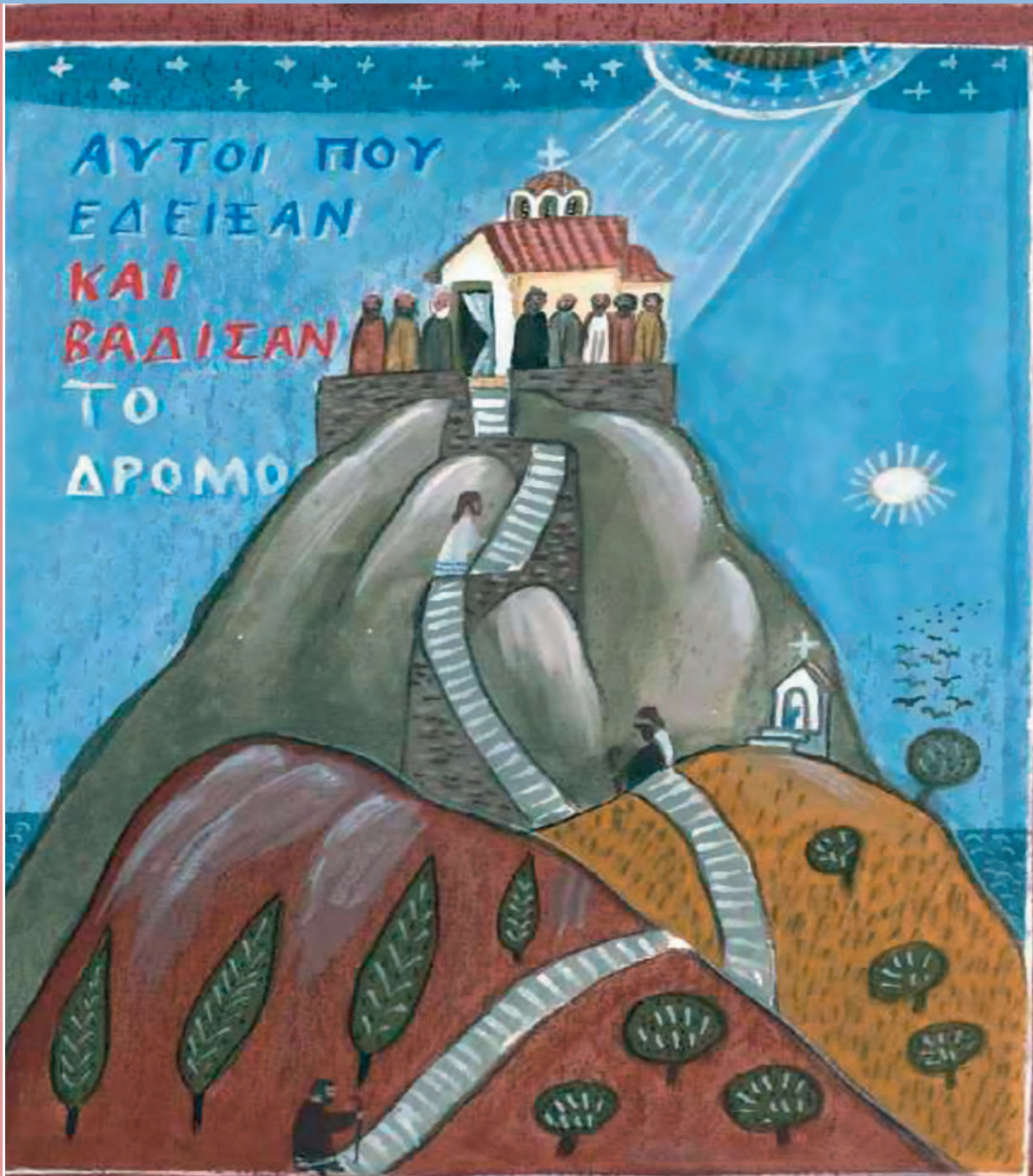
Δραστηριότητες

1. Ένας μαθητής αναλαμβάνει τον ρόλο του αδελφού του άσωτου γιου κι ένας άλλος τον ρόλο του σπλαχνικού πατέρα. Συζητούν για το ποια πρέπει να είναι η αντιμετώπιση του γιου που επέστρεψε. Στηρίζουν τις απόψεις τους με επιχειρήματα.
2. Βρισκόμαστε στην αγορά της Ιερουσαλήμ και συζητούμε το ατόπημα του Δαβίδ.
3. Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές στη μετάνοια του Πέτρου και του Ζακχαίου.
4. Πώς μπορεί να ωφεληθεί από τη μετάνοια του ληστή κάποιος που αισθάνεται απογοητευμένος από τα σφάλματά του;
5. Προετοιμάζουμε έναν κατάλογο ερωτήσεων και παίρνουμε συνέντευξη από έναν ιερέα - πνευματικό.
6. Θεατρικό παιχνίδι: Δύο μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο του Αγίου Διονυσίου και του φονιά και αναπαριστούν τη συνάντησή τους.
6. Χωριζόμαστε σε ομάδες και παρουσιάζουμε τρόπους άσκησης σε άλλες θρησκείες.

4^η Θεματική ενότητα

Οι Προφήτες της Βίβλου. Κλήση και αναγγελία του ερχομού του Μεσσία

Περιεχόμενα

1. Κλήση και αφοσίωση
  - Ο προφήτης Σαμουήλ
  - Ο προφήτης Ηλίας
  - Ο προφήτης Αμώς
  - Ο προφήτης Ησαΐας
  - Ο προφήτης Ιερεμίας
  - Ο προφήτης Ιωνάς
  - Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος
2. «Τάδε λέγει Κύριος»: Λόγια μέσα απ' την καρδιά
  - «Αγάπησα τον Ισραήλ από τότε που ήταν νήπιο»
  - «Δεν με αγγίζουν τα πανηγύρια σας»
  - «Ξέρω τις ανομίες σας»
  - «Κάντε το καλό και όχι το κακό»
  - «Θα τελειώσουν οι γιορτές»
  - «Θα σας δώσω καινούργια καρδιά»
  - «Γεννήθηκε για μας ένα παιδί»
3. Οι ψευδοπροφήτες
4. Τα μηνύματα των προφητών σήμερα

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα μιλήσουμε για τη ζωή και δράση ορισμένων προφητών.
- ❖ Θα αναγνωρίσουμε κοινά χαρακτηριστικά στο κήρυγμά τους.
- ❖ Θα περιγράψουμε τον ρόλο του Θεού στη ζωή τους.
- ❖ Θα εντοπίσουμε στα κείμενα των προφητών χαρακτηριστικά του Θεού της Βίβλου.
- ❖ Θα διακρίνουμε τη σχέση των προφητών με το πρόσωπο του Ιησού Χριστού.
- ❖ Θα συσχετίσουμε τα προφητικά μηνύματα με θέματα της σύγχρονης ζωής.

1. Κλήση και αφοσίωση

Στα πολύ παλιά χρόνια, πριν τη γέννηση του Χριστού, υπήρχαν εποχές που οι Ισραηλίτες ξεχνούσαν τον Θεό και τις εντολές του. Κάποιες φορές, μάλιστα, έφταναν να λατρεύουν «ψεύτικους» θεούς. Επίσης, στις σχέσεις τους κυριαρχούσαν η σκληρότητα και η αδικία.

Τότε παρουσιάζονταν στον κόσμο οι Προφύτες. Ήταν άνθρωποι που ο Θεός τους ανέθετε μια μεγάλη αποστολή: να μιλήσουν στους ανθρώπους για το θέλημά του και να τους καλέσουν σε μετάνοια, αλλαγή δηλαδή του τρόπου ζωής τους και επιστροφή στον Θεό. Οι προφύτες εμπιστεύονταν απόλυτα τον Θεό και γι' αυτό δε δίσταζαν να κηρύττουν το θέλημά του. Θύμιζαν στον λαό το τι είχε κάνει ο Θεός γι' αυτούς και προειδοποιούσαν ότι τα άνομα έργα θα είχαν άσχημα αποτελέσματα στη ζωή τους.

Ταυτόχρονα, έδιναν ελπίδα και θάρρος στους ανθρώπους. Τους παρηγορούσαν αναγγέλλοντας τον ερχομό του Μεσσία στον κόσμο, δηλαδή του Χριστού, που θα τους έσωζε. Όχι μόνο τους Ισραηλίτες, αλλά και όλο τον κόσμο.

Οι άνθρωποι έπαιρναν ελπίδα από το κήρυγμα των προφητών και πράγματι κάποιοι απ' αυτούς μετανοούσαν και άλλαζαν τρόπο ζωής. Κάποιες φορές όμως ενοχλούνταν από τα λεγόμενά τους και τους καταδίωκαν. Κάποιους μάλιστα έφτασαν να τους θανατώσουν.

Ο προφύτες Σαμουήλ

Στην ορεινή περιοχή της πόλης Εφραΐμ, ζούσε ένας άνδρας. Το όνομά του ήταν Ελκανά. Η γυναίκα του, η Άννα, επιθυμούσε από πολύ καιρό ν' αποκτήσει ένα παιδί. Αλλά δεν μπορούσε. Κάθε χρόνο η Άννα και ο Ελκανά πήγαιναν στο ιερό της Σιλώ. Εκεί η Άννα προσευχόταν στον Θεό. Έκλαιγε πολύ και έλεγε: «Κύριε, αν μου δώσεις ένα γιο, τότε εγώ σου υπόσχομαι να τον αφιερώσω σε εσένα. Για όλη του τη ζωή θα σε υπηρετεί!».

Ο Ηλεί ήταν ιερέας στο ιερό της Σιλώ. Όταν άκουσε για ποιο λόγο έκλαιγε η Άννα, της είπε: «Μη στενοχωριέσαι και πήγαινε στο σπίτι σου. Ο Θεός του Ισραήλ θα σου δώσει αυτό που του ζήτησες».

Έτσι κι έγινε. Η Άννα απέκτησε ένα γιο και τον ονόμασε Σαμουήλ. Η Άννα κράτησε την υπόσχεσή της. Πήρε τον Σαμουήλ μαζί της στο ιερό και τον έφερε στον Ηλεί. Ο Σαμουήλ έμεινε στη Σιλώ. Ο Ηλεί του δίδαξε όλα όσα έπρεπε να μάθει για να γίνει ιερέας. Κάθε χρόνο, η μητέρα του η Άννα, του έφτιαχνε έναν μικρό ιερατικό χιτώνα και του τον έφερνε στη Σιλώ.

Μια νύχτα, όταν ο Σαμουήλ κοιμόταν, ο Θεός του φώναξε: «Σαμουήλ!». Ο Σαμουήλ ξύπνησε, έτρεξε στον Ηλεί και του είπε: «Με φώναξες; Εδώ είμαι». Ο Ηλεί του απάντησε: «Παιδί μου, δεν σε φώναξα. Πήγαινε να κοιμηθείς».

Ο Θεός φώναξε και πάλι τον Σαμουήλ. Αυτός ξανασηκώθηκε και πήγε στον Ηλεί. «Με φώναξες; Εδώ είμαι». Ο Ηλεί του απάντησε: «Παιδί μου, δεν σε φώναξα. Πήγαινε να κοιμηθείς».

Ο Θεός φώναξε πάλι τον Σαμουήλ για τρίτη φορά. Κι ο Σαμουήλ σηκώθηκε, πήγε στον Ηλεί και του είπε: «Με φώναξες; Εδώ είμαι».

Τότε κατάλαβε ο Ηλεί ότι ήταν ο Θεός που μιλούσε στο παιδί και είπε στον Σαμουήλ: «Πήγαινε, κοιμήσου. Και αν κανείς σε φωνάξει, να του απαντήσεις: Μίλα Κύριε, ο δούλος σου ακούει».

Ο Σαμουήλ έφυγε και πήγε να κοιμηθεί στη γωνιά του. Ο Θεός ήρθε και του φώναξε: «Σαμουήλ, Σαμουήλ!» Κι ο Σαμουήλ απάντησε: «Μίλα, Κύριε, ο δούλος σου ακούει!» Τότε ο Θεός μίλησε και είπε πολλά στον Σαμουήλ. Όταν ο Σαμουήλ μεγάλωσε, έγινε προφήτης. Όλος ο λαός τον άκουγε.

Α' Βασ 1-4

Ο προφήτης Ηλίας

Μετά τον θάνατο του Σολομώντα άρχισαν οι Ισραηλίτες να μαλώνουν μεταξύ τους. Η χώρα χωρίστηκε σε δύο τμήματα και κάθε τμήμα είχε τον δικό του βασιλιά. Οι άνθρωποι δεν νοιάζονταν πια για τον αληθινό Θεό και λάτρευαν τα είδωλα τα οποία έφτιαχναν μόνοι τους από πέτρα και ξύλο. Ένας από τους βασιλιάδες τους λεγόταν Αχαάβ. Αυτός λάτρευε έναν ψεύτικο θεό που τον ονόμαζαν Βάαλ. Ήταν ο θεός του ουρανού και της βροχής.

Τότε ο Ηλίας παρουσιάστηκε στον βασιλιά και του είπε: «Για την ασέβειά σου ο Θεός θα σε τιμωρήσει. Επί τρία χρόνια ούτε σταγόνα βροχής δεν θα πέσει στη χώρα σου κι η πείνα θα θερίσει τον λαό σου». Πραγματικά, από τη μέρα εκείνη έκλεισε θαρρείς ο ουρανός και έπαψε να βρέχει. Οι συμπατριώτες του αλλά και ο Αχαάβ δυσσαρεστήθηκαν πολύ και τον καταδίωξαν. Ο Ηλίας, για να αποφύγει την οργή τους, έφυγε στην έρημο, όπου τρεφόταν με το ψωμί και το κρέας που του έφερναν τα κοράκια και ξεδιψούσε από έναν ξεραμένο χείμαρρο.

Είχε τρία χρόνια να βρέξει, και ο λαός πεινούσε. Τότε ο Θεός είπε στον Ηλία: «Πήγαινε να παρουσιαστείς στον Αχαάβ, και εγώ θα στείλω βροχή στη γη».

Μόλις όμως ο Αχαάβ είδε τον Ηλία να έρχεται, του είπε: «Εσύ είσαι που αναστατώνεις τον Ισραήλ;» Ο Ηλίας απάντησε: «Δεν αναστατώνω εγώ τον Ισραήλ, αλλά εσύ και η οικογένειά σου. Εσείς αρνηθήκατε να υπακούσετε στις εντολές του Κυρίου και λατρέψατε τον Βάαλ. Τώρα λοιπόν στείλε και συγκέντρωσέ μου όλους τους Ισραηλίτες στο όρος Κάρμηλος. Συγκέντρωσε μου επίσης τους προφήτες του Βάαλ». Τότε με εντολή του βασιλιά μαζεύτηκαν όλοι στο όρος Κάρμηλος. Ο Ηλίας πλησίασε τον λαό και τους είπε: «Αποφασίστε τώρα ποιος είναι ο Θεός σας – ο Κύριος ή ο Βάαλ; Εγώ απέμεινα μόνος προφήτης του Κυρίου, ενώ οι προφήτες του Βάαλ είναι 450. Ας μας φέρουν δύο μοσχάρια. Οι προφήτες του Βάαλ ας διαλέξουν το ένα για τον εαυτό τους. Ας το κομματιάσουν κι ας το βάλουν πάνω στα ξύλα στο θυσιαστήριο. Εγώ θα πάρω το άλλο μοσχάρι και θα κάνω το ίδιο. Φωτιά όμως δεν θα βάλει κανείς. Ας επικαλεστούν αυτοί το όνομα του θεού τους και θα επικαλεστώ και εγώ το όνομα του Κυρίου. Όποιος θεός απαντήσει με φωτιά, αυτός θα είναι ο αληθινός Θεός».

Όλοι οι προφήτες του Βάαλ χόρευαν γύρω από το θυσιαστήριο και φώναζαν: «Βάαλ άκουσε μας». Αλλά καμιά απάντηση δεν ερχόταν. Ο Ηλίας άρχισε να τους κοροϊδεύει: «Φωνάζτε πιο δυνατά», τους έλεγε. «Θεός είναι αυτός! Μπορεί να είναι κάπου απασχολημένος. Ίσως κοιμάται και πρέπει να ξυπνήσει!». Οι προφήτες του Βάαλ φώναζαν πιο δυνατά. Καμιά απάντηση όμως δεν ερχόταν, ούτε

κάποιο σημάδι ότι είχαν εισακουστεί. Τότε πήγε ο Ηλίας στο δικό του θυσιαστήριο και στοίβαξε τα ξύλα. Έκανε γύρω από το θυσιαστήριο ένα αυλάκι. Μετά έχυσε νερό πάνω στα ξύλα και στο αυλάκι. Προσευχήθηκε στον Θεό και είπε: «Απάντησέ μου Κύριε, ώστε να μάθει ο λαός αυτός ότι εσύ είσαι ο Κύριος, ο Θεός και ότι εσύ θα τους ξαναφέρεις κοντά σου». Τότε έστειλε ο Θεός φωτιά από τον ουρανό και έκαψε εντελώς το κρέας και τα ξύλα, τις πέτρες και το χώμα, κι έγλειψε ακόμα και το νερό του αυλακιού. Όταν όλος ο λαός το είδε αυτό, έσκυψαν το κεφάλι τους και είπαν: «Ο Κύριος, αυτός είναι ο Θεός!». Αμέσως μετά ξέσπασε μια καταιγίδα και άρχισε να βρέχει.

Γ' Βασ 18

Οι διώξεις του όμως συνεχίστηκαν. Όταν η βασίλισσα Ιεζάβελ καθιέρωσε τη λατρεία των ειδώλων, ο προφήτης αγωνίστηκε σκληρά εναντίον τους. Η βασίλισσα ορκίστηκε να τον εξοντώσει και ο Ηλίας αναγκάστηκε και πάλι να φύγει. Διέσχισε την έρημο και κατέφυγε στη σπηλιά ενός βουνού. Εκεί, αποκαμωμένος, προσευχήθηκε στον Θεό.

Τότε ο Κύριος είπε στον Ηλία: «Βγες έξω και στάσου στο βουνό ενώπιόν μου». Μεγάλος άνεμος και δυνατός έσχιζε τα βουνά και συνέτριβε τους βράχους στο πέρασμά του, αλλά ο

Κύριος δεν ήταν σ' εκείνον τον άνεμο. Μετά τον άνεμο έγινε σεισμός, αλλά ούτε στον σεισμό ήταν ο Κύριος. Μετά τον σεισμό ήρθε φωτιά, αλλά ούτε στη φωτιά ήταν ο Κύριος. Και μετά τη φωτιά ακούστηκε ένας ήχος από ελαφρό αεράκι. Εκεί ήταν ο Κύριος.

Γ' Βασ 19

Τα εκκλησάκια του «Αϊ-Λιά» στα βουνά

Ο λόγος που οι εκκλησίες του είναι χτισμένες στο βουνό σχετίζεται με τη λαϊκή παράδοση η οποία αναφέρει ότι ο «Αϊ-Λιας» ήταν ναύτης που η θάλασσα προσπάθησε πολλές φορές να τον πνίξει. Γι' αυτό, όταν ο «Αϊ-Λιας» βαρέθηκε τα ταξίδια, αποφάσισε να βρει ένα μέρος που να μην ξέρουν τι είναι θάλασσα και καράβι. Έτσι, σύμφωνα με την παράδοση, πήρε ένα κουπί στον ώμο και τράβηξε για τη στεριά. Όποιον συναντούσε τον ρωτούσε τι είναι αυτό που κρατάει στα χέρια του και όσο του απαντούσαν «κουπί», τραβούσε ψηλότερα. Όταν κάποτε έφτασε

σε ένα ψηλό βουνό, συνάντησε έναν τσοπάνη και τον ρώτησε τι ήταν αυτό που βαστούσε. Ο τσοπάνης το κοίταξε καλά καλά και του απάντησε: «Ξύλο είναι». Ο «Αϊ-Λιας» γέλασε ικανοποιημένος και έμεινε από τότε κοντά στους ανθρώπους των βουνών. Όπως αναφέρει η παράδοση: «Στένει ολόρθο το κουπί, χτίζει μια καλύβα και αποφασίζει να μείνει εκεί όλη του τη ζωή. Για τούτο τον Προφήτη Ηλία τον βάνουν πάντα στα ψηλώματα».

Προφήτης Αμώς

Ο Προφήτης Αμώς καταγόταν από την πόλη Θεκουέ της Ιουδαίας. Ήταν κτηνοτρόφος και καλλιεργητής σύκων και μούρων. Κλήθηκε απ' ευθείας από τον Θεό στο προφητικό αξίωμα, όπως ο ίδιος αναφέρει στο ομώνυμο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης: «Ο Κύριος όμως με επήρε από τα πρόβατα και ο ίδιος ο Κύριος μου είπε: Πήγαινε και προφήτευσε στον ισραηλιτικό λαό μου» (Αμ. 7,15).

Κατέκρινε την ηθική και θρησκευτική κατάπτωση του Ισραήλ και την κοινωνική αδικία καλώντας τον λαό σε μετάνοια. Αν και στερούνταν μόρφωσης, διακρινόταν για την πρωτοτυπία, τη φυσικότητα, τη δύναμη και την ευθύτητα του λόγου του. Λόγω του σφοδρού ελέγχου και των σκληρών λόγων του για την τύχη του Ισραήλ ξεσήκωσε εναντίον του την ιερατική τάξη, ώστε ο αρχιερέας της Βαιθήλ, Αμασίας, ζήτησε από τον βασιλέα Ιεροβοάμ την εξορία του στο βασίλειο του Ιούδα, διαβάλλοντάς τον ως παραχοποιό. Τότε, ο Αμώς προανήγγειλε την καταστροφή της οικογένειας του Αμασίου.

Ο προφήτης Ησαΐας

Ο Ησαΐας είναι ένας μεγάλος προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης. Έζησε στα Ιεροσόλυμα και ήταν πολύ μορφωμένος. Στην εποχή του οι Ισραηλίτες επηρεάστηκαν από τους γειτονικούς ειδωλολατρικούς λαούς και έγιναν πλεονέκτες και άδικοι. Τότε ο Θεός έδωσε στον Ησαΐα το προφητικό χάρισμα. Του ανέθεσε να πει στους συμπατριώτες του πως είχαν πάρει λάθος δρόμο και είχαν απομακρυνθεί από τον Θεό. Κι ο Ησαΐας δίδαξε: «Δεν θέλει ο Θεός θυσίες, γιορτές και ψεύτικες προσευχές, αλλά μόνο καλά έργα. Να τρέφετε τους πεινασμένους, να ποτίζετε τους διψασμένους, να ντύνετε τους γυμνούς, να βοηθάτε κάθε άνθρωπο που

έχει την ανάγκη σας».

Αλλά ο Ησαΐας δεν μίλησε στους συμπατριώτες του μόνο για τα λάθη τους. Τους μίλησε και για τον Μεσσία. Προανήγγειλε τη γέννηση του Χριστού, τόσο ζωντανά, σαν να ήταν μπροστά στο γεγονός. Το ίδιο καθαρά μίλησε και για τα όσα θα πάθαινε ο Μεσσίας, δηλαδή την προδοσία, τις προσβολές, τον μαρτυρικό θάνατο:

«Ήταν περιφρονημένος από τους ανθρώπους κι εγκαταλελειμμένος άνθρωπος φορτωμένος θλίψεις, του πόνου σύντροφος, έτσι που να γυρίζουνε αλλού οι άνθρωποι το πρόσωπό τους. Αυτός όμως φορτώθηκε τις θλίψεις μας κι υπέφερε τους πόνους τους δικούς μας...

Σαν πρόβατο που τ' οδηγούνε στη σφαγή, καθώς το αρνί που στέκεται άφωνο μπροστά σ' αυτόν που το κουρεύει, ποτέ του δεν παραπονέθηκε. Κι όμως δεν είχε πράξει ανομία καμιά και δόλος δεν είχε βρεθεί στο στόμα του».

Επειδή ο Ησαΐας κατέκρινε τις κακές πράξεις του βασιλιά Μανασσή, αυτός διέταξε να τον θανατώσουν.

Από τα πρώτα κιόλας χριστιανικά χρόνια μέχρι και σήμερα, η Εκκλησία χρησιμοποιεί στη λατρεία τα λόγια του Ησαΐα. Στις ακολουθίες των μεγάλων γιορτών ακούμε αναγνώσματα από τις προφητείες του.

Ησ 53

Ο προφήτης Ιερεμίας

Η κλήση του Ιερεμία από τον Θεό

Ένας άλλος προφήτης λεγόταν Ιερεμίας. Ο Θεός τον κάλεσε και του είπε: «Πριν ακόμη γεννηθείς, σε διάλεξα και σε ξεχώρισα, για να είσαι προφήτης στους λαούς».

Ο Ιερεμίας όμως απάντησε: «Μα Κύριε, Θεέ, εγώ δεν ξέρω να κηρύττω τον λόγο, είμαι ακόμα πολύ νέος». Ο Θεός όμως του είπε: «Μη λες πως είσαι νέος. Πήγαινε σε όλους σε όσους θα σε στείλω, και πες ότι εγώ σε διατάζω. Μη φοβάσαι κανέναν, γιατί εγώ είμαι μαζί σου για να σε προστατεύω».

Ιερ 1, 1-10

Ο Θεός συγχωρεί

Μια μέρα ο Ιερεμίας έπρεπε να πάει στο σπίτι κάποιου αγγειοπλάστη. Ο αγγειοπλάστης καθόταν στον τροχό και έπλαθε ένα αγγείο. Χάλασε όμως το αγγείο, και τότε αυτός ξανάφτιαξε απ' τον πηλό άλλο αγγείο και του έδωσε τη μορφή που ήθελε ο ίδιος.

Τότε ο Θεός είπε στον Ιερεμία: «Δεν μπορώ τάχα να σας μεταχειριστώ όπως μεταχειρίζεται αυτός ο αγγειοπλάστης τον πηλό με τα χέρια του; Έτσι είστε κι εσείς στα δικά μου χέρια. Πες λοιπόν στον λαό: αν αλλάξουν και διορθώσουν τη συμπεριφορά και τις πράξεις τους θα τους βοηθήσω».

Ιερ 18, 6

Η νέα συμφωνία Θεού και ανθρώπων

Ο προφήτης Ιερεμίας μετέφερε στον λαό ένα μήνυμα του Θεού που υποσχόταν ότι, την εποχή που θα έρθει ο Σωτήρας, ο Θεός θα κάνει μια καινούρια συμφωνία με τον λαό του. Έλεγε το μήνυμα: «Έρχεται ο καιρός που θα κάνω μια καινούρια συμφωνία με τον λαό μου. Δεν θα έχει καμιά σχέση με τη συμφωνία που είχα κάνει με τους προγόνους τους την ημέρα που τους πήρα από το χέρι και τους οδήγησα έξω από την Αίγυπτο. Εκείνοι δεν τήρησαν τη συμφωνία μου κι εγώ τους παραμέλησα. Και να ποια θα

είναι η νέα συμφωνία: θα βάλω τον νόμο μου μέσα στη συνείδησή τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους. Όλοι τους θα με γνωρίζουν, από τον πιο άσημο ως τον πιο σπουδαίο. Θα συγχωρήσω την ανομία τους και δεν θα ξαναθυμηθώ πια την αμαρτία τους. Εγώ το λέω, ο Κύριος».

Ιερ 31, 31-34

Ο Ιερεμίας προειδοποιεί

Ο προφήτης Ιερεμίας είχε τη βαθιά πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να αλλάζει στ' αλήθεια μόνον όταν μετανιώσει πραγματικά. Μια τέτοια μετάνοια όμως δεν πετυχαίνεται με εξωτερικές αλλαγές. Είναι πάνω απ' όλα μια υπόθεση της καρδιάς.

Καθώς με το κήρυγμα του αποκάλυπτε τέτοιες αλήθειες τα λόγια του συχνά ακούγονταν σκληρά Ο Κύριος λέει: «*Βαδίστε μέσα στους δρόμους της Ιερουσαλήμ. Κοιτάξτε και ψάξτε τις πλατείες της. Κι αν βρείτε έστω κι έναν άνθρωπο να κάνει το σωστό και ν' αναζητάει την αλήθεια, τότε εγώ θα συγχωρήσω την αμαρτία της πόλης... Μπορεί ν' αλλάξει ο μαύρος το χρώμα του ή η λεοπάρδαλη τα στίγματα της; Άλλο τόσο κι εσείς μπορείτε ν' αλλάξετε και να κάνετε το καλό...».*

Ο προφήτης Ιερεμίας προσπαθούσε να τους δείξει το λάθος τους. Στεκόταν στην πόρτα του Ναού και κήρυττε άφοβα «*Ακούστε ... όλοι όσοι περνάτε για να πάτε να προσευχηθείτε στον Κύριο! Ο Κύριος λέει: Διορθώστε τη συμπεριφορά σας και τα έργα σας... Μην ξεγελάτε τον εαυτό σας επαναλαμβάνοντας ότι ο Ναός που κατοικεί ο Κύριος είναι εδώ. Αν πράγματι διορθώσετε τη συμπεριφορά και τα έργα σας... τότε εγώ θα κατοικήσω μαζί σας...».* Η συμπεριφορά του αυτή όμως ενόχλησε τους Ισραηλίτες, ιδιαίτερα τους άρχοντες και τους ιερείς.

Έτσι άρχισαν οι δοκιμασίες του προφήτη. Για να του κλείσουν το στόμα, του απαγόρευαν να μιλάει στον λαό, έκαψαν τις προφητείες του, αποπειράθηκαν να τον δηλητηριάσουν, τον μαστίγωσαν, τον φυλάκισαν. Όμως, εκείνος κι από τη φυλακή δεν έπαυε να προειδοποιεί τους συμπατριώτες του: Ο Κύριος λέει: «*Έρχεται λαός από μια χώρα του βορρά, έθνος μεγάλο ξεσηκώνεται από της γης τις άκρες. Τόξο κρατάνε και χατζάρι, είναι σκληροί και άσπλαχνοι, σ' άλογα ανεβαίνουν κι ακούγονται οι φωνές τους σαν τη βοή της θάλασσας. Πολεμιστές που για μάχη παρατάσσονται ενάντια σ' εσένα, πόλη της Σιών».*

Πράγματι τα λόγια του επαληθεύτηκαν τραγικά. Το 597 π.Χ. οι Βαβυλώνιοι πολιορκήσαν την Ιερουσαλήμ και λεηλάτησαν τον Ναό. Ο βασιλιάς, οι άρχοντες και όλοι οι επιφανείς Ιουδαίοι σύρθηκαν εξόριστοι στη Βαβυλώνα. Το κακό όμως δεν τέλειωσε εκεί. Δέκα χρόνια αργότερα, το 587 π.Χ. οι Βαβυλώνιοι επανήλθαν. Και τότε η καταστροφή ήταν ολοκληρωτική. Η Ιερουσαλήμ παραδόθηκε στις φλόγες. Καθένας δεν θρήνησε την καταστροφή του Ισραήλ όσο ο Ιερεμίας. Μέσα στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχει ένα ολόκληρο βιβλίο με ποιήματά του, που λέγεται Θρήνοι. «*Αχ, αλίμονο, πώς έμεινε έρημη η πόλη που είχε άλλοτε τόσο πολύ λαό! Αυτή που ήταν ονομαστή στα έθνη ανάμεσα απόμεινε σα χήρα. Των πόλεων η πριγκίπισσα υποδουλώθηκε. Αναστενάζουν όλοι της οι κάτοικοι, ψωμί ζητούν, δίνουνε τα στολίδια τους, για να βρουν τροφή έτσι που στη ζωή να κρατηθούνε....».*

Θρησκευτικά, Α' Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, διασκευή

Ο προφήτης Ιωνάς

Ο Ιωνάς ήταν ευσεβής άνδρας. Κάποια μέρα ο Θεός του είπε: «Σήκω να πας στη Νινευή, τη μεγάλη πόλη. Εκεί να πεις στους κατοίκους ότι θα τους τιμωρήσω, γιατί είδα πόσο κακοί είναι». Ο Ιωνάς όμως φοβήθηκε να πάει στη Νινευή και δεν υπάκουσε. Πήγε σε ένα παραθαλάσσιο μέρος, βρήκε ένα πλοίο που πήγαινε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ήθελε να ξεφύγει από τον Θεό. Αλλά ο Θεός σήκωσε ανεμοστρόβιλο στη θάλασσα. Οι ναύτες τρόμαξαν και φώναξαν ζητώντας βοήθεια από τον Θεό. Για να ελαφρώσουν το πλοίο έριχναν το φορτίο του στη θάλασσα. Νωρίτερα ο Ιωνάς είχε κατέβει στο αμπάρι του πλοίου και κοιμόταν βαθιά. Κάποια στιγμή ο πλοίαρχος τον πλησίασε και του είπε: «Σήκω και παρακάλεσε τον Θεό σου να μας βοηθήσει ίσως μας λυπηθεί και σωθούμε».

Ο Ιωνάς όμως του απάντησε: «Ο Θεός δεν θα με ακούσει. Εγώ φταίω για όλα. Δεν υπάκουσα στην εντολή του και ήθελα να ξεφύγω από αυτόν. Για αυτό το λόγο έστειλε ο Θεός την θαλασσοταραχή. Πάρτε με και ρίξτε με στη θάλασσα και αυτή θα ησυχάσει».

Οι ναύτες δεν ήθελαν να το κάνουν αυτό. Η θαλασσοταραχή γινόταν όμως ολοένα και χειρότερη. Τότε άρχισαν να προσεύχονται στον Θεό: «Αχ, Κύριε, μη μας τιμωρήσεις με θάνατο, επειδή θα ρίξουμε αυτόν τον άνθρωπο στη θάλασσα. Εσύ, Κύριε, εκείνο που θέλεις το κάνεις». Έπειτα σήκωσαν τον Ιωνά και τον πέταξαν στη θάλασσα. Κι αμέσως η θαλασσοταραχή σταμάτησε.

Ο Θεός έστειλε ένα μεγάλο ψάρι και κατάπιε τον Ιωνά. Κι έμεινε ο Ιωνάς μες στην κοιλιά του ψαριού τρία μερόνυχτα. Από κει προσευχήθηκε στον Θεό. Τότε ο Θεός πρόσταξε το ψάρι να κολυμπήσει προς την ακτή και να βγάλει τον Ιωνά στη στεριά.

Για δεύτερη φορά τότε είπε ο Θεός στον Ιωνά: «Σήκω να πας στη Νινευή. Εκεί να πεις στους ανθρώπους ότι θα τους τιμωρήσω».

Αυτή τη φορά ο Ιωνάς υπάκουσε. Πήγε στο κέντρο της πόλης και φώναξε: «Σαράντα μέρες ακόμα, και η Νινευή θα καταστραφεί!» Τότε οι κάτοικοι της Νινευή τρόμαξαν. Φόρεσαν πένθιμα ρούχα και προσευχήθηκαν στον Θεό να τους γλιτώσει. Σταμάτησαν τις κακές πράξεις και τις αδικίες τους. Όταν είδε ο Θεός πως οι Νινευίτες άφησαν την κακία τους, αποφάσισε να μην καταστρέψει την πόλη.

Ιων 1 – 3

Ο Ιωάννης ο πρόδρομος

Ο Ιωάννης, ο γιος του Ζαχαρία και της Ελισάβετ, γεννήθηκε με θαυμαστό τρόπο όταν οι γονείς του ήταν πολύ μεγάλοι σε ηλικία. Οι άνθρωποι γύρω του έλεγαν ότι αυτό το παιδί ήταν ευλογημένο από τον Θεό. Ενώ ήταν ακόμη νέος, εγκατέλειψε τον κόσμο κι αποτραβήχτηκε στην έρημο του Ιορδάνη ποταμού όπου δίδασκε τον λαό και καλούσε τους ανθρώπους να μετανοήσουν.

Για τον Ιωάννη είχε προφητέψει ο προφήτης Ησαΐας:
*Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο:
 Ετοιμάστε τον δρόμο για τον Κύριο,
 Ισιώστε τα μονοπάτια να περάσει*

Ζούσε με προσευχή και νηστεία και φορούσε ρούχα από τρίχες καμήλας και ζώνη δερμάτινη στη μέση του. Η τροφή του ήταν ακρίδες, αγριόχορτα και μέλι. Στον Ιωάννη πήγαινε πολύς κόσμος από τα Ιεροσόλυμα και από όλη την Ιουδαία, και από όλη την περιοχή του Ιορδάνη. Έρχονταν και τους βάφτιζε στον Ιορδάνη ποταμό, καθώς εξομολογούνταν τις αμαρτίες τους. Καλούσε όλους να σταματήσουν το κακό και τις αδικίες, να μετανοήσουν και να αλλάξουν τρόπο ζωής, επειδή έχει φτάσει η Βασιλεία του Θεού με την έλευση του Χριστού στον κόσμο.

Ο Ιωάννης κατέκρινε τον άρχοντα της περιοχής, τον Ηρώδη, για την αμαρτωλή ζωή του. Επίσης κατηγορούσε τους τελώνες,

επειδή απαιτούσαν από τους ανθρώπους περισσότερα από ό,τι γράφει ο νόμος και τους στρατιώτες, επειδή έπαιρναν λεφτά με τη βία. Αυτό στάθηκε αφορμή να τον συλλάβουν, να τον φυλακίσουν και τελικά να τον αποκεφαλίσουν. Ο Ιωάννης θεωρείται ο τελευταίος των προφητών και ο μοναδικός προφήτης που έζησε την αρχή της διδασκαλίας του Χριστού.

Ονομάστηκε και *Πρόδρομος*, επειδή με τη ζωή και το έργο του προετοίμασε τους ανθρώπους να δεχτούν τον Χριστό.

Μτ 3, 1-6

Ζωή γεμάτη δυσκολίες

Δεν υπάρχει προφήτης που να μην τον περιφρονούν οι συμπατριώτες του κι η οικογένειά του.

Μτ 13, 57

Άλλοι δοκίμασαν εξευτελισμούς και μαστιγώσεις, ακόμη και δεσμά και φυλακίσεις. Λιθοβολήθηκαν, πριονίστηκαν, πέρασαν δοκιμασίες, θανατώθηκαν με μάχαιρα, περιπλανήθηκαν ντυμένοι με προβιές και κατσικίσια δέρματα, έζησαν με στερήσεις, υπέφεραν καταπίεσεις, θλίψεις και κακουχίες - ο κόσμος δεν ήταν άξιος να 'χει τέτοιους ανθρώπους - πλανήθηκαν σε ερημιές και βουνά, σε σπηλιές και σε τρύπες της γης.

Εβρ 11, 36-38

Ιερουσαλήμ Ιερουσαλήμ, που σκοτώνεις τους προφήτες και λιθοβολείς όσους στέλνει ο Θεός σ' εσένα...

Μτ 23, 37

Τα προφητικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης

Οι προφήτες γύριζαν σε διάφορα μέρη του Ισραήλ και κήρυτταν πάντα προφορικά μπροστά στους ανθρώπους που τους άκουγαν. Αργότερα οι ίδιοι είτε οι μαθητές τους που τους συνόδευαν κατέγραψαν πολλά απ' αυτά τα κηρύγματά τους. Αυτά αποτελούν τα 19 προφητικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης.

Τα Προφητικά Βιβλία της Π.Δ.

Ωσηέ , Αμώς, Μιχαίας,
Ιωήλ, Οβδιού, Ιωνάς,
Ναούμ, Αββακούμ,
Σοφονίας, Αγγαίος,
Ζαχαρίας, Μαλαχίας,
Ησαΐας, Ιερεμίας,
Βαρούχ, Θρήνοι ,Επιστολή
Ιερεμίου, Ιεζεκιήλ, Δανιήλ

Χάρτης του Ισραήλ την εποχή των προφητών

Δραστηριότητες

1. Γράφουμε σε μικρά χαρτάκια τα ονόματα των προφητών που αναφέρονται στα παραπάνω κείμενα. Τα βάζουμε σε ένα κουτί και ένας από κάθε ομάδα τραβάει τυχαία ένα χαρτάκι. Αφού διαβάσουμε καλά το σχετικό κείμενο για τον προφήτη που διαλέξαμε επεξεργαζόμαστε τα παρακάτω θέματα:

Η κλήση του από τον Θεό.

Η εποχή που έζησε.

Οι προφητείες του.

Οι δυσκολίες που συνάντησε.

Γράφουμε τις σκέψεις μας σε ένα χαρτόνι και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.

2. Παρατηρούμε στην ομάδα μου την παρακάτω εικόνα και την περιγράφουμε. Μας βοηθάνε οι παρακάτω ερωτήσεις

Ποιο είναι το κύριο πρόσωπο της εικόνας; Τι κάνει; Υπάρχουν και άλλα πρόσωπα Τι κάνουν αυτά; Τι τίτλο θα δίνατε σε αυτή την εικόνα;

Δραματοποιήστε τη σκηνή που παριστάνεται στην εικόνα στην ομάδα σας.

3. Ψάχνουμε και βρίσκουμε στο ημερολόγιο την ημέρα που γιορτάζουν οι διάφοροι προφήτες. Γράφουμε τις ημερομηνίες με τα ονόματά τους σε χαρτόνι. Στη συνέχεια κολλάμε εικόνες τους που βρίσκουμε από το διαδίκτυο ή ζωγραφίζουμε δικές μας και το ονομάζουμε «Εορτολόγιο προφητών».

Εορτολόγιο προφητών

2. «Τάδε λέει ο Κύριος»: Λόγια μέσα από την καρδιά

Οι προφήτες με τα κηρύγματά τους ήθελαν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να καταλάβουν τα λάθη τους, να μετανοήσουν και να αλλάξουν τρόπο ζωής. Προσπαθούσαν να μιλούν με τρόπο κατανοητό για τους ανθρώπους της εποχής τους. Χρησιμοποιούσαν αφηγήσεις, χρησμούς, ποιήματα και τραγούδια. Παρακάτω βλέπουμε κάποια από τα λόγια αυτά.

«Αγάπησα τον Ισραήλ από τότε που ήταν νήπιο».
Υπενθυμίζουν τη φροντίδα και την αγάπη του Θεού

Ο Κύριος λέει: «Όταν ο Ισραήλ ήταν παιδί, τον αγάπησα και τον κάλεσα από την Αίγυπτο να είναι γιος μου. Μετά, όσο όμως τους καλούσα προς εμένα, τόσο αυτοί απομακρύνονταν. Στον Βαάλ πρόσφεραν θυσίες και μπρος στα είδωλά του έκαιγαν προσφορές. Εγώ δίδαξα τον Εφραΐμ να περπατάει, τον κράτησα στην αγκαλιά μου, αλλά αυτοί δεν αναγνώρισαν ότι εγώ τους φρόντιζα».

«Εγώ θα βοηθήσω να αποκατασταθούν οι πόλεις και οι κατοικίες τους. Θα τους αγαπήσω ολοφάνερα, ώστε και οι ίδιοι να βλέπουν και να διακηρύσσουν την αγάπη μου. Διότι θα έχω απομακρύνει πλέον την οργή μου από αυτούς. Θα είμαι για τον Ισραήλ όπως η ζωογόνα και ευεργετική δροσιά... Θα επιστρέψουν από την αιχμαλωσία και θα εγκατασταθούν ασφαλείς κάτω από την προστασία του Θεού. Θα ζήσουν και θα χορτάσουν από τα πλήθη των σιτηρών. Θα ανθήσει και θα καρποφορήσει ο ισραηλιτικός λαός, όπως η άμπελος».

Ο Κύριος λέει: «Ανοίξτε, ανοίξτε δρόμο, στρώστε τον και ετοιμάστε τον, πάρτε μακριά τα εμπόδια από τον δρόμο του λαού μου!»

Ωσ 11,1 και 14, 5-8 & Ησ 57, 14-25

«Δεν με αγγίζουν τα πανηγύρια σας». Το τέλος της ειδωλολατρίας

Είδα πράγματα φρικτά στον Ισραήλ. Ο λαός μολύνθηκε με τη λατρεία των ειδώλων... Μου προξενεί φρίκη το μοσχάρι σας, κάτοικοι της Σαμάρειας!... Ως πότε πια μ' αυτό το απαίσιο πράγμα θα ζείτε; Τι σχέση έχει ο Ισραήλ μ' αυτό το πράγμα; Αυτό διόλου δεν είναι θεός. Ένας τεχνίτης το φτιάξε! Κομμάτια θα γίνει το μοσχάρι της Σαμάρειας. Καθώς το λέει ο λόγος, αυτός που σπέρνει άνεμο, θύελλα θα θερίσει.

Ωσ 8. 1-14

Οι πλάστες των γλυπτών εικόνων είναι όλοι τους κάτι μη πραγματικό και τα πολυαγαπημένα τους αντικείμενα δεν θα ωφελήσουν... Ποιος έπλασε θεό ή κατασκεύασε χυτή εικόνα; Καθόλου δεν ωφέλησε αυτό. Ορίστε! Όλοι οι σύντροφοί του θα ντραπούν και οι τεχνίτες.... Θα συγκεντρωθούν όλοι, θα σταθούν ακίνητοι, θα νιώσουν τρόπο, θα ντραπούν όλοι μαζί...

Αλλά το υπόλοιπο το κάνει θεό, γλυπτή εικόνα για τον εαυτό του. Προσπέφτει σε αυτό και προσκυνάει και προσεύχεται σε αυτό και λέει: «Ελευθέρωσέ με, γιατί εσύ είσαι ο Θεός μου»... Δεν γνώρισαν ούτε κατανοούν όμως επειδή τα μάτια τους δεν βλέπουν σωστά.

Ησ 44, 9-20

«Ξέρω τις ανομίες σας». Κατακρίνουν όσους αδικούν και υπερασπίζονται τους αδικημένους

Ξέρω πόσο πολλές είναι οι ασέβειές σας και τι βαριές οι αμαρτίες σας: καταπιέζετε τον αδύνατο και τον κλέβετε, όταν του παίρνετε φόρο από το στάρι της σοδειάς του. Δέχετε δωροδοκίες και τον εμποδίζετε να βρει το δίκιο του στο δικαστήριο. Για όλα αυτά, στα όμορφα σπίτια που χτίσατε

δε θα κατοικήσετε, και από τα ωραία αμπέλια που φυτέψατε, δεν θα πιείτε κρασί.

Αμ 5,11-12

«Κάντε το καλό και όχι το κακό»: Καλούν τους ανθρώπους να μετανιώσουν και να είναι δίκαιοι

Κάντε το καλό και όχι το κακό, για να ζήσετε. Τότε ο Κύριος, ο Θεός του σύμπαντος θα είναι αληθινά μαζί σας, όπως το ισχυρίζεστε. Αποστραφείτε το κακό και αγαπήστε το καλό και αποκαταστήσετε τη δικαιοσύνη στο δικαστήριο.

Αμ 5, 14-15

«Τι ερωτάς, ω άνθρωπε;». Απαντά ο προφήτης. «Δεν σου ανακοινώθηκε και δεν σου έγινε γνωστό και κατανοητό για το ποιόν είναι το καλό και το ευχάριστο για τον Θεό; Ζητάει τίποτα παραπάνω από σένα ο Θεός παρά μόνον να είσαι δίκαιος, εύσπλαχνος και πρόθυμος να πορεύεσαι σύμφωνα με τις εντολές του;».

Μιχ 6, 8

«Θα τελειώσουν οι γιορτές»: Προειδοποιούν για τις επερχόμενες καταστροφές

Οι ευθύνες των ισχυρών

Εσείς που κοιμάστε πάνω σε πολυτελή κρεβάτια από ελεφαντόδοντο, και σπαταλάτε πολλά χρήματα για στρώματα και πολυτελή σκεπάσματα, εσείς που τρώτε μικρά κατσικάκια και μοσχάρια του γάλακτος. Που συνοδεύετε με ρυθμικά χειροκροτήματα τον ήχο των μουσικών οργάνων διότι θεωρείτε αυτές τις διασκεδάσεις μόνιμες και όχι παροδικές. Εσείς που πίνετε εκλεκτό κρασί, φοράτε πανάκριβα αρώματα και δεν νοιάζεστε καθόλου, ούτε πονάτε για την καταστροφή που έρχεται για τον λαό του Ισραήλ εξαιτίας της διαφθοράς του. Κοιτάξτε τι θα γίνει τώρα, θα αιχμαλωτιστούν οι Ισραηλίτες μαζί με τους άρχοντές τους,

τα ζώα θα γίνουν λάφυρα των εχθρών τους και καμιά κραυγή αλόγου δεν θα ακούγεται.

Αμ 6, 3-7

Ακούστε αρχηγοί και άρχοντες του Ισραήλ. Δεν είναι έργο δικό σας να γνωρίζετε το δίκαιο; Εσείς όμως μισείτε το καλό και αγαπάτε το κακό. Φέρεστε στον λαό μου σαν να ήταν ζώα που τα πάνε για σφαγή... Τρέφεστε με τις σάρκες του λαού μου... κακομεταχειρίζεστε τον λαό μου... Αποστρέφεστε το δίκαιο και διαστρέφετε το σωστό, εσείς που χτίζετε την Ιερουσαλήμ, την πόλη του Θεού, πάνω σε αίματα και αδικίες. Οι άρχοντες δωροδοκούνται όταν δικάζουν, οι ιερείς διδάσκουν με πληρωμή και οι προφήτες προφητεύουν με αμοιβή. Κι ύστερα απ' όλα αυτά τολμούν και λένε "Ο Κύριος είναι μαζί μας. Δε θα μας βρει κακό!".

Μιχ 3, 1-4

Ανομβρία θα πέσει στη χώρα

Και οι άρχοντες της πόλης έστειλαν τους νεότερους υπηρέτες τους για να φέρουν νερό από τα πηγάδια, αλλά αυτοί πήγαν στα πηγάδια και δεν βρήκαν νερό και γύρισαν με τα δοχεία τους κενά. Τα γεωργικά έργα σταμάτησαν, διότι δεν είχε πέσει βροχή και οι γεωργοί καταστεναχωρημένοι και σε απόγνωση έβαζαν τα χέρια τους πάνω στο κεφάλι. Τα ελάφια γεννούσαν στους αγρούς και εγκατέλειπαν τα νεογέννητα διότι δεν υπήρχε χλόη για να τα ταΐσουν.

Ιερ 14,3-5

«Θα σας δώσω καινούργια καρδιά»: Βροντοφωνάζουν ότι ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο

Θα σας ραντίσω με καθαρό νερό και θα εξαγνιστείτε από την ακαθαρσία της ειδωλολατρίας σας. Ναι, θα σας εξαγνίσω. Θα σας δώσω καινούργια καρδιά και θα σας δώσω καρδιά ζωτανή. Θαβάλω μέσα σας το Πνεύμα μου και θα σας κάνω να ακολουθείτε του νόμους μου και να τηρείτε με προσοχή τις εντολές μου, θα μπορείτε να κατοικήτε στη χώρα που έδωσα στους προγόνους σας. Θα είστε λαός μου και εγώ θα είμαι ο Θεός σας.

Αλλά λέει και ο Κύριος: «Μπορεί τάχα η μάνα το βρέφος της να λησμονήσει, και να μη δείξει την αγάπη της στο σπλάχνο της που γέννησε; Μα και αν ακόμη εκείνες λησμονήσουν, δεν θα λησμονήσω εγώ. Να κοίτα εγώ μες στις παλάμες των χεριών μου σε ζωγράφισα. Τα τείχη σου δεν τα αφήνω από τα μάτια μου».

Ιεζ 36, 25-28 & Ησ 49, 15-16

«Γεννήθηκε για μας ένα παιδί»: Προαναγγέλλουν τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο

Ένα κλωνάρι θα φυτρώσει από τον κορμό του Ιεσσαί
 και ένα κλαδί θα ξεπροβάλει από τις ρίζες του...
 Τίποτε δε θα κρίνει απ' τα φαινόμενα
 ούτε θ' αποφασίζει απ' τα λεγόμενα.
 Αλλά θα κρίνει με δικαιοσύνη τους φτωχούς
 Και θα υπερασπίζεται με ευθύτητα τους ταπεινούς
 της χώρας...

Η δικαιοσύνη και η πιστότητα θα 'ναι ζωνάρι για
 αυτόν σαν το ζωνάρι που τυλίγει τη μέση του.
 Τότε θα κάθεται ο λύκος παρέα με το αρνί
 και θα κοιμάται ο πάνθηρας με το κατσίκι αντάμα.
 Το μοσχαρακι και το λιονταρόπουλο θα βόσκουνε
 μαζί
 κι ένα μικρό παιδί θα τα οδηγάει.
 Η αγελάδα και η αρκούδα την ίδια μέρα θα'χουνε
 βοσκή
 και τα μικρά τους το ίδιο το λημέρι.
 Το λιοντάρι θα τρέφεται καθώς το βόδι με το άχυρο.
 Το βρέφος άφοβα θα παίζει στη φωλιά της έχιδνας,
 το νήπιο που μόλις αποκόπηκε από της μάνας του το γάλα,
 θ' απλώνει το χεράκι του στις κόμπρας τη σπηλιά.
 Κανένας δεν θα προξενεί στον άλλον βλάβη ούτε κακό...
 γιατί η γνώση του Κυρίου τη χώρα θα σκεπάζει, όπως σκεπάζουν τα νερά τη θάλασσα...

Ησ 9, 5-6 & 11, 1-9

Ο λαός που βάδιζε μες στα σκοτάδια
 είδε ένα φως λαμπρό·
 και λάμπει φως πάνω σ' αυτούς
 που κατοικούνε σε τόπο σκοτεινό.

Γιατί γεννήθηκε για μας ένα παιδί,

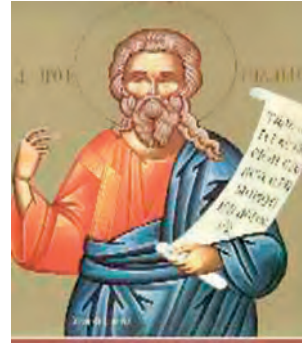
μας δόθηκε ένας γιος·
 και τ' όνομά του θα είναι:
 Σύμβουλος θαυμαστός, Θεός ισχυρός,
 Αιώνιος πατέρας και της Ειρήνης Άρχοντας.

Ησ 9

Αλλά από σένα Βηθλεέμ... αν και είσαι από τις πιο μικρές πόλεις του Ιούδα, εγώ θα κάνω να προέλθει εκείνος που θα γίνει άρχοντας του Ισραήλ... Όταν έρθει εκείνος, θα τους οδηγήσει και θα τους προστατέψει με τη δύναμή μου... Θα ζήσουν με ασφάλεια, γιατί όλοι οι λαοί της γης θ' αναγνωρίσουν τη μεγαλοσύνη του. Αυτός θα φέρει την ειρήνη

Μιχ 5,1-3

Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής: Ο προφήτης που άνοιξε τον δρόμο για τον Χριστό

Ο Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής. Μουσείο Τέχνης, Καταλονία Βαρκελώνη

«Μετανοείτε γιατί έχει πλησιάσει η βασιλεία των ουρανών». «Εγώ έχω ανάγκη από σένα να βαπτιστώ, κι εσύ έρχεσαι προς εμένα;»

Μτ 1, 2 & 1, 14

Και κήρυττε λέγοντας: «Έρχεται ο ισχυρότερός μου ύστερα από εμένα, του οποίου δεν είμαι ικανός να σκύψω και να λύσω το λουρί των υποδημάτων του.

Εγώ σας βάφτισα σε νερό, αυτός όμως θα σας βαφτίσει μέσα σε Πνεύμα Άγιο».

Μκ 1, 7

Ο Ιησούς μιλάει για τον Ιωάννη τον Βαπτιστή

« Αυτός είναι για τον οποίο έχει γραφτεί: Ιδού, αποστέλλω τον αγγελιοφόρο μου πριν από το πρόσωπό σου, ο οποίος θα παρασκευάσει την οδό σου μπροστά σου.

Σας λέω: δεν είναι κανένας μεγαλύτερος από τον Ιωάννη μεταξύ των γεννημένων από γυναίκες. Αλλά ο μικρότερος στη βασιλεία του Θεού είναι μεγαλύτερος από αυτόν ».

Λκ 7, 27

3. Ψευδοπροφήτες

Την εποχή της δράσης των προφητών εμφανίστηκαν και οι λεγόμενοι ψευδοπροφήτες. Αυτοί ήταν άνθρωποι που χωρίς να έχουν τη φώτιση του Θεού έλεγαν και καμάρωναν πως «προφήτευαν». Στην πραγματικότητα όμως εξυπηρετούσαν τα σχέδια και τις σκοπιμότητες των ισχυρών προς χάριν του κέρδους. Με ψεύτικες προφητείες συνήθως καθισύχαζαν τον λαό και τον παραπλανούσαν λέγοντας ότι όλα πηγαίνουν καλά! Έτσι οι ισχυροί κυρίως οι άρχοντες, οι βασιλιάδες και ορισμένοι ιερείς μπορούσαν να συνεχίζουν να καταπατούν τους νόμους και τις παράνομες και ανήθικες πράξεις τους. Οι ψευδοπροφήτες είχαν την προφητεία ως επάγγελμα και ζούσαν πλουσιοπάροχα δίπλα στους ισχυρούς.

Μην ακούτε τα λόγια των προφητών που σας γεμίζουν με ψεύτικες ελπίδες! Σας μιλάνε για οράματα που βγαίνουν από το μυαλό τους κι όχι από το στόμα μου. Λένε διαρκώς... 'Ο Κύριος είπε πως θα πάνε όλα καλά για σας', ακόμα λένε και σ' εκείνους που ακολουθούν τις πονηρές επιθυμίες τους πως δεν θα τους βρει κανένα κακό... Δεν τους έστειλα εγώ αυτούς τους προφήτες... Δεν τους μίλησα, όμως αυτοί κηρύττουν εξ ονόματός μου.

Ιερ 14, 14-15

Οι ψευδοπροφήτες, οι οποίοι μοιάζουν με τα δηλητηριασμένα φίδια που δαγκώνουν τους διαβάτες, παραπλανούν τον λαό μου και υπόσχονται ειρήνη σ' εκείνους που τους δίνουν πλούσια τροφή αλλά απειλούν με πόλεμο αυτούς που τίποτε δεν τους προσφέρουν... Σε αυτούς τους προφήτες σκοτάδι θα πέσει επάνω τους και θα καλύψει τη μαντεία τους. Θα καταντροπιαστούν και θα γίνουν περίγελος του κόσμου διότι όλες οι προφητείες τους θα διαψευστούν. Στο τέλος όλοι θα τους κατηγορούν και θα στραφούν εναντίον τους και δεν θα υπάρχει πια κανείς που θα τούς δίνει σημασία.

Μιχ 3, 5-7

Η απάτη της αστρολογίας

Με την αλλαγή του νέου χρόνου η τηλεόραση, οι εφημερίδες και τα περιοδικά γέμισαν από αστρολογικές προβλέψεις για το 2013. Έχει άραγε όλη αυτή η παραφιλολογία κάποια σχέση με την πραγματικότητα; Η επιστημονική απάντηση είναι απλή και σύντομη: Και βέβαια δεν έχει. Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός ότι η αστρολογία έχει γίνει μέρος της καθημερινής ζωής. Το μαρτυρούν οι τακτικές στήλες ωροσκοπίων στις περισσότερες εφημερίδες και στα περιοδικά, καθώς και οι συχνές παρουσιάσεις αστρολογικών προβλέψεων στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο. Ακόμη και οι πιο δύσπι-

στοι έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν θετικά την αστρολογία με το επιχείρημα ότι «αφού ασχολούνται τόσο μαζί της, και μάλιστα πετυχημένα, δεν μπορεί, θα έχει και κάποια δόση αλήθειας». Πολύ λίγοι, δυστυχώς, αντιλαμβάνονται ότι αυτή η «μόδα» αρχίζει να γίνεται επικίνδυνη. Είναι φανερό ότι ευνοεί τον σκοταδισμό και ωθεί τους ανθρώπους στη μοιρολατρία, αφού θεωρεί ότι οι πράξεις τους δεν οφείλονται στην ελεύθερη βούληση. Υπάρχει όμως και ένα άλλο πρόβλημα που δεν είναι εξαρχής ορατό: στην αστρολογία πιστεύουν και πολλοί άνθρωποι που επηρεάζουν την κοινή γνώμη και το μέλλον του τόπου (π.χ., πολιτικοί ή καλλιτέχνες). Η πίστη τους αυτή είναι δυνατόν όχι μόνο να τους οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις, αλλά και να φέρει στα κέντρα λήψης αποφάσεων ανθρώπους έξω από το πολιτικό σύστημα.

Χάρης Βάρβογλης, *Βήμα science*, δημοσίευση 19/1/2013

4. Τα μηνύματα των προφητών σήμερα

Το κακό πάντα ανταγωνίζεται το καλό. Οι άνθρωποι από τα παλιά χρόνια μέχρι και σήμερα μπορεί να επιθυμούν την ειρήνη και τη δικαιοσύνη αλλά συχνά το λησμονούν, όταν πρόκειται να προασπίσουν τα δικά τους συμφέροντα. Πριν τη γέννηση του Χριστού οι προφήτες έστειλαν τα μηνύματά τους και προειδοποιούσαν τους Ισραηλίτες ν' αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους, Σήμερα τα μηνύματά τους παραμένουν διαχρονικά και επίκαιρα. Δυστυχώς όμως λίγοι τα αντιλαμβάνονται!

Και στον 21ο αιώνα κάποιοι αριθμοί συνεχίζουν να μας ξαφνιάζουν!

- Τα τρία πλουσιότερα άτομα του κόσμου κατέχουν περιουσία μεγαλύτερη από το σύνολο του εθνικού πλούτου των 48 φτωχότερων χωρών του κόσμου.

- Από τα 4,5 δισεκατομμύρια των κατοίκων που αριθμούν οι υπανάπτυκτες χώρες, ένας στους τρεις δεν έχει πρόσβαση στο πόσιμο νερό.

- Υπολογίζεται ότι περίπου 250 εκατομμύρια παιδιά εργάζονται σ' όλο τον κόσμο. Τα μικρότερα απ' αυτά είναι κάτω των 5 ετών. Σε ορισμένες χώρες η παιδική εργασία έχει καταντήσει κοινωνική μάστιγα. Στη Λατινική Αμερική εργάζεται το ένα παιδί στα πέντε, στην Αφρική το ένα στα τρία, στην Ασία το ένα στα δύο.

Αν και ο μεγαλύτερος αριθμός των εργαζόμενων παιδιών βρίσκεται στις φτωχές χώρες του Νότου, τα παιδιά που εργάζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεπερνούν τα 2 εκατομμύρια. Ακόμη και σε χώρες που θεωρούνται κοινωνικά προηγμένες - Δανία, Ολλανδία - τα τελευταία χρόνια εμφανίστηκε ξανά το φαινόμενο του παιδιού που δουλεύει.

Θρησκευτικά Α Γυμνασίου, *Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού*

Από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ

Συνέχεια αναρωτιόμαστε απελπισμένα: «Γιατί πρέπει να γίνεται ο πόλεμος; Γιατί οι άνθρωποι δεν μπορούν να ζήσουν ειρηνικά; Γιατί όλη αυτή η καταστροφή;». Στο ερώτημα αυτό δεν είναι εύκολο να βρούμε απάντηση. Αλήθεια, γιατί φτιάχνουν ολοένα μεγαλύτερα αεροπλάνα με όλο και πιο βαριές βόμβες, ενώ την ίδια στιγμή χτίζουν τα κατεστραμμένα σπίτια; Γιατί σπαταλούν δισεκατομμύρια κάθε μέρα για τον πόλεμο, ενώ φαίνεται ότι δεν υπάρχει ούτε μια δεκάρα διαθέσιμη για τα φάρμακα, τους φτωχούς και τους καλλιτέχνες; Γιατί υπάρχουν άνθρωποι που πεινούν, ενώ σε άλλα μέρη της γης έχουν τόσα τρόφιμα που τα αφήνουν να σαπίζουν; Μήπως οι άνθρωποι είναι τρελοί;

Δεν μπορώ να πιστέψω ότι υπεύθυνοι για τον πόλεμο είναι μόνο οι ισχυροί, οι πλούσιοι και οι πολιτικοί. Όχι, και οι απλοί άνθρωποι μπορεί να θέλουν τον πόλεμο, αλλιώς οι λαοί θα είχαν επαναστατήσει προ πολλού. Είναι το ένστικτο της καταστροφής που οδηγεί τους ανθρώπους στον πόλεμο, κι αν όλο το ανθρώπινο γένος, χωρίς εξαίρεση, δεν αλλάξει, οι πόλεμοι δεν πρόκειται να σταματήσουν. Οι πολιτισμοί θα καταστρέφονται, ό,τι ωραίο χτίζεται θα γκρεμίζεται και η ανθρωπότητα θα αρχίζει ξανά και ξανά από την αρχή.

Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1983, διασκευή

Μετανάστες

Λαθεμένο μου φαινόταν πάντα τ' όνομα που μας δίνουν:

«Μετανάστες».

Θα πει, κείνοι που αφήσαν την πατρίδα τους. Εμείς, ωστόσο,

δε φύγαμε γιατί το θέλαμε,

λεύτερα να διαλέξουμε μιαν άλλη γη. Ούτε και σε μιαν άλλη χώρα μπήκαμε να μείνουμε για πάντα εκεί, αν γινόταν. Εμείς φύγαμε στα κρυφά. Μας κυνήγησαν, μας προγράψανε. Κι η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δε θα 'ναι, μα εξορία. Έτσι, απομένουμε δω πέρα, ασύχαστοι, όσο μπορούμε πιο κοντά στα σύνορα,

προσμένοντας του γυρισμού τη μέρα, καρδοκώνοντας το παραμικρό σημάδι αλλαγής στην άλλην όχθη, πνίγοντας μ' ερωτήσεις κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα να ξεχνάμε, τίποτα ν' απαρνιόμαστε.

Μπ. Μπρεχτ, Ποιήματα, μτφρ. Μάριος Πλωρίτης, Θεμέλιο

Περισσότερα από 38.000 παιδιά στη Σομαλία κινδυνεύουν να πεθάνουν από την πείνα

Η δυσοίωνη αυτή διαπίστωση που βασίζεται στα τελευταία στοιχεία τα οποία συλλέχθηκαν από τον ΟΗΕ διατυπώνεται τρία χρόνια μετά τη μεγάλη ξηρασία στο Κέρας της Αφρικής, η οποία σε συνδυασμό με τον εμφύλιο πόλεμο, είχαν προκαλέσει έναν φοβερό λιμό στη Σομαλία που σκότωσε 250.000 ανθρώπους.

Τα τρία τέταρτα των Σομαλών που χρειάζονται απεγνωσμένα σίτιση είναι οι εκτοπισμένοι, οι άνθρωποι που έχουν εγκαταλείψει τις εστίες τους εξαιτίας των βιαιοτήτων και των συγκρούσεων μεταξύ των διαφόρων εμπόλεμων μονάδων.

Είδηση στις 29/1/2015

Μόλυνση του περιβάλλοντος

Υπολογίζεται ότι 12,6 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν ως αποτέλεσμα του ανθυγιεινού περιβάλλοντος το 2012 - σχεδόν ένας στους τέσσερις του συνόλου των παγκόσμιων θανάτων - σύμφωνα με νέα έκθεση που παρουσίασε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.).

Σύμφωνα με αυτήν, περιβαλλοντικοί παράγοντες, όπως είναι ο μολυσμένος αέρας και το νερό, η ρύπανση του εδάφους, η έκθεση σε χημικές ουσίες, η κλιματική αλλαγή και η υπερϊώδης ακτινοβολία, φέρεται να συμβάλλουν σε περισσότερες από 100 είδη ασθενειών.

«Ένα υγιές περιβάλλον έχει ως αποτέλεσμα έναν υγιή πληθυσμό», δήλωσε η Γενική Διευθύντρια του Π.Ο.Υ., Δρ Μάργκαρετ Τσαν. «Αν οι χώρες δεν αναλάβουν δράσεις για να καταστήσουν το περιβάλλον όπου οι άνθρωποι ζουν και εργάζονται υγιές, εκατομμύρια ανθρώπων θα συνεχίσουν να αρρωσταίνουν και να πεθαίνουν πρώιμα», προειδοποίησε.

Είδηση στις 16/3/2016

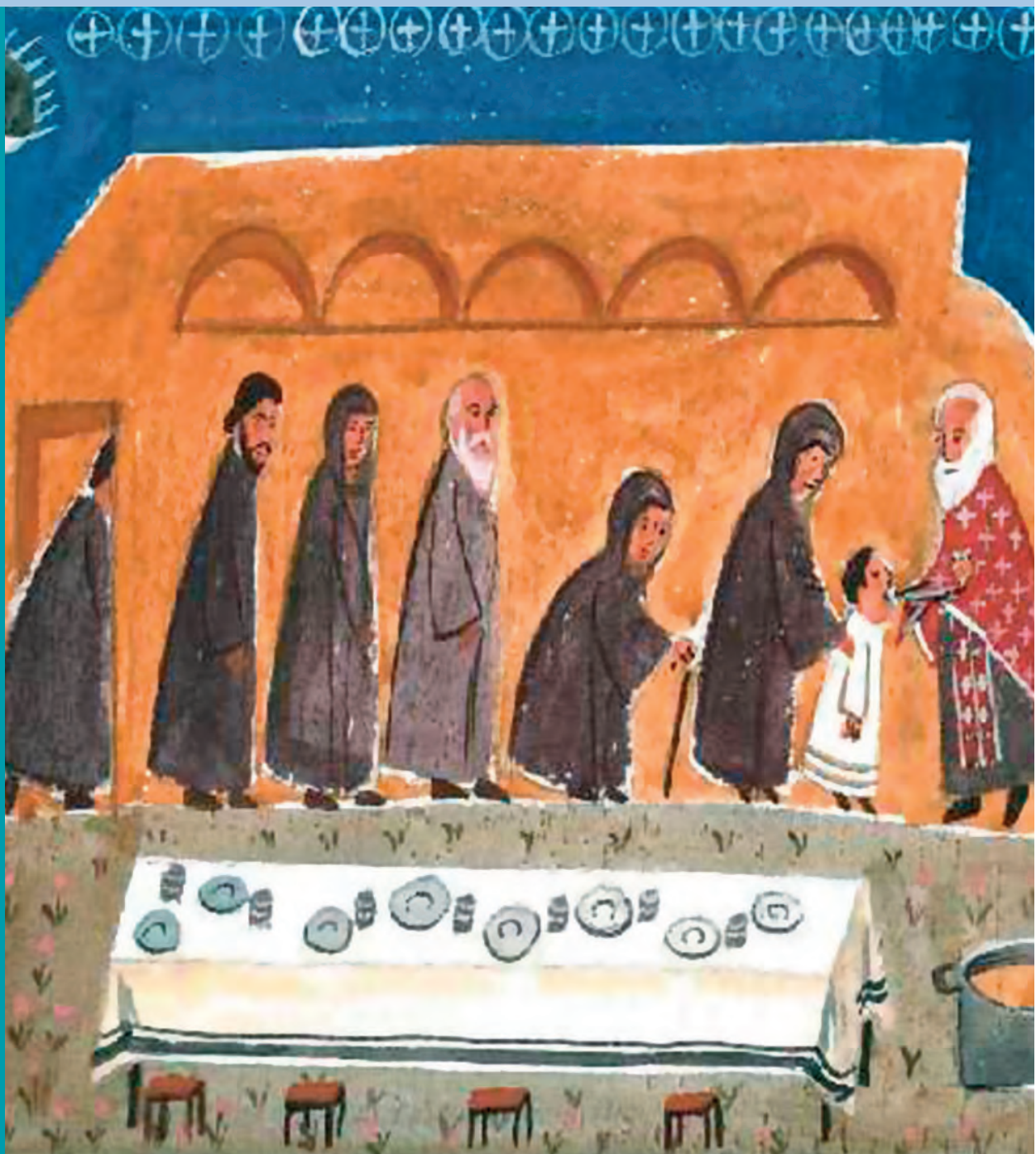
Δραστηριότητες

1. Δημιουργούμε ένα κολλάζ με φράσεις, εικόνες και σκίτσα με τα μηνύματα των προφητών για τον ερχομό του Μεσσία.
2. Βρίσκουμε εικόνες από το διαδίκτυο για τα μεγάλα προβλήματα της εποχής όπως: πόλεμος, πείνα, φτώχεια, εκμετάλλευση, κοινωνικές ανισότητες, κ.ά. και δίπλα σε αυτές βάζουμε φράσεις από τις προρρήσεις (προφητείες) των προφητών.
3. Δραματοποιούμε τη σκηνή: Ένας προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης και ένας ψευδοπροφήτης προσπαθούν να πείσουν τον κόσμο που τους ακούει. Προσέχουμε το ύφος που μιλάει ο καθένας, αν χρησιμοποιεί επιχειρήματα και ποια είναι αυτά και πώς αντιδράει το κοινό που τους ακούει.
4. Βρίσκουμε από το διαδίκτυο και από τις εφημερίδες ανθρώπους που διαμαρτύρονται για την αδικία και καλούν τους ανθρώπους να αλλάξουν. Δημιουργούμε ένα κολλάζ με εικόνες και σύντομα κείμενα και κάθε ομάδα το παρουσιάζει στην τάξη.

5^η Θεματική ενότητα

**Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει
στην ιστορία**

Περιεχόμενα

1. Η γενέθλια μέρα της Εκκλησίας

- Το κήρυγμα του Πέτρου.
- Διαβάζουμε την εικόνα της Πεντηκοστής
- Έθιμα της Πεντηκοστής

2. Τι σημαίνει «Εκκλησία»;

- Η εκκλησία που συναθροίζεται
- Εικόνες και σύμβολα για την Εκκλησία

3. Η ζωή στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες

- Η ζωή ως κοινωνία: Κοινότητες αγάπης
- Η ζωή ως προσευχή και ευχαριστία

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα αναγνωρίσουμε στην ημέρα της Πεντηκοστής το γεγονός της ιστορικής φανέρωσης της Εκκλησίας.
- ❖ Θα αποκρυπτογραφήσουμε το νόημα των συμβολικών και εικονικών παραστάσεων της Εκκλησίας.
- ❖ Θα περιγράψουμε και θα αξιολογήσουμε τη ζωή της πρώτης χριστιανικής κοινότητας ως κοινωνίας αγάπης.
- ❖ Θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε χαρακτηριστικά των πρώτων χριστιανών στην σημερινή εποχή.
- ❖ Θα συζητήσουμε για τον κεντρικό ρόλο της Ευχαριστίας στην Εκκλησία.
- ❖ Θα εξηγήσουμε την αξία της ενγνωμοσύνης και της ευχαριστίας στη ζωή και στις σχέσεις με τους άλλους.

1. Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας

Η εμπειρία της Πεντηκοστής

Στη γιορτή της Πεντηκοστής, άνθρωποι από διάφορα μέρη του κόσμου έρχονταν στην Ιερουσαλήμ για να προσευχηθούν εκεί και να γιορτάσουν.

Όταν έφτασε η ημέρα της Πεντηκοστής, οι μαθητές και οι μαθήτριες του Ιησού ήταν όλοι μαζί συγκεντρωμένοι σαν μια ψυχή και προσεύχονταν. Ξαφνικά ήρθε από τον ουρανό μια βουή, σαν να φυσούσε

δυνατός άνεμος, και γέμισε όλο το σπίτι όπου κάθονταν. Τότε τους παρουσιάστηκαν γλώσσες σαν φλόγες φωτιάς, που μοιράστηκαν και κάθισαν από μία στον καθένα από αυτούς. Όλοι τότε πλημμύρισαν από Πνεύμα Άγιο και άρχισαν να μιλούν με άλλες γλώσσες, ανάλογα με την ικανότητα που έδινε το Άγιο Πνεύμα.

Όταν ακούστηκε αυτή η βουή, συγκεντρώθηκε πλήθος, από την πόλη. Όλοι τους ήταν κατάπληκτοι, γιατί ο καθένας τους άκουγε τους αποστόλους να μιλάνε στη δική του γλώσσα. Απορούσαν και έλεγαν ο ένας στον άλλον: «Τι να σημαίνει άραγε αυτό;» Κι άλλοι κορόιδευαν και έλεγαν: «Ετούτοι πρέπει να είναι πολύ μεθυσμένοι».

Πραξ 2, 1-13

Το κήρυγμα του Πέτρου

Ο Πέτρος τότε λέγει προς αυτούς: «Μετανοήστε, και ας βαφτιστεί καθένας από εσάς στο όνομα του Ιησού Χριστού σε άφεση των αμαρτιών σας, και θα λάβετε τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος.

Γιατί για σας είναι η υπόσχεση και για τα τέκνα σας και για όλους όσοι είναι μακριά, όσους προσκαλέσει ο Κύριος ο Θεός μας».

Και με άλλα, περισσότερα λόγια μαρτυρούσε επίσημα και τους παρακαλούσε λέγοντας: «Σωθείτε από τη γενιά αυτήν τη διεστραμμένη».

Αυτοί λοιπόν που αποδέχτηκαν τον λόγο του βαφτίστηκαν και προστέθηκαν την ημέρα εκείνη περίπου τρεις χιλιάδες ψυχές.

Και επέμεναν καρτερικά συνεχώς στη διδαχή των αποστόλων και στην κοινωνία και στο κόψιμο με τα χέρια του άρτου και στις προσευχές.

Άγιος Πέτρος. Ι.Μ. Αγ. Αικατερίνης, Σινά 6ος αιώνας

Πραξ 2, 38-42

Απολυτίκιο της εορτής της Πεντηκοστής

Εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ πανσόφους τοὺς ἄλιεῖς ἀναδείξας,
καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,
καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας,
Φιλάνθρωπε, δόξα σοι.

Δηλαδή:

Ευλογημένος να είσαι Χριστέ, ο Θεός μας,
εσύ που έκανες σοφούς τους ψαράδες
στέλνοντάς τους το Άγιο Πνεύμα
και μ' αυτούς γοήτευσες όλη την οικουμένη.
Δοξασμένος να είσαι, φιλάνθρωπε.

Διαβάζουμε την εικόνα της Πεντηκοστής

Πεντηκοστή, Θεοφάνης
ο Κρητικός, 1546, Ι.Μ.
Σταυρονικήτα

Βλέπουμε τους Αποστόλους συγκεντρωμένους στο υπερώο. Είναι χωρισμένοι σε δύο ομάδες και κάθονται σε ημικύκλιο. Στην κορυφή κάθονται οι Απόστολοι Πέτρος και Παύλος. Δίπλα τους αντίστοιχα ο Ευαγγελιστής Λουκάς και ο Ευαγγελιστής Μάρκος. Στη συνέχεια, οι υπόλοιποι Απόστολοι κατά σειρά ηλικίας, με τους πιο νέους στην ηλικία μαθητές να κλείνουν το ημικύκλιο. Τα πρόσωπα όλων είναι ήρεμα, με γλυκιά έκφραση και με βλέμμα στοχαστικό. Επειδή θα διδάξουν στα πέρατα της οικουμένης, κρατούν ειλητάρια και ο απόστολος Παύλος βιβλίο. Στο κέντρο του ημικυκλίου, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια κενή θέση ανάμεσα στον Πέτρο και στον Παύλο. Είναι η θέση του Χριστού που είναι η κεφαλή της Εκκλησίας.

Στο επάνω μέρος της εικόνας, μέσα σε χρυσό φόντο, εικονίζεται ο ουρανός. Απ' αυτόν δώδεκα ακτίνες που καταλήγουν σε γλώσσες φωτιάς κατεβαίνουν προς τους αποστόλους.

Στο κέντρο και κάτω από το ημικυκλικό κάθισμα των Αποστόλων, βλέπουμε τη μορφή ενός γέροντα βασιλιά με στέμμα που κάθεται σε ένα σκοτεινό μέρος και συμβολίζει τον κόσμο. Στα χέρια του κρατάει ένα λευκό ύφασμα μέσα στο οποίο υπάρχουν δώδεκα ειλητάρια, που συμβολίζουν όλες τις φυλές και τους λαούς της γης όπου οι Απόστολοι θα κηρύξουν τον λόγο του Θεού.

Είναι χτυπητή η αντίθεση ανάμεσα στο πάνω μέρος της εικόνας, στο οποίο κυριαρχεί το φως της Πεντηκοστής και στο σκοτάδι του κάτω μέρους, το οποίο συμβολίζει τον κόσμο της άγνοιας πριν τον ερχομό του Χριστού.

Έθιμα της Πεντηκοστής

Ψυχοσάββατο πριν την Κυριακή της Πεντηκοστής

Όπως η Κυριακή είναι η ημέρα της Ανάστασης, έτσι το Σάββατο είναι η ημέρα όλων όσων έχουν πεθάνει, με την ελπίδα και της δικής τους ανάστασης και για να τους θυμόμαστε και να έχουμε κοινωνία μαζί τους. Την ημέρα αυτή οι χριστιανοί φέρνουν πρόσφορα (άρτους) για τη Θεία Λειτουργία και δίνουν στον ιερέα τα ονόματα των δικών τους ανθρώπων (που είτε ζουν είτε έχουν πεθάνει), για να τα μνημονεύσει. Η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία καθιέρωσε ειδικά δύο συγκεκριμένα Σάββατα για να τιμήσει τη μνήμη όλων όσων έχουν πεθάνει. Είναι

αυτά που ονομάζονται Ψυχοσάββατα: το Σάββατο πριν την Κυριακή της Απόκριω και το Σάββατο πριν από την Κυριακή της Πεντηκοστής. Τα δύο Ψυχοσάββατα οι πιστοί φτιάχνουν πρόσφορα, τελούν μνημόσυνα στις εκκλησίες και τρισάγια στους τάφους των προσφιλών τους προσώπων, μοιράζουν κόλλυβα και προσφέρουν ελεημοσύνες στους φτωχούς.

Κυριακή της Πεντηκοστής: «Γονατιστή» Κυριακή

Αμέσως μετά το τέλος της Λειτουργίας της Πεντηκοστής, τελείται ο Εσπερινός της εορτής του Αγίου Πνεύματος, που γίνεται με γονυκλισία, επειδή τρεις φορές γονατίζουν οι πιστοί πάνω σε φύλλα καρυδιάς, όταν ακούν την πρόσκληση από τον ιερέα «έτι και έτι, κλιναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν». Ο ιερέας διαβάζει μεγαλόφωνα τις αντίστοιχες ευχές.

Φύλλα Καρυδιάς

Οι πιστοί γονατίζουν πάνω σε φύλλα καρυδιάς, επειδή αυτά συμβολίζουν την πικρία που κατέχει τις ψυχές των νεκρών την ημέρα αυτή, μιας που τα φύλλα είναι πικρά. Σύμφωνα με μία άλλη παράδοση το γονάτισμα γίνεται, για να παρακαλέσουν οι πιστοί να μην πέσει το γεφύρι που ενώνει τον πάνω κόσμο με τον κάτω.

Με αφορμή αυτό το έθιμο ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, έγραψε τα εξής:

«Από το Πάσχα έως την εορτή του Αγίου Πνεύματος ημέρες Πενήντα. Την Πεντηκοστή οι ευρισκόμενοι απ' εδώθε μεριά, επιβιούντες¹ εν τοις φαινομένοις, εύχονται υπέρ των μεταστάντων² από την άλλη μεριά του χάσματος, του φοβερού λάκκου. Μετέχουν στην κοινή προσευχή της Εκκλησίας, γονατίζοντας πάνω σε πράσινα φύλλα καρυδιάς.

Τα υποδιαιρούμενα σε ευάριθμα φυλλίδια μεγάλα φύλλα της καρυδιάς, που εκτός του ότι ο θρεπτικός της και νοστιμώτατος καρπός, παρομοιάζει με τον εγκέφαλο, κέντρο της ατομικής ενός εκάστου σκέψης, περιέχει και ποικίλες ωφέλιμες και ιαματικές ουσίες.

Επίσης δεν πρέπει να θεωρηθεί άσχετο, το ότι τον έσω ξυλώδη φλοιό του καρυδοεγκεφάλου, τον παρομοιάζουμε με το μικρότερο των πλεούμενων, με τα οποία ο άνθρωπος, αντιμετωπίζει τις τύχες του ταξιδιού, επί του ετέρου των φυσικών στοιχείων, του μορφοποιού³ του φωτός ύδατος, αποκτώντας την επιβαλλομένη πείρα, πριν κενούμενος παντός ορατού, πληρωθεί ως ο άνεμος.

Εκτός τούτου, η καρυδιά, που πάνω στα ελάσματα των σχημάτων που η χλωροφύλλη της φωτοσυνθέσεως επιβάλλει, γονατίζουμε ευχόμενοι για τους προσφιλείς⁴ κεκοιμημένους⁵, έχει ως δέντρο ξύλο, εκτιμώμενο όχι μόνο στην επιπλοποιΐα, αλλά και στην κατασκευή σεντουκιών των μεταστάντων σωμάτων.

Επίσης λέγονται σεντούκια, τα μπαούλα όπου φυλάγεται η προίκα του γάμου. Εξ άλλου η φυσιολογία του δέντρου, που δίκαια σχετίσθηκε προς τον ύπατο θεό των ανθρωπίνων μύθων φθάνει στην καρποφορία δι' ενός γάμου ασυνήθους εις την καθ' ημέραν τάξη των φυτών.

Γονατίζοντας πάνω στα φύλλα της καρυδιάς την Πεντηκοστή, είναι δυνατόν λοιπόν να ισχυριστούμε, ότι επιτελούμε έναν γάμο παράξενο, με τις ψυχές των προσφιλών, που ξημερώνοντας το Σάββατο του Ρουσαλιού, ξανά κλείνονται στον κάτω κόσμο, μετά που επί τόσες ημέρες η χαρά της Αναστάσεως του Χριστού, τις άφηκε ελεύθερες να 'ρθουν κοντά μας».

Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, *Ομιλήματα*, Ακρίτας 1922

¹ επιβιούντες: ζωντανοί

² μεταστάντων: πεθαμένοι

³ μορφοποιού: αυτός που δίνει μορφή σε κάτι

⁴ προσφιλείς: αγαπημένοι

⁵ κεκοιμένους: πεθαμένοι

Δραστηριότητες

1. Βρισκόμαστε και εμείς με το υπόλοιπο πλήθος την ημέρα της Πεντηκοστής στα Ιεροσόλυμα. Μετά το τέλος της ομιλίας του αποστόλου Πέτρου περιγράφουμε τα συναισθήματα που νιώσαμε στην ομάδα μας. Μετά γράφουμε σε ένα χαρτί με μία λέξη το βασικό συναίσθημα που αισθάνθηκε κάθε μέλος της ομάδας. Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα διαβάζει αυτά που έγραψε η ομάδα του στην ολομέλεια της τάξης. Τέλος γράφουμε όλες τις λέξεις – συναισθήματα σε μεγάλο χαρτί του μέτρου με τίτλο «Πεντηκοστή - Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας».
2. Παρουσιάζουμε με την ομάδα μου μια «παγωμένη εικόνα» των μαθητών του Χριστού τη στιγμή της επιφοίτησής τους από το Άγιο Πνεύμα.
3. Περιγράφω την εικόνα της Πεντηκοστής του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου και τη συγκρίνω με την εικόνα του Θεοφάνη του Κρητικού. Με βοηθάνε οι παρακάτω ερωτήσεις:
  - Ποια είναι τα πρόσωπα που εικονίζονται σε κάθε πίνακα;
  - Πώς τα παρουσιάζει κάθε ζωγράφος; Τι δείχνει η έκφραση των προσώπων τους; Ποια τα συναισθήματά τους;

Πεντηκοστή, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, αρχές 17ου αιώνα

2. Τι σημαίνει «Εκκλησία»;

Ο όρος εκκλησία προέρχεται από αρχαίο ρήμα εκκαλώ που σημαίνει κλήση και συνέλευση λαού. Με τον όρο, λοιπόν, «Εκκλησία» δεν εννοούμε τον ναό, αλλά το σύνολο των πιστών που έχουν αποδεχτεί την πίστη στον Χριστό και συμμετέχουν στα μυστήρια της Εκκλησίας.

Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας είναι η ημέρα της Πεντηκοστής, όταν οι Απόστολοι, μετά την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, κήρυξαν στο πλήθος που είχε συγκεντρωθεί εξαιτίας της βροντής.

Η εκκλησία που συναθροίζεται

Η Εκκλησία, είναι κάτι περισσότερο από μια ανθρώπινη κοινότητα, είναι το σώμα του Χριστού, όπου οι άνθρωποι είναι ενωμένοι μαζί του και μεταξύ τους. Από τα πρώτα βήματα της Εκκλησίας, η ζωή των χριστιανών ήταν ζωή αδελφότητας. Δεν υπήρχαν διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, Ιουδαίων και Ελλήνων, πλουσίων και φτωχών, αφού όλοι ήταν ίσοι μπροστά στον Θεό. Ο Χριστός, που ήρθε για να σώσει τον άνθρωπο, έγινε αδελφός του καθενός από μας. Μάλιστα ο Θεάνθρωπος Χριστός αποκαλούσε τους μαθητές του και τους άλλους ανθρώπους «αδελφούς». Ακόμα και σήμερα οι χριστιανοί (κυρίως οι μονα-

χοί και οι κληρικοί) προσφωνούνται «αδελφοί», ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού.

Στη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας τα μέλη συνδέονται στενά μεταξύ τους με τον σύνδεσμο της αγάπης. Όπως τα μέλη ενός σώματος δεν μπορούν να υπάρχουν ξεχωριστά από το σώμα, έτσι κανένας χριστιανός δεν μπορεί να υπάρξει μόνος του μακριά από τον Χριστό.

Η αδελφότητα και η ενότητα εκφράζεται και πραγματοποιείται μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας. Σε αυτά ολοκληρώνεται η δύναμη της χριστιανικής αγάπης. Η συμμετοχή μας, στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, είναι έμπρακτη αδελφότητα. Οι χριστιανοί, όταν μετέχουν στη Θεία Ευχαριστία, ενώνονται με το Χριστό αλλά και μεταξύ τους σαν πραγματικά αδέρφια.

Θρησκευτικά Στ' τάξης, 2006, διασκευή

...Τον ένδοξο δε αυτόν Κύριο μας τον έδωσε κεφαλή στην Εκκλησία, παρά-πάνω από όλα. Αυτή δε η Εκκλησία είναι το σώμα του, το συμπλήρωμα του Χριστού ως ανθρώπου και ως κεφαλής της Εκκλησίας· του Χριστού, ο οποίος ως άπειρος Θεός γεμίζει τα πάντα με την πανάγαθο παρουσία του και χορηγεί τα πάντα σε όλα τα δημιουργήματά του.

Εφ 1, 22-23

«Να δώσετε χαιρετισμούς και στην εκκλησία που συναθροίζεται στο σπίτι τους...»

Ρωμ 16,5

Εικόνες και σύμβολα για την Εκκλησία

Ο ΙΧΘΥΣ

Είναι το πιο γνωστό σύμβολο μετά τον Σταυρό. Συμβολίζει τον Χριστό. Η Ακροστιχίδα του σημαίνει: Ι (Ιησούς) Χ (Χριστός) Θ (Θεός) Υ (Υιός) Σ (Σωτήρ). Συμβολίζει, επίσης, τη Θεία Ευχαριστία.

Η Αμπελος

Συμβολίζει τον Χριστό και την Εκκλησία, σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού «Εγώ είμαι το αμπέλι και εσείς τα κλήματα».

«Ο Κύριος είναι η κληματαριά. Εσύ το κλαδί. Όσο είσαι ενωμένος με την κληματαριά, θα καρποφορείς καρπούς αγαθούς...»

Αγίου Δημητρίου του Ροστώφ

Ο Χριστός ως Άμπελος (Άγγελος Ακοτάντος, 15ος αιώνας)

Το καράβι

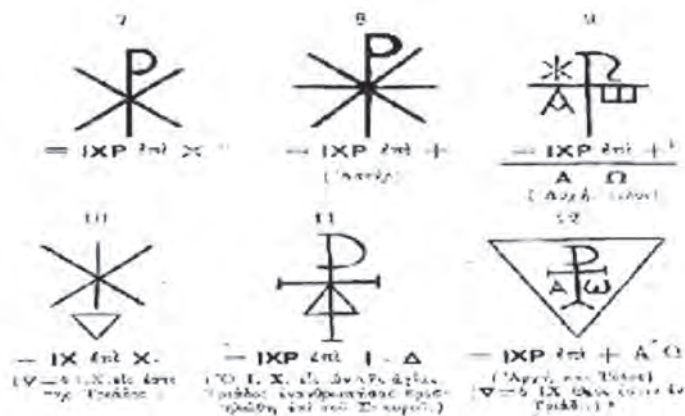

Συμβολίζει την εκκλησία που έχει ως κυβερνήτη τον Χριστό.
 Κατά τον όσιο Παΐσιο τον Αγιορείτη:
 Η Εκκλησία είναι όπως το καράβι.
 Άλλος κοιμάται, άλλος χαζεύει.
 Αυτό τραβά τον δρόμο του.
 Άλλος πάλι αγωνίζεται, παλεύει πάνω με τα κύματα.
 Όλοι μαζί προχωρούν.
 Φθάνει να είσαι μέσα στην Εκκλησία.
 Γι' αυτό να φροντίζετε να είστε πάντα στις ακολουθίες.

Η άγκυρα

Συμβολίζει την ελπίδα της σωτηρίας. Αντεστραμμένη υπονοεί Σταυρό.

Δραστηριότητες

1. Παρατηρούμε τα σύμβολα της Εκκλησίας. Με βάση αυτά σχεδιάζουμε στην ομάδα μας δικά μας σκίτσα - σύμβολα και γράφουμε μια σύντομη φράση -λέξη για το καθένα από αυτά.
2. Γράφουμε σ' ένα χαρτάκι μία λέξη που μας έρχεται στο μυαλό όταν ακούμε τη λέξη Εκκλησία του Χριστού. Συζητάμε τις λέξεις αυτές στην ομάδα μας και επιλέγουμε δύο από αυτές που τις θεωρούμε πιο σημαντικές. Κάθε ομάδα ανακοινώνει τις λέξεις αυτές στην τάξη και εξηγεί τους λόγους που διάλεξε αυτές τις λέξεις. Κολλάμε τα χαρτάκια με τις λέξεις αυτές στον πίνακα και γράφουμε μία παράγραφο, χρησιμοποιώντας αυτές τις λέξεις, για το τι σημαίνει για τον καθένα μας η λέξη Εκκλησία.
3. Συγκρίνουμε στην ομάδα μου την εκκλησία του Δήμου στην αρχαία Αθήνα με την Εκκλησία του Χριστού. Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές. Τις καταγράφουμε σε πίνακα όπως τον παρακάτω.

Εκκλησία του Δήμου	Εκκλησία του Χριστού

3. Η ζωή στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες

Η ζωή ως κοινωνία: Κοινότητες αγάπης

Οι πρώτοι πιστοί στον Χριστό στην αρχή δε διέκοψαν τον σύνδεσμό τους με την Ιουδαϊκή θρησκεία. Μάλιστα, πήγαιναν συχνά στον ναό του Σολομώντα, για να λατρεύουν τον Θεό. Γρήγορα όμως άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι έπρεπε να βρουν ιδιαίτερους τρόπους για να συγκεντρώνονται όλοι μαζί. Οι τόποι αυτοί αρχικά ήταν ιδιωτικά σπίτια. Σπίτια που πολλοί πιστοί τα πρόσφεραν με ευχαρίστηση και χαρά. Εκεί πλέον προσεύχονταν οι πιστοί. Εκεί παρακολουθούσαν και συμμετείχαν στη Θεία Ευχαριστία. Εκεί άκουγαν τους Αποστόλους να διηγούνται τη ζωή και τα λόγια του Χριστού.

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να σχετίζονται μεταξύ τους οι πιστοί με ειλικρινή αγάπη. Οι διαφορές, οι εγωισμοί, τα μίσση είχαν δώσει τη θέση τους στην ταπείνωση και την αδερφική αγάπη. Σαν μια οικογένεια, κάθονταν όλοι μαζί στο ίδιο τραπέζι και έτρωγαν χωρίς να ξεχωρίζουν κανένα για τον πλούτο του, την κοινωνική του θέση και τη μόρφωσή του. **Αγάπες** ονομάζονταν αυτά τα κοινά τραπέζια, στα οποία έπαιρναν μέρος οι πρώτοι χριστιανοί. Όλοι έδιναν χρήματα για να ετοιμάζονται αυτά τα κοινά τραπέζια.

Δείπνο αγάπης (κατακόμβη Πρίσκιλλας)

Από την Καινή Διαθήκη

«Στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του»

Όλοι όσοι πίστεψαν είχαν μια καρδιά και μια ψυχή. Κανείς δεν θεωρούσε ότι κάτι από τα υπάρχοντά του ήταν δικό του. Όλα τα είχαν κοινά. Οι Απόστολοι κήρυτταν και βεβαίωναν με μεγάλη πειστικότητα ότι ο Κύριος Ιησούς αναστήθηκε. Και ο Θεός έδινε σε όλους πλούσια τη χάρη του. Δεν υπήρχε κανείς ανάμεσά τους που να στερείται τα απαραίτητα. Γιατί όσοι είχαν χωράφια ή σπίτια τα πουλούσαν, και έφερναν το αντίτιμο αυτών που πουλούσαν και το έθεταν στη διάθεση των Αποστόλων. Από αυτό δινόταν στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του. Έτσι έκανε και ο Ιωσήφ, ένας λευίτης από την Κύπρο, που οι Απόστολοι τον ονόμασαν Βαρνάβα, όνομα που μεταφράζεται «ο άνθρωπος της παρηγοριάς». Αυτός είχε ένα χωράφι, το πούλησε και έφερε τα χρήματα και τα έθεσε στη διάθεση των Αποστόλων.

Πραξ 4, 32-37

«Ουκ ἐνι Ιουδαίος ουδέ Ἕλλην...»

Είστε, λοιπόν, όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό. Και αυτό, γιατί όσοι βαφτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, έχετε ντυθεί τον Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα. Όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό. Και αφού ανήκετε στον Χριστό, είστε απόγονοι του Αβραάμ και κληρονόμοι της ζωής, όπως υποσχέθηκε ο Θεός.

Γαλ 3, 26-29

Όλοι ίσοι, όλοι φίλοι

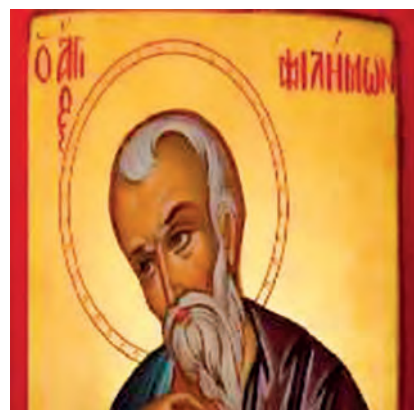
Σε θυμάμαι πάντοτε στις προσευχές μου και ευχαριστώ τον Θεό μου, γιατί ακούω για την αγάπη που δείχνεις σε όλους τους χριστιανούς και για την πίστη που έχεις στον Κύριο Ιησού... Η αγάπη σου μου έδωσε μεγάλη χαρά και ενθάρρυνση, αδελφέ. Επίσης ανακουφίστηκαν οι καρδιές των πιστών χάρη σε εσένα.

Για αυτό, παρόλη την εξουσία που έχω από τον Χριστό να σε προστάζω τι πρέπει να κάνεις, προτιμώ στο όνομα της αγάπης να σε παρακαλέσω. Εγώ λοιπόν, ο Παύλος, έτσι που είμαι προχωρημένος στα χρόνια και τώρα μάλιστα φυλακισμένος για τον Ιησού Χριστό, σε παρακαλώ για τον Ονήσιμο, το παιδί μου, που εδώ στη φυλακή μου το γέννησα στη νέα πίστη. Αυτός που κάποτε σου ήταν άχρηστος, τώρα είναι χρήσιμος σε εσένα και σε εμένα. Σου τον στέλνω λοιπόν πίσω. Δέξου τον, αυτόν που είναι τα ίδια μου τα σπλάχνα. Ήθελα να τον κρατήσω κοντά μου, ώστε να με διακονεί αντί για σένα, τώρα που είμαι στη φυλακή επειδή κηρύττω το ευαγγέλιο. Χωρίς τη συγκατάθεσή σου όμως δεν θέλησα τίποτε να κάνω, γιατί δεν θέλω να σε αναγκάσω να μου κάνεις αυτό το καλό. Προτιμώ να το κάνεις με τη θέλησή σου.

Ίσως μάλιστα για αυτό απομακρύνθηκε από εσένα ο Ονήσιμος προσωρινά: για να τον πάρεις πίσω για πάντα. Όχι πια ως δούλο, αλλά παραπάνω από δούλο - ως αγαπητό αδελφό. Σε εμένα είναι πράγματι πολύ αγαπητός, πολύ περισσότερο θα είναι σε εσένα και ως άνθρωπος και ως χριστιανός.

Αν, λοιπόν, με θεωρείς φίλο σου, δέξου τον σαν να ήμουν εγώ. Και να σε ζημίωσε ή σου χρωστάει κάτι, χρέωσέ το σε εμένα. Εγώ ο Παύλος το γράφω με το ίδιο μου το χέρι, εγώ θα σου το ξεπληρώσω για να μη σου πω ότι εσύ μου χρωστάς περισσότερο - τον ίδιο σου τον εαυτό. Ναι, αδελφέ μου, ας πάρω και εγώ κάτι από σένα για χάρη του Κυρίου. Ανακούφισε την καρδιά μου στο όνομα του Χριστού.

Όλα αυτά σου τα γράφω επειδή έχω εμπιστοσύνη ότι θα με υπακούσεις και μάλιστα είμαι βέβαιος ότι θα κάνεις ακόμη περισσότερα από όσα γράφω...

Επιστολή προς Φιλήμονα

«Να δίνετε με το παραπάνω για κάθε καλό σκοπό»: Έμπρακτη προσφορά σε όσους έχουν ανάγκη

Πρέπει να ξέρετε πως όποιος σπέρνει με φειδώ¹ θα έχει λιγότερη σοδειά και όποιος σπέρνει απλόχερα η σοδειά του θα είναι άφθονη. Ο καθένας ας δώσει ό,τι του λέει η καρδιά του χωρίς να στενοχωριέται ή να εξαναγκάζεται, γιατί ο Θεός αγαπάει αυτόν που δίνει με ευχαρίστηση. Ο Θεός έχει τη δύναμη να σας χορηγήσει πλοσιοπάροχα κάθε δωρεά, ώστε να είστε πάντοτε σε όλα τελείως αυτάρκεις και να δίνετε με το παραπάνω για κάθε καλό σκοπό. Το λέει και η Γραφή: «Σκόρπισε έδωσε στους φτωχούς, η αγαθοεργία του θα διαρκεί αιώνια». Και αυτός που δίνει στον σπορέα τον σπόρο και το ψωμί για να τραφεί, ας δώσει και πληθύνει και τον δικό σας σπόρο και

ας αυξήσει τους καρπούς της αγαθοεργίας σας. Ο Θεός θα σας κάνει πλούσιους σε όλα, για να μπορείτε να δίνετε γενναιόδωρα.

Β' Κορ 9, 6-11

Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδελφός ή κάποια αδελφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό. Κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό». Ποιο το όφελος όμως, αν δεν του δώσετε και τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; Έτσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή.

Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

Ιακ 2, 15-18

β . Από τους Πατέρες της Εκκλησίας

Αγαπητέ μου Γέμελλε,

Ο χριστιανός άρχοντας δεν φαίνεται απ' τη φορεσιά του ή απ' τους υπασπιστές και τους κλητήρες που τον συνοδεύουν. Φαίνεται απ' το ότι βοηθά όλους όσους έχουν ανάγκη, απ' το ότι διορθώνει τα κακώς έχοντα, απ' το ότι αποφεύγει κάθε μορφής αδικία. Ακόμη, δεν επιτρέπει να χρησιμοποιηθεί η δύναμη που του προσφέρει η εξουσία, για να διαστρέψει το δίκαιο...

Αγαπητέ μου Γέμελλε, χαίρομαι που έγινες το λιμάνι για τους ναυαγούς, το μπασιτούνι για το τσακισμένο πόδι, ο πύργος που προστατεύει τους αδικημένους απ' τους κοινωνικά δυνατούς...

Αν και βρίσκομαι, καθώς ξέρεις, σε εξορία στην έρημο και σε πολύ στενόχωρες περιστάσεις, είμαι γεμάτος από πολλή χαρά, γιατί αισθάνεσαι και συ τη δικιά μας πνευματική ευχαρίστηση, που έγινες σύμμαχος στους αδικημένους.

Με χριστιανική αγάπη, Ιωάννης επίσκοπος

Επιστολή Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου προς πλούσιο χριστιανό

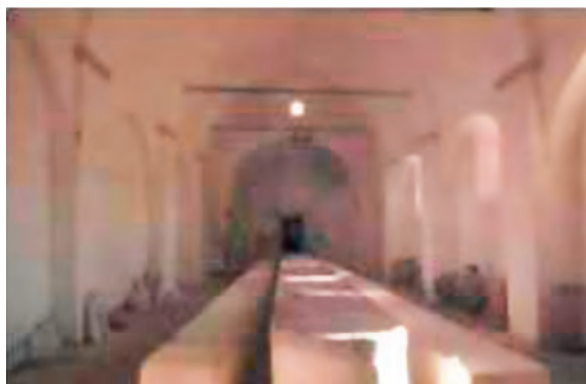
¹ φειδώ: με μέτρο

Τα χρήματα που έχεις τώρα από πού προέρχονται; Εάν πεις ότι ήρθαν από μόνα τους, τότε δεν πιστεύεις ότι σου τα έστειλε ο Θεός και έτσι γίνεσαι άθεος. Εάν όμως παραδέχεσαι ότι προέρχονται από τον Θεό, τότε πες μας τον λόγο για τον οποίο τα απέκτησες. Μήπως διότι ο Θεός είναι άδικος και μοιράζει με άνισο τρόπο τα αγαθά στους ανθρώπους; Ή μήπως επειδή ο Θεός προνόησε να κερδίσεις το βραβείο ενός σωστού τρόπου ζωής μέσα από την καλή μοιρασιά των αγαθών που έχεις;... Να ξέρεις ότι το παραπανίσιο ψωμί που έχεις ανήκει στον άνθρωπο που πεινά. Το ρούχο που φυλάς σε ντουλάπες ανήκει σε αυτόν που δεν έχει τι να φορέσει. Τα παπούτσια που καταστρέφονται παρατημένα σε κάποια αποθήκη ανήκουν σε αυτόν που περπατά ξυπόλητος. Τα χρήματα που σου περισσεύουν ανήκουν σε αυτόν που τα χρειάζεται. Έτσι λοιπόν, όταν δεν βοηθάς αυτούς που έχουν ανάγκη, είναι σαν να τους αδικείς.

Μ. Βασιλείου, Στο ρητό του κατά Λουκά Ευαγγελίου «Καθελώ μου τας αποθήκας»

γ. Κοινότητες αγάπης στην ιστορία

Αυτό ήταν το ηθικό κλίμα μέσα στο οποίο ο Χριστιανισμός δίδαξε, ότι το έλεος¹, είναι μια από τις πρωταρχικές αρετές, ότι ένας φιλεύσπλαχνος θεός απαιτεί από τους ανθρώπους να είναι φιλεύσπλαχνοι. Επιπλέον, το επακόλουθο, ότι επειδή ο Θεός αγαπά τους ανθρώπους, οι χριστιανοί δεν μπορούν να ευχαριστούν τον Θεό εκτός αν αγαπούν ο ένας τον άλλο, ήταν κάτι εξ ολοκλήρου νέο. Ίσως ακόμα πιο επαναστατική ήταν η αρχή ότι η χριστιανική αγάπη και φιλανθρωπία πρέπει να εκτείνονται πέρα από τα όρια της οικογένειας και της φυλής, ότι πρέπει να επεκταθούν «σε όλους εκείνους που σε κάθε τόπο, αναγνωρίζουν τον Κύριό μας, τον Ιησού Χριστό»

Τράπεζα σε ιερά μονή. Σε τέτοιους χώρους γινόταν οι αγάπες

Πράγματι, η αγάπη και η φιλανθρωπία πρέπει να επεκταθούν ακόμη και πέρα από τη χριστιανική κοινότητα.

Rodney Stark, *Η εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πώς το άσημο και περιθωριακό κίνημα του Χριστού εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκευτική δύναμη στο Δυτικό Κόσμο μέσα σε λίγους αιώνες*

Ο χριστιανισμός προϋποθέτει κοινή ζωή. Οι χριστιανοί οφείλουν να θεωρούνται μεταξύ τους «αδελφοί» (πράγματι, αυτό ήταν από τα πρώτα ονόματά τους), μέλη μιας κοινότητας που συνδέονται στενά μεταξύ τους. Και γι' αυτό η αδελφική αγάπη πρέπει να αποτελεί το πρώτο σημάδι και την πρώτη απόδειξη της μαρτυρίας αυτής της κοινότητας...

¹ έλεος: συμπόνια, προσφορά

Οι χριστιανοί δεν είναι μόνον ενωμένοι μεταξύ τους αλλά είναι προπαντός «ένα εν Χριστώ», και μόνο αυτή η ένωση, η κοινωνία με τον Χριστό κάνει δυνατή την αληθινή κοινωνία μεταξύ των ανθρώπων.

Γεώργιος Φλωρόφσκυ, Το σώμα του ζώντος Χριστού. Μια ορθόδοξη ερμηνεία της Εκκλησίας

Η συμμετοχή των πιστών χριστιανών στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας τους βοηθά να ενωθούν με τον Θεό και τον συνάνθρωπό τους. Είναι μυστήριο αγάπης, που παραδόθηκε από τον ίδιο τον Χριστό, κατά τον Μυστικό Δείπνο. Διατηρείται από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια και τα κοινά δείπνα των χριστιανών «αγάπης», μέχρι και σήμερα. Στο μυστήριο αυτό όσοι κοινωνούν μεταλαμβάνουν τα Τίμια Δώρα, που είναι το Σώμα και το Αίμα του Χριστού.

Ακολουθως, σε μια νέα κίνηση αγάπης μοιράζονται με τους συνανθρώπους τους την αληθινή τροφή, που είναι η αγάπη του Θεού. Σε μια άλλη λειτουργική πράξη, την αρτοκλασία, που έχει και αυτή τις ρίζες της στις «αγάπες», ο ιερέας ευλογεί άρτους (ψωμιά), που φέρνουν ως δώρο στην Εκκλησία οι γιορτάρηδες, δηλαδή οι πιστοί που γιορτάζουν κάποιον άγιο. Ακολουθως, τα ψωμιά αυτά μοιράζονται στους πιστούς, κάτι που φανερώνει ακόμη περισσότερο τη σχέση της αρτοκλασίας προς τις παλαιές «αγάπες» των πρώτων χριστιανών, όπου προσφερόταν από κοινού σε όλους η ίδια τροφή.

Θρησκευτικά, Δ Δημοτικού Κύπρου, Αγώνας για το καλό, α' τεύχος, 2016

«Αυτό που ανακαλύπτει κάποιος στο Άγιο Όρος και δεν μπορεί εύκολα να ξεχάσει είναι ο μυστηριακός χαρακτήρας του κοινού γεύματος. Μετά την αγρυπνία πήγαμε στην τράπεζα. Ο καθένας είχε μπροστά του ένα πιάτο φασολάδα, ένα κομμάτι ψωμί, τυρί κι ένα ποτήρι κρασί. Ο ηγούμενος χτύπησε ένα καμπανάκι, άρχισε η ανάγνωση ενός ιερού κειμένου και όλοι μας φάγαμε σιωπηλά. Για άλλη μια φορά, όπως συμβαίνει γενικά με τις έντονες εντυπώσεις που δέχεται κανείς στο Άγιο Όρος, πρέπει να ομολογήσω ότι δυσκολεύομαι να τις εκφράσω, επειδή και αυτή τη φορά, τόσα πολλά, μου φαίνεται ότι αξίζει να καταγραφούν. Η τράπεζα έμοιαζε με τις ευχαριστιακές συνάξεις των πρώτων χριστιανών, που συνδέονταν με την προσδοκία των Εσχάτων, της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού».

Erhart Kästner, *Die Stundentrommel vom Heiligen Berg Athos*, εκδ. Insel

...Το πνεύμα της αγάπης, της φιλανθρωπίας, της αλληλοβοήθειας, της κοινοκτημοσύνης και ακτημοσύνης που βιώθηκε στο «Βυζάντιο» καθώς και στα ισνάφια¹ της Τουρκοκρατούμενης Ελλάδας, είναι η συνέχεια της ζωής της πρωτοχριστιανικής Ενορίας.

Στις μέρες μας το πνεύμα αυτό διατηρείται αλώβητο στα μοναχικά καθιδρύματα (κινόβια, σκήτες, κελιά κλπ.). Αυτό το πνεύμα αγκαλιάζει όλα τα πράγματα και όλες τις ανάγκες, τόσο τις υλικές όσο και τις πνευματικές. Στις σκήτες και στα Μοναστήρια υπάρχει λ.χ. ο θεσμός των «Παγκοινιών» όπου όλοι βοηθούν σ' ένα δύσκολο έργο και μία έκτακτη ανάγκη κάποιου αδελφού. Όταν υπάρχει ένα δύσκολο διακόνημα, επιστρατεύονται όλοι εκούσια και αγαπητικά, για να βοηθήσουν. Η φράση «κάνε αγάπη» είναι από τις πιο συνήθεις μεταξύ των μοναχών.

Ιερομονάχου Σάββα Αγιορείτου, «Τα Ασκητικά Της Ενορίας»

Το καθιερωμένο εορταστικό τραπέζι ανήμερα των Χριστουγέννων στήνει και φέτος το Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης του δήμου Αθηναίων. Γεύματα αγάπης προσφέρουν επίσης η Αρχιεπισκοπή, μέσω της «Αποστολής», και πολλοί Δήμοι. Το χριστουγεννιάτικο τραπέζι του Δήμου Αθηναίων θα στηθεί στις εγκαταστάσεις του Κλειστού Γυμναστηρίου Ρουφ. Παράλληλα, όπως και κάθε μέρα, σήμερα θα διατεθούν γεύματα αγάπης από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών, μέσω των ενοριών και του οργανισμού «Αποστολή». Μερίδες φαγητού και γλυκά θα διανείμει σήμερα και την Πρωτοχρονιά η Κοινωφελής Δημοτική Επιχείρηση Πειραιά σε άστεγους και άπορους της πόλης. Ανάλογες πρωτοβουλίες ανήμερα των Χριστουγέννων λαμβάνουν πολλοί άλλοι Δήμοι της χώρας.

Εφημερίδα «Τα Νέα» 25/1/2015

Γεύματα αγάπης-Χριστούγεννα 2015

Η ζωή ως προσευχή και ευχαριστία

Αυτοί που με χαρά δέχτηκαν το κήρυγμα του Πέτρου την ημέρα της Πεντηκοστής, βαπτίστηκαν και προστέθηκαν στην εκκλησία. Ήταν περίπου τρεις χιλιάδες. Όλοι αυτοί ήταν

¹ ισνάφια: συντεχνίες ή παρέες ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα.

αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των Αποστόλων και στη μεταξύ τους κοινωνία, στη τέλεση της Θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές... Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοψυχία στον Ναό, τελούσαν τη Θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν τον Θεό και όλος ο λαός τους εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθετε κάθε μέρα στην εκκλησία αυτούς που σώζονταν.

Πραξ 2,42· 46-47

«Να είστε πάντοτε χαρούμενοι. Να προσεύχεστε αδιάκοπα. Να ευχαριστείτε τον Θεό για το καθετί».

Α Θεσ 5, 16-18

Εγώ αυτό παρέλαβα από τον ίδιο τον Κύριο, κι αυτό σας παρέδωσα: Ο Κύριος Ιησούς, τη νύχτα που ήταν να παραδοθεί στους σταυρωτές του, πήρε ψωμί, και, αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το έκοψε και είπε: «Λάβετε και φάγετε· Αυτό είναι το σώμα μου, που κόβεται για χάρη σας. Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου». Παρόμοια, όταν τελείωσε το δείπνο, πήρε το ποτήρι και είπε: «Αυτό το ποτήρι είναι η νέα διαθήκη που επικυρώνεται με το αίμα μου. Όποτε πίνετε απ' αυτό το ποτήρι, να το κάνετε στην ανάμνησή μου. Γιατί ωσότου να έρθει ο Κύριος, πάντοτε, οπότε τρώτε αυτό το ψωμί και πίνετε από αυτό το ποτήρι, διακηρύττετε τον θάνατο του Κυρίου».

Α Κορ 11, 3-26

...Κατά την ημέρα που αποκαλείται «μέρα του ήλιου», συγκεντρώνονται σ' ένα συγκεκριμένο τόπο όλοι όσοι κατοικούν στις πόλεις ή τους αγρούς. Κατά τη σύναξη αυτή διαβάζονται τα απομνημονεύματα των Αποστόλων ή τα συγγράμματα των προφητών μέχρι να συγκεντρωθούν όλοι. Έπειτα, αφού τελειώσει η ανάγνωση, αυτός που προΐσταται της σύναξης συμβουλεύει και προτρέπει να μιμηθούν όλα τα καλά που άκουσαν. Έπειτα σηκωνόμαστε όλοι και αναπέμπουμε ευχές, όπως ήδη είπαμε. Αφού σταματήσουμε τις προσευχές προσφέρεται ψωμί, κρασί και νερό. Παρομοίως, αυτός που προΐσταται αναπέμπει ευχές και ευχαριστίες με όση δύναμη έχει. Ο λαός επευφημεί λέγοντας το «Αμήν». Ακολούθως δίνεται στον καθένα από τους παριστάμενους η Θεία Μετάληψη και οι διάκονοι τη μεταφέρουν σ' αυτούς που δεν ήταν παρόντες.

Ιουστίνου του Φιλόσοφου και Μάρτυρος, Α' Απολογία 67, 3-5

Χέρια προσευχής, Ντύρερ

...Το σπιτικό της η Λωξάντρα το θεμέλιωσε στο Μακροχώρι – ένα προάστιο ανάμεσα στον Άι-Στέφανο και στο Επταπύργιο, πάνω στα γαλανά νερά της Προποντίδας.

Κάθε πρωί σαν άνοιγε το παράθυρό της και αντίκριζε το πέλαγος έλεγε: “Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός!” και ρουφούσε με τα μεγάλα ρουθούνια της τη θαλασσινή αρμύρα ηδονικά, λες και ρουφούσε όλο τον πλούτο που κρύβει μέσα της εκείνη η ωραία θάλασσα: τα λαυράκια, τα μερτζάνια¹, τους στακούς, τα στρείδια...

“Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός! Σήμερα τι να ψήσω!” Δηλαδή τι να πρωτοψήσει ήθελε να πει. Να πάρει μεγάλα μύδια να τα κάνει τσακιστά, ή να πάρει μικρότερα για να τα κάνει αχνιστά ή πλακί ή τηγανητά με σκορδαλιά ή καλύτερα να τα κάνει με το ρύζι – σαλμαδάκι²...

Η μέρα της άρχιζε με τον καφέ του Δημητρώ ...Ύστερα τον βοηθούσε να ντυθεί, τον φιλούσε, τον σταύρωνε και κατέβαινε μαζί του τη σκάλα την πλατιά, που ένωνε τα δυο της μπράτσα στο πλατύσκαλο για να σε κατεβάσει απαλά στη μεγάλη μαρμαροστρωμένη αυλή που είχε κατάντικρα την ξώπορτα.

Μαρία Ιορδανίδου, «Λωξάντρα» (απόσπασμα)

---

¹ μερτζάνια: είδος ψαριού

² σαλμαδία: ντολμαδάκια

Ισότητα, αλληλεγγύη, κοινοκτημοσύνη σήμερα

Ένα όμορφο παράδειγμα από τη φύση

Τα πουλιά, ποιος άραγε δεν θαυμάζει τα πουλιά, κοιτώντας τα να πετούν αγέρωχα, περήφανα και ελεύθερα ψηλά στον ουρανό! Αλήθεια, πόσο όμορφα κουνούν τις φτερούγες τους και χάνονται μέσα στα σύννεφα! Ποιος επίσης, δεν έτυχε να δει ομάδες πουλιών να ταξιδεύουν προς ένα μακρινό προορισμό και δεν παραξενεύτηκε με τον σχηματισμό του βέλους που δημιουργούν! Αλήθεια, τι να πετυχαίνουν με αυτό; Νεότερες έρευνες των επιστημόνων έρχονται να λύσουν τις απορίες όλων μας. Τα πουλιά, με αυτό τον σχηματισμό, πετυχαίνουν να φτάσουν στον κοινό τους προορισμό πιο γρήγορα και ξεκούραστα. Το πέταγμα αυτού που προηγείται διευκολύνει πολύ το πέταγμα αυτού που ακολουθεί. Το ρεύμα του αέρα που δημιουργούν οι φτερούγες αυτού που βρίσκεται μπροστά δίνει ώθηση στο πουλί που βρίσκεται πίσω, έτσι που να μη χρειάζεται να καταβάλει πολύ κόπο, για να πετάξει. Αν ένα πουλί ξεφύγει από τον σχηματισμό, ξαφνικά αισθάνεται την αντίσταση του ανέμου και τη δυσκολία να πετάξει μόνο του και πολύ γρήγορα επιστρέφει στον σχηματισμό. Τα πουλιά επιδεικνύουν μια απίστευτη συνεργασία. Όταν ένα πουλί κουραστεί, πάει στο πίσω μέρος του σχηματισμού και ένα άλλο παίρνει τη θέση του. Μάλιστα, τα πουλιά που βρίσκονται στο πίσω μέρος ενθαρρύνουν με τις φωνές τους αυτά που βρίσκονται μπροστά, ώστε να αυξήσουν την ταχύτητά τους]

Θρησκευτικά, Δ Δημοτικού Κύπρου, Αγώνας για το καλό, α' τεύχος, 2016

Ο Κωνσταντής

Μόλις το φανάρι γινόταν πράσινο και τ' αυτοκίνητα χιμούσαν, το παιδί έτρεχε στον κάθετο δρόμο. Πλησίαζε το τζάμι του οδηγού με τηνπραμάτεια στα χέρια του, χαρτομάντιλα, σαπούνια, στυλό. Η κυρία Δέσποινα δεν μπορούσε να διακρίνει τι πουλούσε το παιδί. Η απόσταση από τη διασταύρωση των φαναριών ως το ισόγειο διαμέρισμά της ήταν αρκετή. Μερικοί οδηγοί άνοιγαν το παράθυρο και του 'διναν το κατιτί τους κι αμέσως, έκλειναν το τζάμι βιαστικά, για να γλιτώσουν από την ενοχλητική παρουσία του αγοριού παρά για ν' αποφύγουν τη σιγανή βροχή που έπεφτε από το πρωί.

Το παιδί κοιτούσε λαίμαργα τις σακούλες των σούπερ μάρκετ στα πίσω καθίσματα, τα κουτιά με τα παιχνίδια, τα κόκκινα βελουδένια αβγά, τα σοκολατένια λαγουδάκια κι αυτό το

βλέμμα προξενούσε αμηχανία και δυσαρέσκεια στους οδηγούς.

Μεγάλο Σάββατο, κρύο και βροχερό, κι η κυρία Δέσποινα ξεχνούσε τη μοναξιά της κοιτώντας την κίνηση του δρόμου. Το αγόρι ήταν καινούριο στην πιάτσα των φαναριών, ως χθες ζητιάνευαν τσιγγάνες με μωρά στην αγκαλιά. Ξανθούλικο και λιγνό, φορούσε μπλουζάκι καλοκαιρινό. Θα ήταν σίγουρα, κοντά στα δώδεκα.

Βράδιασε, άναψαν τα φώτα, το κρύο κι η βροχή δυνάμωσαν. Αραίωσε κι η κίνηση στους δρόμους. Το αγόρι μάζεψε τηνπραμάτεια του και πήρε την οδό Αγίου Δημητρίου. Όταν έφτασε στον αριθμό 12 χώθηκε στην είσοδο της πολυκατοικίας για να προφυλαχτεί από τη δυνατή βροχή.

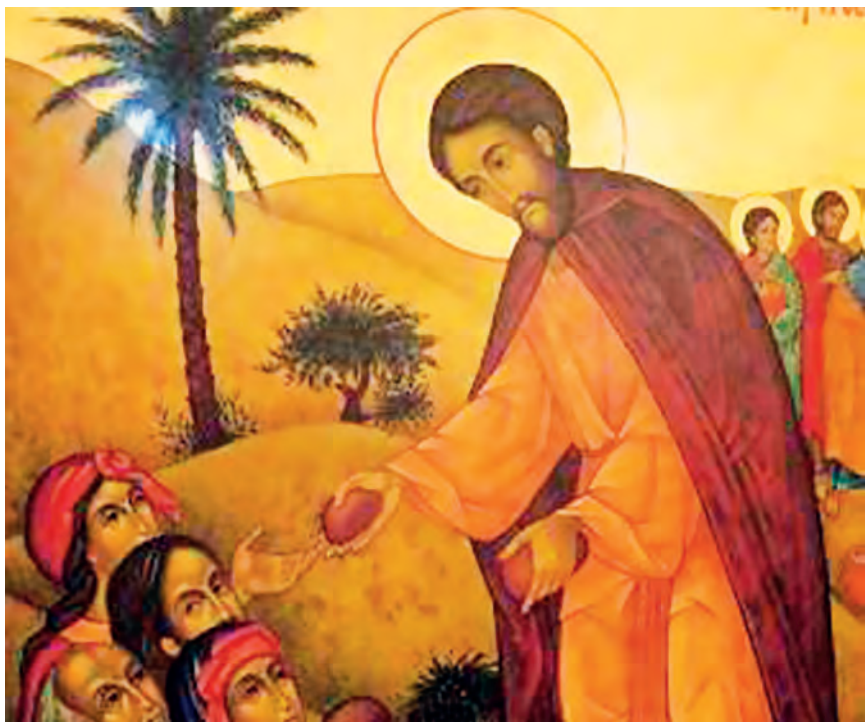
Η κυρία Δέσποινα άνοιξε την πόρτα του ισογείου και είδε το αγόρι να κάθεται στα σκαλιά. Μετρούσε την είσπραξη της μέρας. Η καρδιά της λαχτάρησε. Το παιδί ήταν ίδιος ο Αντωνάκης, ο εγγονός της. Είχε τα ίδια ξανθά μαλλιά, τα ίδια καταγάλανα μάτια. Μόνο το πρόσωπό του ήταν αδύνατο και κακοπαθημένο. Μόνο του Αντωνάκη δεν του έλειπε τίποτα εκεί πέρα στην πλούσια Βαλτιμόρη που ζούσε με τους γονείς του. Έλα μέσα να ζεσταθείς του είπε η γυναίκα

Άνοιξε η κυρία Δέσποινα την ντουλάπα και βρήκε εσώρουχα, μια αθλητική φόρμα, παπούτσια. Ο Αντωνάκης σε κάθε ταξίδι άφηνε στο σπίτι της γιαγιάς όσα ρούχα δεν χωρούσαν στις βαλίτσες του. Ύστερα, η γυναίκα έφερε στο τραπέζι ψωμί, χαλβά, ελιές, ταραμοσαλάτα, φρούτα.

Ο Κωνσταντής, αφού πλύθηκε, ντύθηκε, κάθισε στο τραπέζι και δεν άφησε ούτε ψίχουλο. Χορτασμένος και ζεσταμένος βολεύτηκε στον καναπέ, μπροστά στην ανοιχτή τηλεόραση. Νανουρισμένος από τη μουσική έγειρε στα μαξιλάρια και τον πήρε ο ύπνος. Σε λίγο χτύπησε η καμπάνα της εκκλησίας. Η κυρία Δέσποινα πήρε τη λαμπάδα της κι έκλεισε πίσω της την πόρτα σιγανά για να μην ξυπνήσει τον Κωνσταντή. Η βροχή είχε σταματήσει, το φεγγάρι, ασημένιο, κυνηγιόταν με τα σύννεφα στον ουρανό.

— Χριστός Ανέστη..., έψαλε ο παπάς κι η κυρία Δέσποινα για πρώτη φορά δεν κάθισε ως το τέλος της λειτουργίας. Βιαζόταν να γυρίσει σπίτι της, να τσουγκρίσει τα κόκκινα αυγά με τον Κωνσταντή, να φάνε μαζί τη μαγειρίτσα...

Λ. Ψαραύτη, *Η εκδίκηση των μανιταριών*, Άγκυρα, διασκευή

«...Ας έρθουνε μαζί μας, όσοι θέλουνε να προσφέρουνε και τις πιο μικρές υπηρεσίες στο μεγάλο τούτο έργο. Η βοήθειά τους θα είναι πολύτιμη. Μια οργανωτική επιτροπή πρέπει να πάρει στα χέρια της το ζήτημα αμέσως. Μια εντατική δουλειά πρέπει ν' αρχίσει, που θα ξυπνήσει, θα φωτίσει, θα κινητοποιήσει μάζες και που πριν απ' όλα θα διοργανώσει έμπρακτη αλληλεγγύη, θα δώσει άμεση βοήθεια για το παιδί».

Απόσπασμα από το περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι*, Δεκέμβριος 1932 Δημήτρης Γληνός

ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όλοι ξέρουμε, συζητάμε για
κάτι παιδιά στους δρόμους
που τους λείπει το χαμόγελο.
Τους λείπει το χαμόγελο
γιατί δεν έχουν λεφτά δεν
έχουν παιχνίδια, δεν έχουν
φαΐ και μερικά δεν έχουν
καν θονείς. Σκεφτήστε λοιπόν
κι αφήστε τα λόγια σας
ενωθούμε κι ως δώσουμε
ότι μπορούμε στα φτωχά:
αλβανάκια, ασπρα και μαύρα
όλα παιδιά είναι και αξίζουν
ένα χαμόγελο. Αυτός ο σύλλογος
θα λέγεται: ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. Ελάτε λοιπόν
να βοηθήσουμε αν ενωθούμε
όλοι θα τα καταφέρουμε.
Ανδρέας Γιαννόπουλος

Από το ημερολόγιο του Ανδρέα. 12 Νοεμβρίου 1995

Η Μητέρα Τερέζα

Η Μητέρα Τερέζα γεννήθηκε στις 26 Αυγούστου του 1910 στην πόλη Ισκίμπ (σημερινή πόλη Σκόπια) της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από γονείς αλβανικής καταγωγής. Έμεινε ορφανή σε ηλικία μόλις 8 χρονών. Στα 18 της πήγε στο Δουβλίνο και εντάχθηκε στο ίδρυμα της Παναγίας. Σε σύντομο όμως χρονικό διάστημα αναχώρησε για την Ινδία, για να διδάξει γράμματα σε άπορα ορφανά παιδιά, όπως ήταν ο κύριος σκοπός του ιδρύματος.

Το 1931, στο Νταρτζιλινγκι ορκίστηκε ως μοναχή. Το 1948 έλαβε την ινδική υπηκοότητα και τον ίδιο χρόνο ίδρυσε μοναστικό τάγμα με την ονομασία «Ιεραπόστολοι της Φιλανθρωπίας». Κοντά της, έσπευσαν προς βοήθειά της άτομα, για να την βοηθήσουν στο δύσκολο έργο της να ιδρύσει και να οργανώσει ιατρεία, σχολεία και ορφανοτροφεία σε ολόκληρη την Ινδία αλλά και στη Ρώμη, την Τανζανία και την Αυστρία.

Το 1952 μετέτρεψε έναν παλαιό Ινδοϊστικό ναό στην Καλκούτα σε κτίριο για την ίαση των ανθρώπων που πέθαιναν από διάφορες ασθένειες αβοήθητοι. Επίσης, το 1955 άνοιξε ένα ορφανοτροφείο στην Καλκούτα. Βοήθησε τους πεινασμένους στην Αιθιοπία, τα θύματα της πυρηνικής έκρηξης στο Τσερνομπίλ το 1986, καθώς και τα θύματα του σεισμού στην Αρμενία το 1988.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1979 τιμήθηκε με το Νόμπελ Ειρήνης σε αναγνώριση της βοήθειας που προσέφερε στους δυστυχισμένους ανθρώπους, τα παιδιά και τους πρόσφυγες, για τους οποίους εργάστηκε ανιδιοτελώς τόσο πολλά χρόνια. Διέθεσε μάλιστα το ποσό των 192.000 δολαρίων που συνόδευε το έπαθλο, για τους φτωχούς της Ινδίας. Η Μητέρα Τερέζα κοιμήθηκε εν ειρήνη στις 5 Σεπτεμβρίου 1997, σε ηλικία 87 ετών και τάφηκε στο ναό του Αγίου Θωμά της Καλκούτας.

Ερρίκος Ντυνάν

Ο Ερρίκος Ντυνάν γεννήθηκε στις 8 Μαΐου 1828 στη Γενεύη της Ελβετίας. Ήταν ο πρωτότοκος γιος του επιχειρηματία Ζαν Ζακ Ντυνάν και της Αντουανέτ Κολαντόν. Οι Ντυνάν ήταν μια πλούσια οικογένεια και πιστοί Χριστιανοί, με σημαντική επιρροή στην κοινωνία της Γενεύης και αξιοσημείωτο φιλανθρωπικό έργο. Από νωρίς εμφύσησαν στον γιο τους την αξία της κοινωνικής προσφοράς και της φιλανθρωπίας.

Στα 19 του ο Ερρίκος Ντυνάν ίδρυσε με μία παρέα φίλων του ένα σύλλογο μελέτης της Αγίας Γραφής και συγχρόνως βοηθούσαν φτωχούς και αποφυλακισμένους. Στην αρχή εργάστηκε σε μία τράπεζα και στη συνέχεια έκανε διάφορες επιχειρήσεις στην Αλγερία όπου απέκτησε πολλά χρήματα.

Στις 24 Ιουνίου του 1856, ο Ντυνάν έγινε αυτόπτης μάρτυρας της μάχης του Σολφερίνο, όπου ο γαλλικός στρατός μαχόταν στο πλευρό των Ιταλών εναντίον των Αυστριακών. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκαν περίπου 40.000 στρατιώτες και των δύο πλευρών. Ο Ντυνάν, βλέποντας ότι μετά τη μάχη χιλιάδες τραυματίες έμειναν αβοήθητοι, σκέφτηκε και οργάνωσε υπηρεσίες πρώτων βοηθειών, τόσο για τους Γάλλους και Ιταλούς όσο και για τους Αυστριακούς τραυματίες. Έγραψε μάλιστα ένα βιβλίο με τίτλο «Ανάμνηση από το Σολφερίνο», στο οποίο πρότεινε να δημιουργηθούν σε όλες τις χώρες εθελοντικές οργανώσεις περίθαλψης, με σκοπό την πρόληψη και ανακούφιση του πόνου στον πόλεμο και την ειρήνη, χωρίς φυλετικές ή θρησκευτικές διακρίσεις. Ήταν επίσης ο πρωτεργάτης για την υπογραφή μιας διεθνούς συμφωνίας, από πολλά κράτη, στη Γενεύη το 1864, η οποία υποχρέωνε τον σεβασμό των τραυματιών πολέμου. Τη χρονιά αυτή ίδρυσε και τον Ερυθρό Σταυρό. Αφού χρεοκόπησε, επειδή είχε παραμελήσει τις επαγγελματικές του υποθέσεις, ο Ντυνάν έφυγε το 1867 από τη Γενεύη και έζησε το μεγαλύτερο μέρος της υπόλοιπης ζωής του στη φτώχεια και την αφάνεια. Το 1901 τιμήθηκε με το πρώτο Νόμπελ Ειρήνης, για τη συνεισφορά του στην ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού. Ο Ερρίκος Ντυνάν πέθανε στο Χάιντεν της Ελβετίας στις 30 Οκτωβρίου 1910, σε ηλικία 82 ετών.

Ο αγώνας του άρχιζε...

Τις πρώτες τρεις εβδομάδες δυσκολεύτηκε αφάνταστα χωρίς φάρμακα και διερμηνέα, ανάμεσα σ' ένα πλήθος από αρρώστους, που ταξίδευαν εκατοντάδες χιλιόμετρα με τις πιρόγες τους για να ζητήσουνε το έλεός του. Στις 26 Απριλίου το βράδυ, το σφύριγμα του ποταμόπλοιου, που έφερνε τα εβδομήντα κιβώτια με το πολύτιμο υλικό, αντήχησε σαν ένα κάλεσμα εγκαρδίωσης και ελπίδας.

Ο αγώνας του άρχιζε...

Οι ιεραπόστολοι είχαν υποσχεθεί να του κάνουν για νοσοκομείο μια παράγκα από λαμαρίνα. Όμως με τις χρυσές δουλειές, που είχαν οι ξυλέμποροι εκείνη την εποχή, πλήρωναν τόσο καλά τους ιθαγενείς, ώστε κανένας τους δεν πήγαινε στην ιεραποστολή να δουλέψει για πενταροδεκάρες. Ο ιεραπόστολος Καστλ, ξέροντας από μαραγκοδουλειές, του έκανε σ' ένα τοίχο της παραγκούλας μερικά ράφια. Το φαρμακείο είχε κιόλας στηθεί. Ήταν ωστόσο άλυτο πρόβλημα η εξέταση των αρρώστων, αφού για να προφυλαχτεί ένας λευκός από τις μολυσματικές ασθένειες δεν έπρεπε να δέχεται σπίτι του αρρώστους. Ο Αλβέρτος Σβάιτσερ αναγκάστηκε τότε να εξετάζει στο ύπαιθρο, έτοιμος, ενώ καθάριζε πληγές κάτω από τον ήλιο, να μεταφέρει άρον-άρον τις εγκαταστάσεις του στη βεράντα, με το πρώτο ράπισμα της καταιγίδας που σηκωνόταν

μόλις σκοτεινιάζε. Η αγωνία του άρχιζε να ελαττώνει τόσο πολύ την αποδοτικότητά του, ώστε αναγκάστηκε ύστερα από λίγες μέρες να προβιβάσει σε νοσοκομείο το οίκημα, που ο προκάτοχος του στην παραγκούλα είχε για κοτέτσι. Αισθάνθηκε πως είχε αποκτήσει μια πολυτελή εγκατάσταση, όταν μπόρεσε να βάλει στους τοίχους μερικά ράφια, να στήσει ένα ράντζο και ν' ασβεστώσει το βρωμερό πάτωμα. Μ' όλη ωστόσο την πνιγηρή ατμόσφαιρα σε κείνο το παλιό κοτέτσι, όπου απ' την κακή κατάσταση της στέγης του αναγκαζόταν να φορά κάσκα, ότι μπορούσε να επιδένει πληγές, ενώ έξω μάνιαζε η καταιγίδα, τον έκανε να νιώθει ευτυχισμένος. Δεν άργησε ν' ανακαλύψει το διερμηνέα, και σε λίγο, πολύτιμο βοηθό του, στο πρόσωπο του πανέξυπνου Ιωσήφ, ενός άρρωστου ιθαγενή απ' τη φυλή Γκαλόα, παλιού μάγερ, που μιλούσε τα γαλλικά τέλεια

Ας είναι ευλογημένος ο Θεός: το χειρουργείο είχε εγκατασταθεί και επανδρωθεί. Ιδού το ωράριο εργασίας: κάθε πρωί, στις 8.30', όσο η κυρία Σβάιτσερ απολύμεινε τα χειρουργικά της σύνεργα και ο γιατρός έκανε τις τελευταίες του προετοιμασίες, ο Ιωσήφ διάβαζε στους συγκεντρωμένους ιθαγενείς (στη διάλεκτο Γκαλόα και Παχουέν), ενώ εκείνοι, πυκνώνοντας ολοένα τις ουρές μπρος απ' την παράγκα, κουνούσαν τα κεφάλια τους, για να δείξουν πως καταλάβαιναν.

(απόσπασμα από τη βιογραφία του Σβάιτσερ, που έγραψε ο Τάσος Αθανασιάδης (1963)

[Ο Αλβέρτος Σβάιτσερ γεννήθηκε το 1875 στην Αλσατία της Γαλλίας. Πολύ νωρίς έγινε πάστορας και καθηγητής της θεολογίας στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου. Τα βιβλία που έγραψε, έδιναν μεγάλες επιστημονικές υποσχέσεις, ενώ ταυτόχρονα είχε αποκτήσει παγκόσμια φήμη ως ο καλύτερος ερμηνευτής του Μπαχ στο εκκλησιαστικό όργανο.

Στα τριάντα του χρόνια ανακαλύπτει πως όλα του είχαν έρθει πολύ βολικά στη ζωή και πως το χρέος του αληθινού ανθρώπου είναι να βοηθάει τους συνανθρώπους του. Αρχίζει τότε να σπουδάζει Ιατρική παράλληλα με τις άλλες του ασχολίες και το 1913 φεύγει για την Αφρική, για να αφοσιωθεί στους μαύρους ιθαγενείς. Στο Λαμπαρενέ του Γκαμπόν, κοντά στον Ισημερινό, μένει ως το τέλος της μακριάς ζωής του (1965), δουλεύοντας στο νοσοκομείο που ίδρυσε ο ίδιος. Το 1953 ο Σβάιτσερ τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ της Ειρήνης και το όνομά του έχει γίνει σύμβολο της ανθρωπιάς. Το κείμενό μας αναφέρεται στις πρώτες δυσκολίες του Σβάιτσερ, μετά την άφιξη στο Λαμπαρενέ.]

«Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», Α' Γυμνασίου, 1981

Ο Άγιος Αρχιεπίσκοπος Λουκάς ο Ιατρός, κατά κόσμον Βαλεντίν του Φέλιξ Βόινο-Γιασενέσκι, γεννήθηκε το 1877 στο Κέρτς της χερσονήσου Κριμαίας. Σπούδασε ιατρική και το 1920 εξελέγη καθηγητής της ανατομίας και χειρουργικής στο Πανεπιστήμιο της Τασκένδης. Ο Άγιος Λουκάς ήταν πάντοτε πιστός Χριστιανός. Στο χειρουργείο είχε πάντα την εικόνα της Παναγίας μπροστά στην οποία προσευχόταν για λίγα λεπτά πριν από κάθε επέμβαση. Το 1921 ο Βαλεντίν Βόινο-Γιασενέσκι χειροτονήθηκε ιερέας και αργότερα (1923) επίσκοπος Τασκένδης. Από τότε συνδύαζε ποιμαντικά και ιατρικά καθήκοντα. Από

το 1922 και μέχρι την τελευταία του πνοή γνώρισε πολλές φορές συλλήψεις, βασανιστήρια, εξορίες και κακουχίες λόγω των γενικών διωγμών των ορθοδόξων χριστιανών από το πολιτικό καθεστώς της χώρας του. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε συνολικά έντεκα χρόνια. Σε όλο αυτό το διάστημα εξασκούσε την ιατρική βοηθώντας όσους είχαν ανάγκη. Στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου διεύθυνε το στρατιωτικό νοσοκομείο του Κρασνογιάρσκ, ενώ ήταν και επίσκοπος της πόλης αυτής. Από το 1946 μέχρι το 1961 που πέθανε, ενώ ήταν μητροπολίτης της Συμφερούπολης, δεχόταν καθημερινά πιέσεις και απειλές για να εγκαταλείψει το έργο του.

Καθώς όμως εκείνος ενδιαφερόταν για τον ανθρώπινο πόνο, έβγαλε ανακοίνωση ότι «δέχεται καθημερινά εκτός Κυριακών και εορτών, κάθε άνθρωπο που θέλει τη βοήθειά του». Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταφθάνουν στο διαμέρισμά του καθημερινά αμέτρητοι άνθρωποι απ' όλη την Κριμαία.

Ο αρχιεπίσκοπος Λουκάς, σύμφωνα με μαρτυρίες των πιστών, εμφάνισε πολλά πνευματικά χαρίσματα όσο ακόμα ζούσε. Υπάρχουν καταγεγραμμένες μαρτυρίες ασθενών ότι έκανε ορθή διάγνωση της ασθένειάς τους μόλις τους έβλεπε, ενώ άλλοι γιατροί που τους είχαν εξετάσει τους έβρισκαν υγιείς. Πολλοί έχουν επίσης δηλώσει ότι διαπίστωσαν ότι είχε διορατικό χάρισμα και άλλοι ότι τους θεράπευσε με την προσευχή του, ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του, όταν δεν έβλεπε πλέον για να χειρουργεί. Κοιμήθηκε στις 11 Ιουνίου του 1961. Στις 24-25 Μαΐου 1996 ανακηρύχθηκε Άγιος από το Πατριαρχείο της Ρωσίας. Η μνήμη του τιμάται στις 29 Μαΐου και στις 11 Ιουνίου.

Δραστηριότητες

1. Παρατηρούμε την παρακάτω τοιχογραφία που βρέθηκε στην κατακόμβη του Αγίου Μαρκελλίνου.

- Ποια στιγμή από τη ζωή των πρώτων χριστιανών πιστεύουμε ότι εικονίζει; Το συζητάμε στην ομάδα μας.
- Αν το συγκεκριμένο έργο τέχνης είναι το μέσον μιας ιστορίας, τι θα μπορούσε να έχει συμβεί προηγουμένως; Τι θα ήταν επόμενο να συμβεί;

2. Διαβάζουμε το χωρίο από τις Πράξεις των Αποστόλων που αναφέρεται στον Βαρνάβα. Αφού το εξηγήσουμε, δραματοποιούμε τη σκηνή τη συνάντησής του με τους μαθητές του Χριστού.

3. Συζητάμε και γράφουμε τις σκέψεις μας σε κάθε ομάδα για το πώς φαντάζομαι τη γειτονιά μου αν εφαρμόζαμε κοινοκτημοσύνη.

4. Στην ομάδα μας συζητούμε και συγκρίνουμε το έργο των δύο γιατρών, Αλβέρτου Σβάιτσερ και του Αγίου Λουκά του Ιατρού. Τις δυσκολίες που συνάντησαν, την επιμονή και υπομονή στο έργο τους, από πού έπαιρναν δύναμη για να συνεχίσουν; Μετά φανταζόμαστε μια τυχαία συνάντηση των δύο προσώπων και δραματοποιούμε τον διάλογο που έκαναν.

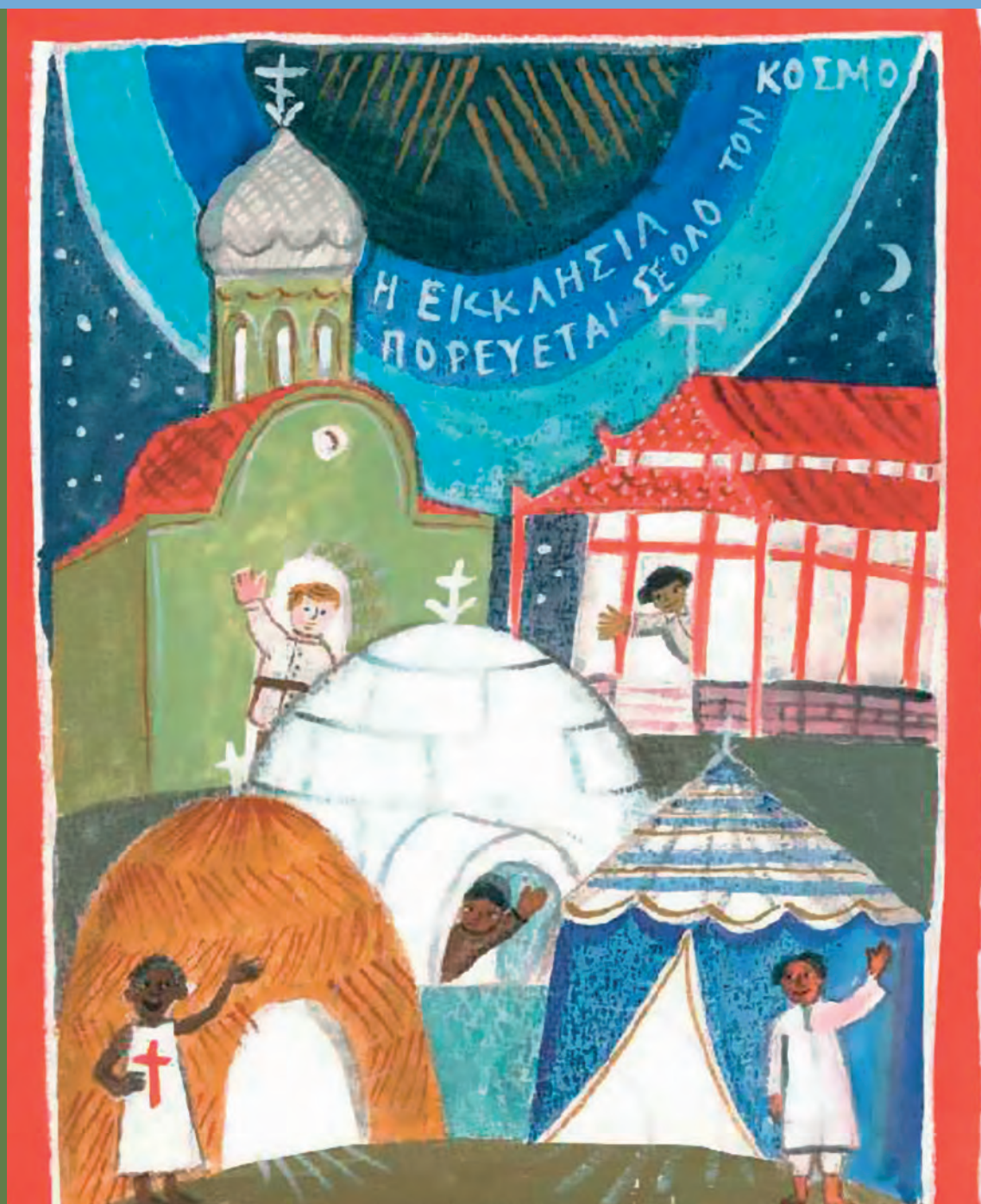
5. Δημιουργούμε μια κοινότητα αγάπης στο σχολείο μας.

6. Συγκεντρώνουμε άρθρα από περιοδικά, εφημερίδες και από το διαδίκτυο που να αναφέρονται σε θέματα αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων ανεξάρτητα από τη θρησκευτική, εθνική και πολιτιστική τους προέλευση.

Αποστολές για την «καλή είδηση»

Περιεχόμενα

- 1 «Χριστός Ανέστη!» Μια «καλή είδηση» για όλο τον κόσμο
2. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη»
  - Οι απόστολοι στους δρόμους του κόσμου
  - Τα ταξίδια του Παύλου. Ταξίδια γεμάτα δυσκολίες, κινδύνους και περιπέτειες.
3. «Με την ψυχή στα πόδια»: Η καλή είδηση πάντα καινούργια
  - Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Κύριλλος και Μεθόδιος.
  - Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός
  - Η Ουγκάντα και η Κένυα δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα ιεραποστολικής δράσης στην Αφρική.
  - Ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης
  - Γερόντισσα Γαβριηλία
  - Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος

Σε αυτή την ενότητα

- ❖ Θα προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε τη σημασία της Ανάστασης του Χριστού για την ιεραποστολή.
- ❖ Θα εντοπίσουμε τους κινδύνους που συνδέονται με μια ιεραποστολή.
- ❖ Θα διακρίνουμε και θα αξιολογήσουμε το θάρρος, την επιμονή και την αφοσίωση στο έργο ορισμένων προσώπων.
- ❖ Θα δούμε ότι η αποστολή της μαρτυρίας του Χριστού συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.
- ❖ Θα προσπαθήσουμε να συνειδητοποιήσουμε τη σημασία της δέσμευσης σε μία αποστολή.

1. «Χριστός Ανέστη!» Μια «καλή είδηση» για όλο τον κόσμο

«Ηγέρθη, ουκ ἔστιν ὠδε»: Ο ἄγγελος στις Μυροφόρες

Όταν πέρασε το Σάββατο, η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία, η μητέρα του Ιακώβου, και η Σαλώμη, αγόρασαν αρώματα για να πάνε να αλείψουν το σώμα του Ιησού. Ήρθαν στο μνήμα πολύ πρωί την επομένη του Σαββάτου, μόλις ανέτειλε ο ήλιος. Και ἔλεγαν μεταξύ τους: «Ποιος θα μας κυλήσει την πέτρα από την είσοδο του μνήματος;», γιατί ήταν πάρα πολύ μεγάλη. Μόλις όμως κοίταξαν προς εκεί, παρατήρησαν ότι η πέτρα είχε κυλήσει από τον

τόπο της.

Μόλις μπήκαν στο μνήμα είδαν ένα νεαρό με λευκή στολή να κάθεται στα δεξιά και τρώμαξαν. Αυτός όμως τους είπε: «Μην τρομάζετε. Ψάχνετε για τον Ιησού από τη Ναζαρέτ, τον σταυρωμένο; Αναστήθηκε. Δεν είναι εδώ. Να και το μέρος, όπου τον είχαν βάλει. Πηγαίνετε τώρα και πείτε στους μαθητές του και στον Πέτρο: «Πηγαίνει πριν από σας στη Γαλιλαία και σας περιμένει. Εκεί θα τον δείτε, όπως σας το είχε ήδη πει». Οι γυναίκες βγήκαν και έφυγαν από το μνήμα γεμάτες τρόμο και δέος. Δεν είπαν όμως τίποτα σε κανέναν, γιατί φοβούνταν.

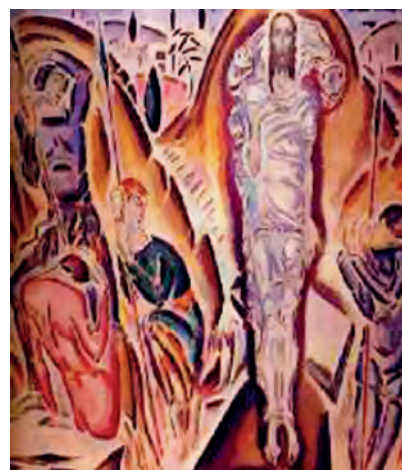
Μκ 16, 1-8

«Η αλήθεια όμως είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί»

Η αλήθεια όμως είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί, κάνοντας την αρχή για την ανάσταση όλων των νεκρών. Γιατί, όπως ο θάνατος ήρθε στον κόσμο από έναν άνθρωπο, έτσι από έναν άνθρωπο ήρθε και η ανάσταση τα νεκρών. Όπως πεθαίνουν όλοι εξαιτίας της συγγένειας με τον Αδάμ, έτσι, χάρη στη συγγένεια με τον Χριστό, όλοι θα ξαναπάρουν ζωή.

Α Κορ 15, 20-21

«Η Ανάστασις» του Κωνσταντίνου Παρθένη

Δραστηριότητες

1. Γινόμαστε δημοσιογράφοι και παίρνουμε δύο συνεντεύξεις. Μία από τις μυροφόρες όταν έμαθαν για την ανάσταση του Χριστού και μία δεύτερη από τους Μαθητές λίγο μετά την πληροφόρησή τους από τις μυροφόρες για το χαρμόσυνο γεγονός της Ανάστασης.
2. Παρατηρούμε την εικόνα του Κωνσταντίνου Παρθένη «Η Ανάστασις»:
  - α. Ποια πρόσωπα εικονίζονται; Ποια είναι η κυρίαρχη μορφή; Ποια είναι τα βασικά χρώματα που επικρατούν; Γιατί πιστεύετε ο ζωγράφος χρησιμοποίησε αυτά τα χρώματα;
  - β. Μπαίνουμε και εμείς μέσα στην εικόνα στη θέση των εικονιζόμενων προσώπων. Εκφράζουμε τα συναισθήματα που νιώθουμε.

Η Ανάσταση του Χριστού, Καπέλα Σιξτίνα, Ρώμη-Βατικανό

2. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη»

Μετά το μήνυμα του αγγέλου που μετέφεραν οι Μυροφόρες στους έντεκα μαθητές εκείνοι ξεκίνησαν για τη Γαλιλαία και συγκεκριμένα στο βουνό, όπου ο Ιησούς τους είχε παραγγείλει να πάνε. Όταν τον είδαν, τον προσκύνησαν. Μερικοί, όμως, είχαν αμφιβολίες. Ο Ιησούς τους πλησίασε και τους είπε: «Ο Θεός μου έδωσε όλη την εξουσία στον ουρανό και στη γη. Πηγαίνετε, λοιπόν, και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαφτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Και εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα, ως τη συντέλεια του κόσμου» Αμήν.

Μτ 28, 6-20

Οι Απόστολοι στους δρόμους του κόσμου

Όλοι οι Απόστολοι κήρυξαν τον Χριστιανισμό. Εκτός από τον Παύλο και τις μεγάλες περιόδεις του, ο Ιωάννης μαζί με τον Πέτρο κήρυξαν στη Σαμάρεια. Ο Ιωάννης δίδαξε στη Μικρά Ασία με κέντρο την Έφεσο. Ο αδελφός του Πέτρου, Ανδρέας, περιόδευσε και δίδαξε στη Συρία, στην Καππαδοκία, στη Βιθυνία, στη Σκυθία και αλλού. Επίσης, πήγε στη Θράκη, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο και κατέληξε στην Πάτρα, όπου και θανατώθηκε. Ο Φίλιππος κήρυξε στη Φρυγία της Μ. Ασίας, όπου και μαρτύρησε. Ο Ναθαναήλ, σύμφωνα με την παράδοση, κήρυξε στην Ινδία και στην Αρμενία. Ο Θωμάς στην Ινδία. Ο Ματθαίος στους Πάρθους και στους Αιθίοπες. Ο Ιάκωβος στην Αίγυπτο. Ο Θαδδαίος στη Συρία, στην Αρμενία, στην Αραβία και στην Περσία. Ο Σίμων ο Κανανίτης στη Μαυριτανία και σε άλλες χώρες της Αφρικής. Ο Ματθίας, που εκλέχτηκε στη θέση του Ιούδα, κήρυξε στην Αίγυπτο και στην Αιθιοπία.

«Διέσχισαν τη χώρα κηρύττοντας το Ευαγγέλιο»

Εκείνοι που είχαν διασκορπιστεί διέσχισαν τη χώρα κηρύττοντας το Ευαγγέλιο. Έτσι κι ο Φίλιππος κατέβηκε σε μια πόλη της Σαμάρειας και τους κήρυττε ότι ο Ιησούς είναι ο Μεσσίας. Ο κόσμος όλος με μια καρδιά πρόσεχε αυτά που έλεγε ο Φίλιππος, ακούγοντάς τον και βλέποντας τα θαύματα που έκανε.

Πραξ 8, 4-6

Τα ταξίδια του Παύλου. Ταξίδια γεμάτα δυσκολίες, κινδύνους και περιπέτειες

Μετά τη βάπτισή του ο Παύλος έκανε σκοπό της ζωής του τη διάδοση του Ευαγγελίου. Ταξίδεψε στην Κύπρο και σε πόλεις της Μικράς Ασίας, όπου εξήγησε στους ανθρώπους τη διδασκαλία του Χριστού. Τον συντρόφευαν οι συνεργάτες του, Βαρνάβας και Μάρκος.

Από τη Μ. Ασία ο Παύλος με τους συντρόφους του, Λουκά, Σίλα και Τιμόθεο, πέρασαν στην

Ελλάδα. Έφτασαν στις ακτές της Μακεδονίας, στους Φιλίππους, κοντά στη σημερινή Καβάλα. Έξω από τα τείχη της πόλης, κοντά σε ένα ποτάμι κήρυξαν τον λόγο του Χριστού σε μια ομάδα γυναικών. Μια απ' αυτές, Λυδία την έλεγαν, βαπτίστηκε χριστιανή με όλη της την οικογένεια. Εκεί, δημιουργήθηκε η πρώτη χριστιανική Εκκλησία στην Ευρώπη.

Από τους Φιλίππους ο Παύλος πήγε στη Θεσσαλονίκη κι από εκεί στη Βέροια. Με τους συντρόφους του ζει πολλές περιπέτειες και κινδύνους, αλλά αρκετοί πίστεψαν και βαπτίστηκαν στις δύο πόλεις. Επόμενος σταθμός του ήταν η Αθήνα. Εκεί μίλησε κάτω από την Ακρόπολη, στον Άρειο Πάγο. Λίγοι πίστεψαν στο κήρυγμά του. Ανάμεσά τους ο αρεοπαγίτης δικαστής Διονύσιος, που αργότερα έγινε επίσκοπος και ανακηρύχθηκε πολιούχος Άγιος της Αθήνας.

Η πλούσια Κόρινθος ήταν ο επόμενος σταθμός του Παύλου στην Ελλάδα. Εκεί πολλοί πίστεψαν στον Χριστό.

Χρόνια ολόκληρα ο Παύλος περιόδευε στη Μικρά Ασία και την Ελλάδα, κηρύττοντας με ενθουσιασμό το Ευαγγέλιο. Οι δυσκολίες ήταν μεγάλες. Πολλές φορές κινδύνευσε η ίδια του η ζωή. Μια φορά, μάλιστα, στα Ιεροσόλυμα, οι ψεύτικες κατηγορίες φανατικών εχθρών του τον οδήγησαν στη φυλακή. Από τα Ιεροσόλυμα τον μετέφεραν στις φυλακές της Καισάρειας. Ο Παύλος τότε διαμαρτυρήθηκε και ζήτησε να δικαστεί στη Ρώμη από τον Καίσαρα, επειδή είχε αυτό το δικαίωμα ως Ρωμαίος πολίτης.

Ταξιδεύοντας για την Ιταλία, μια μεγάλη τρικυμία παρέσυρε τον Παύλο και τους συντρόφους του στη νότια Κρήτη. Μετά από περιπέτειες έφτασαν στη Ρώμη, όπου ο Παύλος φυλακίστηκε από τους Ρωμαίους. Εκεί παρέμεινε δύο χρόνια. Μέσα στις φυλακές έγραψε πολλές επιστολές, για να συμβουλευσει και να στηρίξει την πίστη των αδύναμων χριστιανών. Στο τέλος αθώωθηκε και αποφυλακίστηκε.

Από τη Ρώμη ξεκίνησε η τελευταία περιοδεία του Παύλου, με επισκέψεις προς τις Εκκλησίες που ίδρυσε στην Ελλάδα και σε κάποιες πόλεις της Μικράς Ασίας.

Ήταν μια εποχή μεγάλων διωγμών, τους οποίους επέβαλε ο ρωμαίος αυτοκράτορας Νέρων. Οι χριστιανοί συλλαμβάνονταν και θανατώνονταν με μαρτυρικό τρόπο. Ο Παύλος, σύμφωνα με την παράδοση, γύρω στο 67 μ.Χ. καταδικάστηκε σε θάνατο και αποκεφαλίστηκε.

Πραξ 13,14,15,16,17, 18, 21, 22, 26

Επιστολές στους αδελφούς

Με γράμματα επικοινωνούσε ο Απόστολος Παύλος με τους χριστιανούς των Εκκλησιών που είχε ιδρύσει. Ακόμα κι αν βρισκόταν μακριά τους, είχε την έγνοια τους. Μόλις είχαν ξεκινήσει την καινούρια τους ζωή και χρειάζονταν στήριγμα. Γράμματα του έστελναν κι εκείνοι. Είχαν απορίες, ήθελαν τη συμβουλή του, περίμεναν να τους στηρίξει.

Ο Παύλος έγραψε πολλές επιστολές. Σώθηκαν μόνο δεκατέσσερις. Όλες είναι γραμμένες στα ελληνικά. Άλλες τις έγραψε με το ίδιο του το χέρι κι άλλες τις υπαγόρευε. Μετά τις έδινε σε ένα έμπιστο πρόσωπο, για να φτάσουν με ασφάλεια στα χέρια των αδελφών.

Στην αρχή σε κάθε επιστολή ο Παύλος γράφει το όνομά του. Αμέσως μετά, σε ποιους την απευθύνει. Έπειτα υπάρχει ευχαριστία προς τον Θεό και παρακάτω διδάσκει, απαντάει στις απορίες, διορθώνει τους χριστιανούς. Στο τέλος, στέλνει χαιρετίσματα και ασπασμούς στους αδελφούς.

Και άλλοι Απόστολοι έγραψαν επιστολές, όπως ο Πέτρος, ο Ιωάννης, ο Ιάκωβος και ο Ιούδας.

Αποσπάσματα από τις επιστολές διαβάζονται στη Θεία Λειτουργία και σε άλλες ακολουθίες, πριν από το Ευαγγέλιο.

Το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο

Στάθηκε, λοιπόν, ο Παύλος στη μέση του Αρείου Πάγου και είπε: «Αθηναίοι! Σας βλέπω ευλαβέστατους από κάθε άποψη. Πράγματι, ενώ περιδιάβαζα την πόλη σας και έβλεπα τους ιερούς σας τόπους, βρήκα ανάμεσα σ' αυτούς κι έναν βωμό, με την επιγραφή «στον Άγνωστο Θεό». Αυτόν, λοιπόν, που τον λατρεύετε χωρίς να τον γνωρίζετε, αυτόν εγώ τώρα σας τον κάνω γνωστό. Είναι ο Θεός που δημιούργησε τον κόσμο και όλα όσα υπάρχουν σ' αυτόν. Ως

Κύριος του ουρανού και της γης, δεν κατοικεί σε χειροποίητους ναούς, ούτε υπηρετείται από χέρια ανθρώπινα σαν να είχε ανάγκη από κάτι, αφού αυτός δίνει σε όλα ζωή και πνοή

και τα πάντα.

Από έναν άνθρωπο έκανε όλα τα έθνη των ανθρώπων για να κατοικούν πάνω σ' όλη τη γη, και όρισε πόσο χρόνο θα υπάρχουν και σε ποια σύνορα θα κατοικούν. Θέλησε να ζητούν τον Κύριο και να προσπαθούν να τον βρουν ψηλαφώντας στο σκοτάδι, αν και δεν είναι μακριά από τον καθένα μας. Γιατί μέσα σ' αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε, όπως λένε και μερικοί απ' τους δικούς σας ποιητές: «Δική του γενιά είμαστε».

Αφού, λοιπόν, είμαστε γενιά του Θεού, δεν θα πρέπει να νομίζουμε ότι η θεότητα είναι κάτι όμοιο με χρυσάφι ή ασήμι ή πέτρα, δηλαδή με γλυπτό έργο τέχνης ή φαντασίας του ανθρώπου. Ο Θεός παράβλεψε τα χρόνια της άγνοιας. Τώρα όμως απαιτεί απ' όλους τους ανθρώπους σε κάθε τόπο να μετανοούν, γιατί καθόρισε μια μέρα που θα κρίνει την οικουμένη με δικαιοσύνη, μέσω ενός ανδρός που τον όρισε γι' αυτό. Κι έδωσε βέβαιη απόδειξη σε όλους, ότι αυτός θα είναι ο κριτής, ανασταίνοντάς τον από τους νεκρούς.

Πραξ 17,22-31

Οι Δώδεκα Απόστολοι. Μουσείο Τέχνης, Μόσχα

Δραστηριότητες

1. Με τη βοήθεια του λογισμικού Google Earth παρατηρούμε τα ταξίδια που έκανε ο Απόστολος Παύλος, υπολογίζουμε τις αποστάσεις και τη διάρκεια και περιγράφουμε τις δυσκολίες που συνάντησε.
2. Παρατηρούμε τον πίνακα του Ρέμπραντ «Ο Παύλος στη φυλακή». Μπαίνουμε στη θέση του Αποστόλου Παύλου και αναλογιζόμαστε: τι μπορεί να γνωρίζει, τι νιώθει, τι σκέφτεται, τι είναι αυτό που πιθανόν τον απασχολεί; Συζητάμε τις σκέψεις μας στην ομάδα της τάξης μας. Στη συνέχεια ένα μέλος από κάθε ομάδα κάθεται σε μια καρέκλα μπροστά σε όλη την τάξη και εκφράζει δυνατά τις σκέψεις του, αν ο ίδιος ήταν στη θέση του Αποστόλου Παύλου στον πίνακα του Ρέμπραντ.
3. Υποθέτουμε ότι ο Απόστολος Παύλος επισκέπτεται την περιοχή μας σήμερα και αποφασίζουμε να του πάρουμε μία συνέντευξη, τι θα τον ρωτούσαμε;

3. «Με την ψυχή στα πόδια»: Η καλή είδηση πάντα καινούρια

«Με την ψυχή στα πόδια»: Η καλή είδηση πάντα καινούρια

Από την προσπάθεια των πρώτων Αποστόλων να διαδώσουν το Ευαγγέλιο στα έθνη έχουν περάσει περίπου 2.000 χρόνια. Πολλά έχουν αλλάξει. Οι σημερινοί ιεραπόστολοι σπάνια χρειάζεται να «οδοιπορούν», αφού υπάρχει μεγάλη ευκολία στις μετακινήσεις τους, δεν πεινούν, δε διψούν, δε μένουν γυμνοί και δεν κρυώνουν, αφού έχουν βελτιωθεί οι γενικότερες συνθήκες ζωής. Επίσης, υπάρχουν κάθε είδους μέσα στην διάθεσή τους: εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, τηλέφωνα και φαξ, αλλά και το διαδίκτυο. Παρ' όλα αυτά, και σήμερα η ιεραποστολική διακονία πολύ συχνά συναντά μεγάλες δυσκολίες και απαιτεί θυσίες.

Οι σύγχρονοι ιεραπόστολοι κηρύττουν ότι ο Χριστός αγαπάει το ίδιο όλους τους ανθρώπους σε όποια φυλή κι αν ανήκουν, όποιο χρώμα κι αν έχουν. Αλλά δεν περιορίζονται μόνο στο κήρυγμα. Βοηθούν τους ανθρώπους και στα προβλήματά τους. Οργανώνουν συσσίτια για όλους, σχολεία όπου μαθαίνουν τα παιδιά γράμματα, ιατρεία όπου τους ενημερώνουν για θέματα υγείας κ.ά.

Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Κύριλλος και Μεθόδιος

Το 862 μ.Χ., Ρατισλάβος, ο Σλάβος ηγεμόνας της Μοραβίας, περιοχή της ανατολικής Τσεχίας, ζήτησε από τους Βυζαντινούς να στείλουν Ιεραποστόλους για να διδάξουν στον λαό του τον χριστιανισμό. Ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Μιχαήλ ο Γ' σε συμφωνία με τον πατριάρχη Φώτιο ανέθεσε τη σημαντική αυτή αποστολή σε δυο στελέχη της Εκκλησίας από τη Θεσσαλονίκη, τους αδελφούς τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο, οι οποίοι μιλούσαν τη σλαβική γλώσσα.

Οι δυο Ιεραπόστολοι μαζί με επιλεγμένους συνεργάτες τους πήγαν στη Μοραβία όπου εκεί κήρυξαν τον χριστιανικό λόγο, εκπαίδευσαν μαθητές και ιερείς, ίδρυσαν ναούς και οργάνωσαν τη λειτουργία της Εκκλησίας. Επειδή όμως η σλαβική γλώσσα δεν είχε δική της γραφή έπρεπε να δημιουργηθεί εκ του μηδενός, για να μπορέσει ο λαός να ακούσει και να διαβάσει τις αλήθειες του Ευαγγελίου στη γλώσσα του. Έτσι ο Κύριλλος δημιούργησε το σλαβικό αλφάβητο χρησιμοποιώντας ως βάση την ελληνική γραφή, το οποίο προς τιμήν του ονομάστηκε «Κυριλλικό».

Έτσι μεταφράστηκαν σε απλό και κατανοητό λόγο τα ιερά και λειτουργικά κείμενα και μπήκαν οι βάσεις της γραπτής σλαβικής γλώσσας.

Ιστορία Ε' Δημοτικού, διασκευή

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός: «Δέκα σχολεία ελληνικά εποίησα, διακόσια δια κοινά γράμματα»

Ο Άγιος Κοσμάς γεννήθηκε στο Μέγα Δένδρο της Αιτωλίας το 1714, στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Στην ιδιαίτερη πατρίδα του έμαθε τα πρώτα γράμματα και συνέχισε τις σπουδές του στο Άγιο Όρος, στην Αθωνιάδα Σχολή. Έγινε μοναχός στη Μονή Φιλοθέου και αργότερα χειροτονήθηκε ιερέας. Ο Άγιος Κοσμάς, γνωστός και ως Πατροκοσμάς, αφού πήρε την ευλογία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, άρχισε το ιεραποστολικό του έργο στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Κάτω από τον τουρκικό ζυγό, πολλοί χριστιανοί, από φόβο, είχαν γίνει μουσουλμάνοι, ξεχνώντας την πίστη, τη γλώσσα, και την καταγωγή τους. Ο άγιος Κοσμάς γύριζε στις πόλεις και στα χωριά, κήρυττε, ίδρυε σχολεία και βάφτιζε όσους είχαν μείνει αβήπτιστοι και ενθάρρυνε με κάθε τρόπο το υπόδουλο Γένος. Η ασκητική του παρουσία και η δύναμη των λόγων του καθήλωναν όλους όσοι τον συναντούσαν.

Η μεγάλη προσφορά του Πατροκοσμά ήταν ότι με πολλές θυσίες και αντιμετώπιζοντας πολλές δυσκολίες και εμπόδια, κατόρθωσε να ιδρύσει διακόσια «κοινά» σχολεία στοιχειώδους εκπαίδευσης και δέκα σχολεία «Ελληνικά». Πίστευε ότι μόνο η παιδεία μπορεί να απαλλάξει τους Έλληνες από την αμάθεια. Ο ίδιος χαρακτηριστικά έλεγε: «Δεν βλέπετε πώς αγρίεψε το Γένος μας από την αμάθειαν και εγινήκαμεν ωσάν θηρία;». Με αυτό του το έργο συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση της ελληνικής συνείδησης και της γλώσσας και τόνωσε τις ελπίδες των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωση από την τουρκική κυριαρχία.

Ο Πατροκοσμάς με το κήρυγμά του αποδοκίμαζε τις φυλετικές διακρίσεις, την κοινωνική αδικία, την κατάχρηση εξουσίας. Πυρήνας της διδασκαλίας του ήταν η κοινωνική ενότητα, η ταπείνωση και η αγάπη.

Η δράση του ενόχλησε τους Τούρκους όπου με αφορμή κάποιες συκοφαντικές καταγγελίες εις βάρος του τον συνέλαβαν και τον κρέμασαν έξω από το χωριό Καλικόντασι της Βόρειας Ηπείρου στις 24 Αυγούστου 1779. Η μνήμη του, όμως, έμεινε ζωντανή στον κόσμο, ο οποίος τον αγάπησε ως τον εμπνευσμένο διδάσκαλο το και ως κορυφαίο νεομάρτυρα και άγιο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως αναγνώρισε το 1981 τον Κοσμά τον Αιτωλό άγιο της Εκκλησίας και Ιερομάρτυρα.

Η Ουγκάντα και η Κένυα δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα ιεραποστολικής δράσης στην Αφρική

Στην Ουγκάντα, μια περιοχή ταλαιπωρημένη από τις συχνές πολεμικές συγκρούσεις, οι κάτοικοι κάνουν προσπάθειες να ξεπεράσουν τα καθημερινά προβλήματά τους. Με τη βοήθεια ορθόδοξων ιεραποστόλων απ' όλο τον κόσμο, η Ουγκάντα προσπαθεί να αναπτύξει τις γεωργικές καλλιέργειές της, να κτίσει ναούς, σχολεία και να γιατρέψει τις πληγές από τους πολέμους.

Στην Κένυα, το έργο αγάπης της ορθόδοξης ιεραποστολής κάνει έντονη την παρουσία του. Παρέχονται φάρμακα, τρόφιμα και κάθε δυνατή φροντίδα στους ταλαιπωρημένους ανθρώπους. Κτίστηκαν νηπιαγωγεία, σχολεία, Πολυτεχνική σχολή στην περιοχή των Μασάι. Ιδρύθηκε Γυμνάσιο και Ιερατική Σχολή. Βέβαια, μη φανταστεί κανείς πως όλα αυτά είναι πάντα καλοφτιαγμένα, όπως τα συνα-

ντούμε στη χώρα μας. Σχολείο εκεί μπορεί να είναι ένα υπόστεγο ή ένα δέντρο με μερικούς πάγκους για θρανία. Εκκλησία μπορεί να είναι μια καλύβα από ξερό χορτάρι. Κι όταν λένε οι Κενυάτες «Χαραμπέ», εννοούν «προσφορά αγάπης σε χρήμα ή σε είδος από το υστέρημά μου», που σημαίνει πως ο χριστιανισμός υπάρχει στις καρδιές των ανθρώπων όλου του κόσμου, μόνο που δεν το γνωρίζουν πάντα.

Θρησκευτικά Δ' Δημοτικού, 2006

Η φυλή Τουρκάνα

Η φυλή αυτή είναι νομάδα κτηνοτρόφων που κατοικούν στην περιοχή της λίμνης Τουρκάνα της Κένυας, μια στενόμακρη λίμνη, ακριβώς στα σύνορα της Αιθιοπίας και Σουδάν.

Μιλούν τη γλώσσα Τουρκάνα, που ανήκει στην οικογένεια των νειλωτικών γλωσσών και είναι παρόμοια με τη γλώσσα των Μασάι. Οι Τουρκάνα, όπως και οι Σαμπούρου και οι Μασάι, εξακολουθούν να διατηρούν απερίσπαστο τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους.

Ένας Ορθόδοξος Τουρκάνα αφηγείται

Ένα ήσυχο απόγευμα περπατούσα προς την εκκλησία μας. Ξαφνικά, βλέπω ένα αυτοκίνητο να πηγαίνει προς την ίδια κατεύθυνση με τη δική μου. Τότε αντιλήφθηκα ότι επρόκειτο για το Μητροπολίτη Κένυας και τους συνοδούς του. Το πρώτο μέλημα του Σεβασμιωτάτου ήταν να δει αν υπήρχε γη έτοιμη, για να αρχίσει η Ορθόδοξη Εκκλησία την ιεραποστολή της στην περιοχή μας. Του δείξαμε τη γη και αμέσως αντέδρασε θετικά, λέγοντας ότι θα κτισθεί μια μέρα εδώ ένας όμορφος ιερός ναός στην καρδιά της ερημικής γης των Τουρκάνα. «Ακόμα», πρόσθεσε, «ίσως ένα σχολείο και ένα ιατρικό κέντρο, για να βοηθήσει τους κατοίκους της περιοχής. Ο Θεός προαισθάνομαι ότι θα ανοίξει κι άλλες πόρτες για να στερεωθεί η Ορθοδοξία στην περιοχή αυτή».

Τώρα, έπρεπε να βρούμε κάποιο χώρο, για να κοιμηθούν και να φάνε οι φιλοξενούμενοί μας. Καταλήξαμε σε ένα πολύ παραδοσιακό τοπικό κατάλυμα, απέριττο, φτωχικό μεν αλλά πλουσιότατο, γιατί υπήρχε τουλάχιστον ένα κρεβάτι και νερό καθαρό, απαραίτητο για να μπορέσει κάποιος να ξεκουραστεί. Ο Σεβασμιώτατος φαινόταν ικανοποιημένος, γιατί μπόρεσε να φθάσει στην πιο απόμακρη περιοχή της χώρας.

Την άλλη μέρα, τελέστηκε η Θεία Λειτουργία σε έναν πρόχειρα κατασκευασμένο χώρο. Διακόσιοι τουλάχιστον κατηχούμενοι ήλθαν να δουν και να ζήσουν από κοντά το μεγαλείο της Ορθόδοξης λατρείας μας. Στο τέλος ανακοίνωσε με ενθουσιασμό ότι θα πάρει μαζί του τον πρώτο κατηχητή, δηλαδή εμένα, για να φοιτήσω στο Διδασκαλικό Κολέγιο και στη συνέχεια στην Πατριαρχική Σχολή. Ολοκλήρωσε το κήρυγμά του, εξηγώντας πόσο σημαντική ήταν εκείνη η μέρα για ολόκληρη την Ορθοδοξία, αφού το μήνυμά της έφθασε στα πέρατα της οικουμένης.

Στη συνέχεια, έγινε διανομή τροφίμων, μιας και η περιοχή μαστίζεται από ξηρασία και ο κόσμος πεινά. Ενώ ο Μητροπολίτης επιθυμούσε να κάνει τις πρώτες βαπτίσεις, τούτο δεν κατέστη δυνατό, διότι οι ποταμοί και οι λίμνες δεν είχαν νερό, λόγω της μεγάλης ξηρασίας.

Είναι μεγάλη συγκίνηση για μένα, που η αληθινή Εκκλησία έφτασε επί τέλους στα μέρη μας. Ο επίσκοπός μας διαπίστωσε με τα μάτια του πώς ζει η φυλή μας, πόσο διψά και ακόμα πώς κοιμάται. Διαπίστωσε την ξηρασία που επικρατεί, την πείνα, τις επιδημίες, τους ανώμαλους δρόμους, τον αναλφαβητισμό και τόσα άλλα προβλήματα. Προσευχόμαστε στον Θεό να μας βοηθήσει να αξιωθούμε να δούμε στο τέλος μια νέα Εκκλησία να γεννιέται και να αναπτύσσεται μέσα από την αγάπη σας, την υπομονή, την καρτερία και την θαυματουργική επέμβαση του Θεού.

Αδελφότητα Ορθόδοξου Εξωτερικής Ιεραποστολής

Ο μαύρος Χριστός

Γυρεύω έναν ντόπιο ζωγράφο,
για να μου φτιάσει ένα μαύρο Χριστό.
Να μου ζωγραφίσει τον Κύριό μου και Πατέρα μου
μ' έναν όμορφο χιτώνα σαν κι αυτόν που φοράει ο
δικός μου γονιός.
Άκουσέ με, Χριστέ μου και Πατέρα μου:
Οι λευκοί σε παράστησαν
σαν έναν ωραίο άντρα από τη δική τους φυλή,
οι κόκκινοι Ινδιάνοι σε ζωγράφισαν ίδιο μαζί τους,
οι κίτρινοι σου δάνεισαν το χρώμα τους.
Θα αρνηθείς τώρα να πάρεις και το δικό μου
χρώμα, το μαύρο;

Η ιερή στιγμή της Θείας Μετάληψης. Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Σάγανα Κένυας

Θρησκευτικά Στ' τάξης, 2006

Μία αφρικάνικη ιστορία

Πριν ξαπλώσουμε, φάγαμε πρόχειρα.

Ζουμερά παπάγια από τα καλάθια μας μαζί με φιστίκια που μας κέρασαν μερικές οικογένειες από το Γκαργκαζέμπε. Το βράδυ κοιμηθήκαμε όλοι στα φορητά, λευκοί και μαύροι, οι πατέρες και τα παιδιά, σαν μια μεγάλη οικογένεια, η δική μου οικογένεια.

Έκανε κρύο και οι κουβέρτες δεν αρκούσαν για να μας ζεστάνουν. Από μακριά ερχόταν ο ήχος απ' τα τύμπανα που έπαιζαν κάποιοι στο διπλανό χωριό. Ο Αχιλλείος δίπλα μου, ψιθύριζε, όπως κάθε βράδυ στο οικοτροφείο έτσι και απόψε, την προσευχή του. Όταν τελείωσε με ρώτησε:

— Το ξέρεις, Μουτότο, πως στο δικό μας ουρανό υπάρχει ένας αστερισμός που δεν τον έχει ο ουρανός στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες εκεί;

— Τι είναι ο αστερισμός;

— Κοίτα ψηλά στον ουρανό! Βλέπεις τα αστέρια που σχηματίζουν ένα σταυρό; Με το δάχτυλο μου έδειξε τον ουρανό από το μικρό άνοιγμα της σκεπαστής καρότσας του φορητού.

— Τώρα που το λες, ναι!

— Αυτός είναι λοιπόν ο Σταυρός του Νότου! Οι Μουζούνγκου λένε πως μόνο από εδώ, στο δικό μας ουρανό, φαίνεται. Εδώ, κάτω από τον Ισημερινό...

Πριν αποκοιμηθώ φαντάστηκα τον Θεό να ζωγραφίζει στον ουρανό το Σταυρό του Νότου μόνο για μας στο Κονγκό. Οι λευκοί ίσως ζήλεψαν και ήρθαν εδώ να τον βλέπουν κι εκείνοι. Με πήρε ο ύπνος με τη σκέψη στις βαπτίσεις που θα γίνονταν στο ποτάμι το πρωί.

Σοφίας Χατζή, Μουτότο, *Μια μικρή αφρικάνικη ιστορία*

Η ορθόδοξη κοινότητα της Σεούλ

Τα κατηχητικά και τα κατασκηνωτικά προγράμματα, οι μεταφράσεις εκκλησιαστικών κειμένων αποτελούν μερικές μόνο από τις δράσεις της ορθόδοξης χριστιανικής ιεραποστολής στην Κορέα.

Ειδικά στην πόλη της Σεούλ είναι συγκινητικό να μαθαίνουμε πως ο πρώτος χριστιανικός ναός κτίστηκε το 1903.

Ο πρώτος και ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, καθώς και τα πολλά εσωτερικά προβλήματα, διέκοψαν κατά καιρούς την ιεραποστολική δράση. Όμως η Σεούλ παρέμεινε ένας σημαντικός σταθμός στον οποίο κατέφταναν αποστολές από τη Ρωσία, την Αμερική, την Ελλάδα, τη Γαλλία, τη Σερβία και απ' όσες χώρες υπήρχαν ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες.

Θρησκευτικά Δ Δημοτικού, 2006

Ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης

Γεννήθηκε σε ένα χωριό του Κιλκίς σε μια πολύ φτωχή οικογένεια. Μικρός ήρθε με τους γονείς του στη Θεσσαλονίκη, όπου ζούσαν πολύ φτωχικά. Η σχέση του με την Εκκλησία ήταν πάντα πολύ στενή. Από μικρός, ενώ ακόμη σπούδαζε, αναγκάστηκε να εργαστεί.

Το 1975 πρωτοπήγε στην ιεραποστολή της Αφρικής. Λίγο μετά έγινε μοναχός, χειροτονήθηκε ιερέας και με ενθουσιασμό ξεκίνησε το μεγάλο έργο της ιεραποστολής στην Αφρική και συγκεκριμένα στο Κολουέζι του Κονγκό. Έλεγε στον πατέρα του: «Εμένα με έταξε ο Θεός Ιεραπόστολο σ' αυτή την περιοχή. Όπου και να πηγαίνω, θα βοηθώ όποιον συναντήσω που έχει την ανάγκη μου». Με πολλές δυσκολίες- το τροπικό κλίμα, οι ασθένειες, η άγνωστη σ' αυτόν γλώσσα σουαχίλι κ.ά. άρχισε ένα υπεράνθρωπο ιεραποστολικό έργο. Η ανιδιοτέλεια του και η εργατικότητα του ενέπνεε πολλούς να τον βοηθούν με διάφορους τρόπους. Ο π. Κοσμάς εκτός από ιερέας και κατηχητής, έγινε πατέρας και αδελφός πολλών δυστυχημένων μαύρων.

Στα δέκα χρόνια του ιεραποστολικού του έργου άφησε δεκατέσσερις ιερείς, δύο διακόνους, δεκαπέντε χιλιάδες βαπτισμένους, δεκατρείς κτισμένους ναούς, τριάντα πέντε λασποκαλύβες-εκκλησίες, πενήντα πέντε ενορίες, μια πλούσια φάρμα, ένα πανέμορφο κτήμα, δύο οικοτροφεία, μια τεράστια αποθήκη, ένα δημοτικό σχολείο στο Κολουέζι και τρία σε χωριά, ένα μοναστήρι και κοιτώ-

νες για τους Ιεραποστόλους.

Το βράδυ της 27/1/1989 σκοτώθηκε, όταν ένα αυτοκίνητο έπεσε πάνω στο δικό του. Πριν τρεις μήνες είχε πει στον γέροντά του π. Γεώργιο: «Η ιεραποστολή δεν είναι για λίγους μήνες και όποιος θέλει να είναι ιεραπόστολος πρέπει ν' αφήσει τα κόκαλά του στο αφρικανικό χώμα». Έτσι κι έγινε. Ο τάφος του έγινε λαϊκό προσκύνημα.

Γερόντισσα Γαβριηλία

Η Αυρηλία Παπαγιάννη γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ήταν το τέταρτο παιδί μιας εύπορης οικογένειας. Μικρή προτιμούσε το παιχνίδι από το σχολείο. Όταν πήγε όμως στο Παρθεναγωγείο, το Ζάππειο, άρχισε να διαβάζει πολύ. Έμαθε Γαλλικά, Αγγλικά και Μουσική. Η μητέρα της και η μεγαλύτερή της αδελφή την επηρέασαν σημαντικά σε θέματα πίστης και στη συγκρότηση της προσωπικότητάς της.

Για τη μητέρα της εξομολογήθηκε: «Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο καταλαβαίνω και πιο πολύ γιατί μου έδωσε ο Κύριος μια τόσο ξεχωριστή μητέρα. Γιατί ήταν για μένα η αγάπη και τίποτε άλλο. Για αυτό μπορώ και αγαπώ όλους και όλα».

Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών ήρθε στη Θεσσαλονίκη, όπου φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή. Αφού τελείωσε τις σπουδές της, έφτασε στην Αθήνα, όπου η πρώτη της φροντίδα ήταν να αρχίσει να εργάζεται. Έπιασε λοιπόν δουλειά σε μια ψυχιατρική κλινική, όπου παρέμεινε έναν μόνον χρόνο. Στη συνέχεια, πήγε στην Αγγλία, όπου ακολούθησε μια ειδικότητα της ιατρικής. Εκεί έκανε διάφορες δουλειές, ενώ παράλληλα βοηθούσε και

φρόντιζε δωρεάν πλήθος απόρων και ανέργων. Αυτό της έδωσε την ευκαιρία να έρχεται καθημερινά σε επαφή με τον πόνο. Το 1954, όταν πέθανε η μητέρα της, ξεκίνησε η μεγάλη ιεραποστολή της στις πέντε ηπείρους. Το 1954 πήγε στην Ινδία όπου και παρέμεινε πέντε χρόνια. Εκεί βοηθούσε ακατάπαυστα και με απεριόριστη αγάπη πλήθος λεπρών και αρρώστων. Έγινε η αιτία πολλοί άνθρωποι να βαπτιστούν Ορθόδοξοι. Ωστόσο, ποτέ δεν μιλούσε σε άλλους για τον Χριστό, αν δεν της το ζητούσαν οι ίδιοι. Έκανε σημαντικές γνωριμίες. Την καλούσαν σε διάφορες χώρες για να μιλήσει για τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό και πραγματικά άφηνε τα πλήθη άφωνα. Μετά την Ινδία βρέθηκε στα Ιμαλάια για έναν χρόνο με λιτή τροφή, ολομόναχη και μέσα σε ώρες ατελείωτης προσευχής.

Σε ηλικία 62 ετών έγινε μοναχή. Παρέμεινε στην Αθήνα στην Ιερά Μονή Ευαγγελίστριας. Μέσα από το μοναστήρι αλληλογραφούσε και βοηθούσε πολλούς ανθρώπους. Ακολούθησε η Αφρική, η Αθήνα, η Αίγινα και η Λέρος, όπου και πέθανε.

Κάποτε ένας ξένος ιεραπόστολος την χαρακτήρισε «κακή χριστιανή», γιατί σε αντίθεση με τους άλλους ιεραπόστολους στην Ινδία, που γνώριζαν πολλές ντόπιες διαλέκτους εκείνη δεν ήξερε καμία και μιλούσε μόνο Αγγλικά. Τότε, η Γαβριηλία του απάντησε ότι ξέρει πέντε γλώσσες: η πρώτη είναι το χαμόγελο, η δεύτερη τα δάκρυα, η τρίτη είναι το άγγιγμα, η τέταρτη είναι η προσευχή και η πέμπτη είναι η αγάπη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος θεωρείται από τους πρωτοστάτες στη σύγχρονη αναγέννηση της Εξωτερικής Ιεραποστολής της Ορθόδοξου Εκκλησίας. Η δράση του άρχισε τη δεκαετία 1981-91, στις χώρες της ανατολικής Αφρικής (Κένυα, Ουγκάντα, Τανζανία), όπου ίδρυσε και οργάνωσε την Πατριαρχική Σχολή «Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος», την οποία διηύθυνε επί δεκαετία. Στη διάρκεια της δεκαετίας αυτής χειροτόνησε εξήντα δύο αφρικανούς κληρικούς και συγχρόνως εκπαιδευσε κατηχητές της Ορ-

θόδοξης Εκκλησίας προερχομένους από διάφορες αφρικανικές φυλές. Σε συνεργασία με αυτούς προώθησε και βοήθησε στη μετάφραση της Θείας Λειτουργίας σε τέσσερις αφρικανικές γλώσσες. Φρόντισε για την ανέγερση δεκάδων ναών, επτά ιεραποστολικών σταθμών, καθώς και για τη δημιουργία σχολείων και σταθμών παροχής ιατρικής περίθαλψης.

Τον Ιανουάριο του 1991 ορίστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, Πατριαρχικός Έξαρχος στην Αλβανία και τον Ιούνιο του 1992 εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας. Από την πρώτη στιγμή που πάτησε το πόδι του στην Αλβανία επικεντρώθηκε στη

δύσκολη αποστολή που του εμπιστεύθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτή ήταν η αναστήλωση και η ανασυγκρότηση της Ορθόδοξης Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Αλβανίας.

Μετά από τεράστιες δυσκολίες, κατόρθωσε να συγκροτήσει πάνω από 400 ενορίες. Ίδρυσε Θεολογική – Ιερατική Σχολή, δύο Εκκλησιαστικά Λύκεια στο Αργυρόκαστρο (1998) και στο Δυρράχιο και σχολή της Βυζαντινής Μουσικής στα Τίρανα. Επίσης μόρφωσε και χειροτόνησε νέους κληρικούς και μερίμνησε για τη μετάφραση αλλά και έκδοση λειτουργικών και άλλων θρησκευτικών βιβλίων. Φρόντισε για την ανοικοδόμηση νέων ναών, καθώς

και για την αναστήλωση και επισκευή παλαιότερων εκκλησιών και μοναστηριών, σχολείων, κέντρων νεότητας, κέντρων υγείας, ξενώνων και εργαστηρίων της Εκκλησίας (τυπογραφείο, κηροπλαστείο, ξυλουργείο, εργαστήρια αγιογραφίας και αποκαταστάσεως εικόνων).

Παράλληλα με την ανασυγκρότηση της Αλβανικής Εκκλησίας ίδρυσε σύγχρονα διαγνωστικά ιατρικά κέντρα, πανεπιστήμιο στα Τίρανα, οικοτροφεία μαθητών και φρόντισε για την κατασκευή τεχνικών έργων όπως δρόμων, υδραγωγείων και διαφόρων κτιρίων κοινής ωφελείας. Συγχρόνως φρόντισε για τη διανομή εκατοντάδων τόνων τροφίμων, ιματισμού, φαρμάκων.

Για το σημαντικό του έργο και τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην Ορθοδοξία, την Εκκλησία και τον λαό της Αλβανίας, καθώς και για την πολυσήμαντη συμβολή του στην προώθηση της φιλίας των λαών Ελλάδος και Αλβανίας, τιμήθηκε με πολλά βραβεία και παράσημα, ενώ το 2000 υπήρξε υποψήφιος για το Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης.

Δραστηριότητες

1. Η ομάδα μας αναλαμβάνει μια αποστολή με σκοπό να βοηθήσει κάποιους ανθρώπους σε ένα σημείο του πλανήτη μας που αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό πρόβλημα. Τι προετοιμασίες θα κάνουμε, ποια τα σχέδια μας, τι θα πρέπει να προβλέψουμε; Φτιάχνουμε το δικό μας σχέδιο δράσης με βάση τον παρακάτω πίνακα:

Προετοιμασίες	Σχέδια	Προβλέψεις	Αντιμετώπιση

2. Διαβάζοντας κάποιες εφημερίδες, έντυπες και ηλεκτρονικές φτιάχνουμε ένα δικό μας καθημερινό δελτίο με «καλές» και «αισιόδοξες» ειδήσεις.
3. Συγκεντρώνουμε φωτογραφίες από το διαδίκτυο και φτιάχνουμε ένα άλμπουμ με τις ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες στον κόσμο.
4. Αναζητούμε, βρίσκουμε και παρουσιάζουμε στην τάξη σύγχρονες αποστολές από την Εκκλησία και διάφορες οργανώσεις με σκοπό την αντιμετώπιση προβλημάτων και αναγκών του σύγχρονου κόσμου.

Ιεραποστολή στην Ινδία

**Ανακαλύπτοντας τα κείμενα
της Καινής Διαθήκης**

Περιεχόμενα

1. Αγία Γραφή
2. Τα Ευαγγέλια
  - Πότε και πώς γράφτηκαν τα Ευαγγέλια
  - Πώς αρχίζουν τα τέσσερα Ευαγγέλια
  - Σύμβολα των Ευαγγελιστών
3. Πράξεις των Αποστόλων
4. Επιστολές
5. Η Ελληνική ως γλώσσα της Καινής Διαθήκης
6. Η Καινή Διαθήκη στη ζωή της Εκκλησίας
7. Μαθαίνουμε να χρησιμοποιούμε την Καινή Διαθήκη

Σε αυτή την ενότητα

- Θα διαπιστώσουμε ότι η Καινή Διαθήκη είναι βασική πηγή πληροφοριών για τη ζωή της αρχαίας Εκκλησίας.
- Θα εξηγήσουμε τη σημασία του όρου «Ευαγγέλιο».
- Θα διακρίνουμε τα είδη των βιβλίων της Καινής Διαθήκης και θα εξηγήσουμε τον ρόλο του καθενός στη ζωή της Εκκλησίας.
- Θα εντοπίσουμε τη διαχρονική παρουσία της Καινής Διαθήκης στη ζωή της Εκκλησίας, στην τέχνη και στον πολιτισμό.
- Θα εξασκηθούμε στην αναζήτηση και εύρεση βιβλικών χωρίων και αποσπασμάτων στα βιβλία της Καινής Διαθήκης.

1. Αγία Γραφή

Ολόκληρο το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου έχει αποτυπωθεί σε ένα ιερό βιβλίο, την Αγία Γραφή. Σκοπός του θεόπνευστου αυτού βιβλίου, το οποίο γράφτηκε με την έμπνευση του Αγίου Πνεύματος στους συγγραφείς, είναι να φωτίσει, να καθοδηγήσει και να σώσει τον άνθρωπο, καθώς και να του μεταδώσει το μήνυμα του λόγου του Χριστού, ο οποίος είπε «εγώ είμαι η οδός, η αλήθεια και η ζωή» (Ιωάν. 14,6).

Η Αγία Γραφή χωρίζεται σε δύο μέρη. Την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη. Ο όρος Διαθήκη σημαίνει συμφωνία. Πρόκειται για συμφωνία του Θεού με τους ανθρώπους και το όνομά της μας υπενθυμίζει την υπόσχεση του Θεού να είναι πάντα στο πλευρό μας.

Το πρώτο μέρος της Αγίας Γραφής, η Παλαιά Διαθήκη, περιλαμβάνει συνολικά σαράντα εννέα βιβλία, πριν έρθει ο Χριστός στον κόσμο. Στην αρχή της Παλαιάς Διαθήκης βρίσκεται το βιβλίο της Γένεσης, το οποίο μας διηγείται τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. Ακολουθεί το βιβλίο της Εξόδου, στο οποίο περιγράφεται η διαφυγή των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο. Άλλα σημαντικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης που ξεχωρίζουν είναι οι Ψαλμοί, που ανήκουν στα ποιητικά βιβλία, καθώς και τα προφητικά και τα ιστορικά βιβλία. Ολόκληρη η Παλαιά Διαθήκη μάς προετοιμάζει να δεχτούμε τον Χριστό ως σωτήρα του κόσμου.

Το γεγονός αυτό της σωτηρίας περιγράφεται στην Καινή Διαθήκη. Εκεί, πέρα από τα σημαντικά λόγια, νιώθουμε παντού διάχυτη τη «δύναμη και την παρουσία» του Χριστού, όπως μας λέει ο Απόστολος Πέτρος (Β' Πέτρ. 1,16). Η Καινή Διαθήκη γράφτηκε απευθείας στην ελληνική γλώσσα και περιέχει είκοσι επτά βιβλία, τα τέσσερα Ευαγγέλια (του Ματθαίου, του Μάρκου, του Λουκά και του Ιωάννη), τις Πράξεις των Αποστόλων, τις Επιστολές

του Αποστόλου Παύλου, Επιστολές άλλων Αποστόλων και, τέλος, την Αποκάλυψη του Ιωάννη.

Ο όρος «Ευαγγέλιο» σημαίνει την «καλή είδηση» ή την «αγγελία» μιας νίκης που δεν είναι άλλη από την αναγγελία του χαρμόσунου μηνύματος της σωτηρίας. Στα Ευαγγέλια περιγράφονται, η Γέννηση του Χριστού, οι λόγοι και το κήρυγμά του, τα θαύματα, ο θάνατος πάνω στον Σταυρό, η Ανάσταση και η Ανάληψή του. Στις Πράξεις των Αποστόλων μαθαίνουμε για τη ζωή και τη δράση των Αποστόλων, καθώς και για την ίδρυση των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων. Οι Επιστολές απευθύνονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα και κοινότητες ή γενικά σε όλους τους χριστιανούς και τους δίνουν συμβουλές και λύσεις στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη είναι ένα προφητικό βιβλίο, το τελευταίο βιβλίο της Καινής Διαθήκης, στο οποίο περιγράφεται με ποιητικές και λειτουργικές εικόνες η πορεία του κόσμου προς την τελική κρίση και τη βασιλεία του Θεού.

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού, 2006, διασκευή

2. Τα Ευαγγέλια

Πότε και πώς γράφτηκαν τα Ευαγγέλια;

Εκείνος που πρώτος επιχείρησε να συνθέσει όλες τις προφορικές και γραπτές παραδόσεις, που είχε υπόψη του, σε ένα βιβλίο ήταν ο Μάρκος, μαθητής του Απόστολου Πέτρου. Όλο αυτό το υλικό το έβαλε σε σειρά, τοποθετώντας χρονικά και τοπικά τα διάφορα γεγονότα και συνδέοντάς τα μεταξύ τους.

Πρωταρχικό μέλημά του ήταν να παρουσιάσει εκτεταμένα τα ιστορικά στοιχεία από τη ζωή και τη δράση του Ιησού και να τα συνδέσει αρμονικά με τη βαθύτερη σημασία του προσώπου και του έργου του. Έτσι, οτιδήποτε θα λεγόταν στο εξής για τον Ιησού, να στηρίζεται και να «πατάει» γερά στα ιστορικά γεγονότα. Στο ευαγγέλιό του ο Μάρκος είναι σύντομος, πιο κοντά στα γεγονότα, όπως αυτά έγιναν και παρουσιάζει κυρίως μόνον πράξεις του Ιησού. Λίγα χρόνια αργότερα, γύρω στο 70 - 80 μ.Χ., ο μαθητής του Χριστού, Ματθαίος γράφει το δικό του ευαγγέλιο. Το απευθύνει κυρίως προς Ισραηλίτες χριστιανούς, γι' αυτό τονίζει ότι ο Ιησούς είναι ο αναμενόμενος Μεσσίας και ότι στο πρόσωπο και το έργο του εκπληρώθηκαν οι προφητείες και οι προσδοκίες της Π. Διαθήκης.

Μεταξύ 80 - 90 μ.Χ. ο Λουκάς, μαθητής του Απόστολου Παύλου, γράφει κι αυτός Ευαγγέλιο. Αυτός απευθύνεται σε ειδωλολάτρες για αυτό παρουσιάζει τα ιστορικά γεγονότα πιο συγκεκριμένα και αναλυτικά. Τέλος, ο αγαπημένος μαθητής του Χριστού, ο Ιωάννης, γράφει κι αυτός το Ευαγγέλιό του γύρω στο 90 - 100 μ.Χ. Ο Ιωάννης γνώριζε τα άλλα τρία Ευαγγέλια. Δεν ξαναδιηγείται όλα όσα εξιστορούνται σε εκείνα. Προσθέτει άγνωστες σε αυτά λεπτομέρειες και εμβαθύνει πιο πολύ στο νόημα των γεγονότων. Αυτό που τονίζεται όσο πουθενά αλλού στην Καινή Διαθήκη είναι η πολλή αγάπη που χρειάζεται να έχουν οι πιστοί και να την εκδηλώνουν έμπρακτα.

Θρησκευτικά Β Γυμνασίου, διασκευή

Πώς αρχίζουν τα τέσσερα Ευαγγέλια

Το Ευαγγέλιο του Μάρκου

Αρχή του ευαγγελίου του Ιησού Χριστού, Υιού του Θεού.

Καθώς είναι γραμμένο στον Ησαΐα τον προφήτη: Ιδού, αποστέλλω τον αγγελιοφόρο μου πριν από το πρόσωπό σου ο οποίος θα παρασκευάσει την οδό σου. Φωνή ενός που φωνάζει δυνατά στην έρημο: «Ετοιμάστε την οδό του Κυρίου, ίσια κάνετε τα μονοπάτια του».

Μκ 1, 1-4

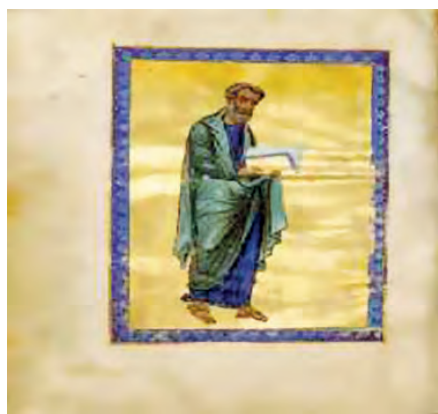
Το Ευαγγέλιο του Ιωάννη

Στην αρχή ήταν ο Λόγος, και ο Λόγος ήταν προς τον Θεό, και Θεός ήταν ο Λόγος. Αυτός ήταν στην αρχή προς τον Θεό. Τα πάντα μέσω αυτού έγιναν, και χωρίς αυτόν δεν έγινε ούτε ένα απ' ό,τι έχει γίνει. Μέσα σε αυτόν ήταν ζωή, και η ζωή ήταν το φως των ανθρώπων.

Ιω 1, 1-4

Το Ευαγγέλιο του Ματθαίου

Η βίβλος της γενεαλογίας του Ιησού Χριστού, του γιου του Δαβίδ, γιου του Αβραάμ.

Ο Αβραάμ γέννησε τον Ισαάκ, και ο Ισαάκ γέννησε τον Ιακώβ, και ο Ιακώβ γέννησε τον Ιούδα και τους αδελφούς του, και ο Ιούδας ... και ο Ιεσσαί γέννησε τον Δαβίδ τον βασιλιά. Και ο Δαβίδ γέννησε τον Σολομώντα... γέννησε τον Ιακώβ, και ο Ιακώβ γέννησε τον Ιωσήφ τον άντρα της Μαρίας, από την οποία γεννήθηκε ο Ιησούς, ο λεγόμενος Χριστός.

Μτ 1, 1-16

Το Ευαγγέλιο του Λουκά

Επειδή, πράγματι, πολλοί επιχειρήσαν να συντάξουν μια διήγηση για τα πράγματα που συνέβησαν μεταξύ μας με απόλυτη βεβαιότητα, καθώς μας τα παράδωσαν όσοι από την αρχή έγιναν αυτόπτες μάρτυρες και υπηρέτες του θείου λόγου, γι' αυτό φάνηκε καλό και σ' εμένα, που τα παρακολούθησα όλα από την αρχή ακριβώς, να σου τα γράψω με τη σειρά, εξοχότατε Θεόφιλε, για να γνωρίσεις καλά με ασφάλεια την αλήθεια για όσα λόγια κατηγήθηκες.

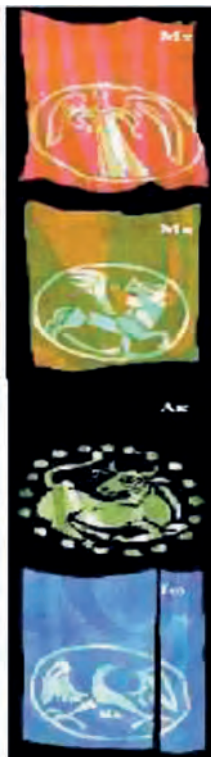
Λκ 1, 1-4

Οι Ευαγγελιστές Ματθαίος, Μάρκος, Λουκάς και Ιωάννης. Μικρογραφίες σε χειρόγραφο του 13ου αι., Ι. Μονή Πάτμου

Σύμβολα των Ευαγγελιστών

Hans Studer
Έγχρωμες
ξύλογραφίες

Οι τέσσερις Ευαγγελιστές συμβολίζονται με τέσσερα ζώα, διότι θεωρήθηκε ότι σε αυτούς αναφέρεται ή προφητεία του προφήτου Ιεζεκιήλ (1, 5-14). Σύμφωνα με αυτή ο Προφήτης είδε τον Θεό να κάθεται στον θρόνο του και τις Αγγελικές δυνάμεις με τέσσερες μορφές (άνθρωπου, λιονταριού, βοδιού και αετού).

Ο **Ματθαίος** παρουσιάζεται να έχει δίπλα του μία ανθρώπινη μορφή (ο άνθρωπος, ο βασιλιάς της δημιουργίας). Ο συμβολισμός αυτός αναφέρεται στον Ματθαίο, διότι το Ευαγγέλιό του αρχίζει με το χαρμόσυνο μήνυμα του αγγέλου για τη γέννηση του Χριστού.

Ο **Μάρκος** συμβολίζεται και αγιογραφείται με λιοντάρι (τον βασιλιά των ζώων). Ο συμβολισμός αυτός αναφέρεται στον Μάρκο, είτε διότι το Ευαγγέλιο του αρχίζει με την ασκητική ζωή του Ιωάννη του Προδρόμου στις έρημους, όπου ζουν τα λιοντάρια είτε διότι κύριο χαρακτηριστικό του Ευαγγελίου του είναι η βασιλεία του Χριστού, καθώς το ζώο αυτό θεωρείται ότι είναι βασιλικό.

Το τρίτο από τα συμβολικά ζώα, το βόδι (ο βασιλιάς των κατοικίδιων ζώων), αποδίδεται στον Ευαγγελιστή **Λουκά**. Ο συμβολισμός αυτός αναφέρεται στον Λουκά, επειδή το Ευαγγέλιο του αρχίζει από τη λατρεία του παλαιού νόμου, κατά την οποία τα θυσιαζόμενα ζώα ήταν συνήθως βόδια.

Ο **Ιωάννης** συμβολίζεται με τον αετό (τον βασιλιά των πουλιών). Του αποδίδεται αυτός ο συμβολισμός, διότι θεολόγησε με υψηλά νοήματα την απερίγραπτη αιώνια γέννηση του Υιού και Λόγου του Θεού, του Χριστού, για αυτό και ονομάστηκε και Θεολόγος.

Πρωτοπρ. Γεωργίου Κουγιουμτζόγλου, *Λατρευτικό Εγχειρίδιο*, διασκευή

3. Πράξεις των Αποστόλων

Στις Πράξεις των Αποστόλων περιγράφεται η πρώτη Εκκλησία και η δράση των Αποστόλων. Είναι έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Πρόκειται για ένα βιβλίο ιστορίας της διάδοσης του Ευαγγελίου. Περιλαμβάνει τους ιεραποστολικούς αγώνες Αποστόλων, καθώς και πλήθους επωνύμων και ανωνύμων χριστιανών των πρώτων χριστιανικών χρόνων. Χωρίζεται σε δύο μέρη:

- Οι Πράξεις του Πέτρου
- Οι Πράξεις του Παύλου

Από την εισαγωγή του βιβλίου οι Πράξεις των Αποστόλων

Εγώ, ω Θεόφιλε, στο πρώτο βιβλίο που έγραψα, δηλαδή στο Ευαγγέλιο, έκαμα λόγο για όλα όσα έπραξε και δίδαξε ο Ιησούς από την αρχή μέχρι την ημέρα, που ανελήφθη στους ουραμούς, αφού προηγουμένως έδωκε, δια μέσου του Αγίου Πνεύματος, εντολές στους Αποστόλους, τους οποίους ο ίδιος είχε εκλέξει.

Πραξ 1, 1-2

4. Επιστολές

Η Καινή Διαθήκη περιλαμβάνει είκοσι μία επιστολές. Οι δεκατέσσερις από αυτές γράφτηκαν από τον Απόστολο Παύλο και καθεμία απευθύνεται σε μία χριστιανική κοινότητα ή πρόσωπο. Οι υπόλοιπες γράφτηκαν από άλλους αποστόλους και ονομάστηκαν «καθολικές» γιατί απευθύνονται όχι σε μία αλλά σε πολλές χριστιανικές κοινότητες και έχουν γενικό περιεχόμενο. Με αυτές οι απόστολοι έδιναν συμβουλές, καθοδηγούσαν, έδιναν λύσεις στα τοπικά προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι εκκλησίες.

Επιστολές του Απ. Παύλου: Προς Ρωμαίους, Προς Κορινθίους Α΄ και Β΄, Προς Γαλάτας, Προς Εφεσίους, Προς Φιλιππησίους, Προς Κολοσσαείς, Προς Θεσσαλονικείς Α΄ και Β΄, Προς Τιμόθεον Α΄ και Β΄, Προς Τίτον, Προς Φιλήμονα και Προς Εβραίους.

Καθολικές επιστολές: Ιακώβου, Πέτρου Α΄ και Β΄, Ιωάννη Α΄, Β΄ και Γ΄ και Ιούδα.

Η αρχαιότερη επιστολή του Αποστόλου Παύλου, προς Θεσσαλονικείς

Ο Απόστολος Παύλος στην πρώτη του αυτήν την επιστολή εκφράζει προς τους ηρωικούς Θεσσαλονικείς τη χαρά του για τη σταθερότητα της πίστης τους μέσα στους διωγμούς και στους διάφορους πειρασμούς. Μετά την εισαγωγή της επιστολής του υπενθυμίζει στους κατοίκους της Εκκλησίας της Θεσσαλονίκης τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ήλθε στην πόλη τους, τον λόγο για τον οποίο πήγε, καθώς και τα πόσα υπέφερε για χάρη του Κυρίου και για χάρη τους. Όλα αυτά, όμως, τα έκανε διότι βασικό του κίνητρο ήταν η ανιδιοτελής στοργική του αγάπη και η επιθυμία του να μεταδώσει στους Θεσσαλονικείς όχι μόνο την αλήθεια του Ευαγγελίου, αλλά και όλη του τη φιλόστοργη διάθεση. Στη συνέχεια, τους δίνει κάποιες συμβουλές, ώστε να είναι προσεκτικοί στο να μη ξαναγυρίσουν στις προηγούμενες ειδωλολατρικές συνήθειες που είχαν, ενώ παράλληλα τους διδάσκει για την ανάσταση των νεκρών που θα συμβεί στη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού. Τέλος, τους προτρέπει για αγαθοεργίες, για συνεχή προσευχή, για διατήρηση των πνευματικών χαρισμάτων.

Απόστολος Παύλος,
ψηφιδωτό από τον τρούλο
της Αγίας Σοφίας

Η αρχή και το τέλος της δεύτερης επιστολής του Αποστόλου Παύλου προς τους κατοίκους της Κορίνθου

Παύλος, Απόστολος του Χριστού Ιησού με το θέλημα του Θεού, και ο Τιμόθεος ο αδελφός προς την εκκλησία του Θεού που είναι στην Κόρινθο μαζί με όλους τους αγίους που είναι σε όλη την Αχαΐα.

Χάρη σ' εσάς και ειρήνη από τον Θεό Πατέρα μας και από τον Κύριο Ιησού Χριστό...

Β' Κορ 1, 1-2

...Χαιρετήστε ο ένας τον άλλο με άγιο φίλημα. Σας χαιρετούν όλοι οι άγιοι.

Η χάρη του Κυρίου Ιησού Χριστού και η αγάπη του Θεού και η κοινωνία του Αγίου Πνεύματος ας είναι μαζί με όλους σας.

Β' Κορ 13, 12-13

5. Η Ελληνική ως γλώσσα της Καινής

Η γλώσσα που μιλούσε ο Ιησούς και οι Απόστολοι δεν ήταν η Ελληνική, αλλά η Αραμαϊκή. Οι επιστήμονες κάνουν λόγο για μια αρχική αραμαϊκή πηγή λόγων ή λογίων του Χριστού. Παρ' όλα αυτά, τα περισσότερα βιβλία της Καινής Διαθήκης, δε γράφτηκαν στην Αραμαϊκή, που ήταν εκείνη την εποχή η μητρική γλώσσα των Ιουδαίων της Παλαιστίνης. Αυτό συνέβη, γιατί η Ελληνική γλώσσα είχε επικρατήσει ως κοινή γλώσσα σε όλο σχεδόν τον ελληνορωμαϊκό κόσμο. Όταν οι Απόστολοι πορεύτηκαν στα έθνη για να διαδώσουν τον λόγο του Θεού, έπρεπε να χρησιμοποιούν μία γλώσσα κατανοητή από όλους κι αυτή ήταν η κοινή Ελληνική.

Το είδος της ελληνικής που χρησιμοποιήθηκε

Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα βρέθηκαν πάπυροι της ελληνιστικής εποχής. Μελετώντας τη γλώσσα των κειμένων αυτών, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η γλώσσα της Καινής Διαθήκης είναι η «κοινή ελληνιστική, η γλώσσα δηλαδή των ελληνιστικών χρόνων που αποτελεί την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής.

Η ελληνιστική κοινή είχε απλή γραμματική και σύνταξη.

Την ελληνιστική κοινή είχε διαδώσει ο Μ. Αλέξανδρος και οι διάδοχοι του σχεδόν σε ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο. Σε αυτήν είχε ήδη μεταφραστεί και η Παλαιά Διαθήκη. Η «κοινή» ήταν μια γλώσσα απλή, καθαρά ελληνική, και, επιπλέον, είχε τη δυνατότητα να εκφράσει αφηρημένες έννοιες και να δημιουργήσει νέες και σύνθετες λέξεις. Όλα τα βιβλία της Καινής Διαθήκης γράφτηκαν στην κοινή ελληνιστική.

Πώς γράφτηκαν τα βιβλία της Καινής Διαθήκης

Από την ημέρα της Ανάληψης του Ιησού το 33 μ.Χ. ως τη στιγμή που γράφτηκε το πρώτο βιβλίο της Καινής Διαθήκης, η Α' επιστολή του Αποστόλου Παύλου προς Θεσσαλονικείς (περίπου το 51 μ.Χ.), δεν έχουμε στα χέρια μας επίσημα κείμενα για τη ζωή και το έργο του Χριστού. Ο Χριστός δε μας άφησε ή τουλάχιστον δε διασώθηκε κάποιο δικό του γραπτό κείμενο. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι μέχρι το 51 μ.Χ. δε λεγόταν και δε γραφόταν τίποτα για τη ζωή και το έργο του Ιησού. Αντίθετα λέγονταν και κηρύττονταν και γράφονταν πολλά. Οι μαθητές του,

καθώς και αυτόπτες μάρτυρες αντάλλασσαν πληροφορίες και εμπειρίες που είχαν από τη σχέση τους με τον Ιησού. Θυμούνταν και επαναλάμβαναν τα λόγια του, τις διδασκαλίες του, τα θαύματά του και ιδιαίτερα μιλούσαν για τα Πάθη και την Ανάστασή του. Όλα αυτά αποτελούσαν την προφορική παράδοση.

Σιγά-σιγά όμως άρχισε και η επίσημη καταγραφή όλων αυτών από τους συγγραφείς της Καινής Διαθήκης. Οι λόγοι που οδήγησαν στην καταγραφή αυτή ήταν δύο: ο πρώτος, για να διευκολύνεται το έργο της διδασκαλίας και ιεραποστολής, και ο δεύτερος, για να προστατευτεί η ιστορία και η αλήθεια για τον Χριστό από μύθους, ανακρίβειες και παραποιήσεις.

Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, διασκευή

Η αξιοπιστία της Καινής Διαθήκης

Η έκφραση «Καινή Διαθήκη», σύμφωνα με την παράδοση της Ορθοδοξίας, προέρχεται από τον ίδιο τον Ιησού Χριστό, ο οποίος τη βραδιά του Μυστικού Δείπνου, πήρε το ποτήρι του οίνου, το ευλόγησε και το πρόσφερε σε όλους τους μαθητές του. Η πιο σύντομη διατύπωση διασώζεται από τον Μάρκο: «τούτο εστί το αίμα μου το της καινής διαθήκης το περί πολλών εκχυνόμενον», ενώ ο Λουκάς και ο Παύλος γράφουν: «τούτο το ποτήριον η καινή διαθήκη εν τω αίματί μου».

Τα κείμενα της Καινής Διαθήκης αποτελούν αξιόπιστη και αυθεντική πηγή πληροφόρησης, διότι γράφτηκαν την ίδια περίπου περίοδο με τα γεγονότα στα οποία αναφέρονται. Επομένως, θα ήταν πολύ εύκολο να διαψευστούν από μάρτυρες που είχαν ζήσει τα γεγονότα που εξιστορούνται.

Επίσης, υπάρχει ένα μεγάλο πλήθος αποσπασμάτων της Καινής Διαθήκης, τα οποία υπάρχουν αυτούσια στα γραπτά των Αποστολικών Πατέρων του 2^{ου} μ.Χ αιώνα κυρίως. Τα αποσπάσματα αυτά συμπίπτουν με τα αντίστοιχα που υπήρχαν στα χειρόγραφα της Καινής Διαθήκης του 1^{ου} αιώνα μ.Χ. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι από νωρίς υπήρχε έντονη η υποχρέωση και το καθήκον της διατήρησης των κειμένων ακριβώς όπως παρελήφθησαν από τους αρχικούς συγγραφείς.

Χριστός σε θρόνο με ανοιχτό το Ευαγγέλιο

6. Η Καινή Διαθήκη στη ζωή της Εκκλησίας

Στις γιορτές της Εκκλησίας, όπου πανηγυρίζονται θαυμαστά γεγονότα για τη σωτηρία του ανθρώπου, διαβάζονται περικοπές από τα βιβλία της Καινής Διαθήκης. Για παράδειγμα, στη γιορτή των Θεοφανείων ο ιερέας διαβάζει ένα απόσπασμα, που αναφέρεται στη Βάπτισμα του Χριστού.

...Όταν οι περικοπές αυτές προέρχονται από τα τέσσερα Ευαγγέλια, ονομάζονται «ευαγγελικές περικοπές», ενώ όταν προέρχονται από τις Επιστολές ή τις Πράξεις των Αποστόλων, ονομάζονται «αποστολικές περικοπές».

Την ανάγνωση των ευαγγελικών και αποστολικών περικοπών στην Εκκλησία ακολουθεί το κήρυγμα του Θείου λόγου. Με το κήρυγμα οι πιστοί κατανοούν το νόημα και την επικαιρότητα του λόγου της Γραφής και διδάσκονται από αυτόν.

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού, 2006

«Τόσο η Αγία Γραφή όσο και η λατρεία αποτελούν σημαντικές πλευρές και πτυχές της Εκκλησίας, αφού η Εκκλησία είναι αυτή που γράφει την Αγία Γραφή και η Εκκλησία είναι εκείνη που καθορίζει τον τρόπο της λατρείας, μέσα στην οποία ερμηνεύει την Αγία Γραφή».

Ιερόθεος Βλάχος, Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, «Τα αναγνώσματα των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών», συλλογικός τόμος: Ιεουργείν το Ευαγγέλιον

«Η ανάγνωση της Αγίας Γραφής απ' αρχής και μέχρι σήμερα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το μυστήριο της όλης λειτουργικής συνάξεως της Εκκλησίας, ως πρώτο και ισότιμο μέρος της..., μέσα από τα αναγνώσματα της Αγίας Γραφής, ομιλούν οι ίδιοι οι Απόστολοι και οι ευαγγελιστές, ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός. Αυτός παραθέτει την τράπεζα του λόγου, αυτός και την τράπεζα του Μυστικού Δείπνου».

Ιωάννης Φουντούλης, «Το σύστημα των αιογραφικών αναγνωσμάτων στην Ορθόδοξη Λατρεία. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, δυνατότητες βελτιώσεως»

Ο ιερέας που μεταφράζει το Ευαγγέλιο στην νοηματική

Μια φορά τον χρόνο, στον Εσπερινό της Αγάπης, ένας αρχιμανδρίτης, ο πατήρ Ιωάννης Καραμούζης, βγαίνει στην ωραία πύλη και αποδίδει το Ευαγγέλιο στη νοηματική γλώσσα, προκειμένου να αντιληφθούν το κείμενο οι κωφοί. Πρόκειται για τη μοναδική ακολουθία (μέχρι στιγμής) όπου ο κληρικός ενδεδυμένος με τα άμφια «μεταφράζει» τα ιερά κείμενα.

Ο παπα-Γιάννης έχει αφιερώσει τα τελευταία χρόνια της ζωής του στη διακονία των κωφών και των βαρήκων και είναι ένας από τους τέσσερις ιερείς σε όλη την Ελλάδα που γνωρίζει τη νοηματική.

«Η ενασχόλησή μου ξεκίνησε πριν από 11 χρόνια όταν με πλησίασε η μητέρα ενός κωφού παιδιού και μου ζήτησε να ασχοληθώ μαζί του διότι είχε τελειώσει το λύκειο των κωφών, είχε επιστρέψει στο σπίτι του στη Χαλκίδα, αλλά δεν μπορούσε να επικοινωνήσει με κανέναν ακούοντα. Θεώρησα, λοιπόν, ότι ήταν ένα μήνυμα από τον Θεό να ασχοληθώ με τους κωφούς και να τους δώσω όλο το ενδιαφέρον και την ενέργειά μου» λέει ο αρχιμανδρίτης. Για τον π. Ιωάννη άνοιξε ένας νέος δρόμος στη ζωή του και αποφάσισε να ασχοληθεί όχι μόνο ποιμαντικά αλλά και επιστημονικά με το θέμα.

AMEN, πύλη εκκλησιαστικών ειδήσεων, δημοσίευση 18-3-2012

το Αλφάβητό μου

7. Μαθαίνουμε να χρησιμοποιούμε την Καινή Διαθήκη

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ
2 Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν, πάντα
3 δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.
4 Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.
5 καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ
κατέλαβεν.
6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ
7 Ἰωάννης· ὅτετος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
8 φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἑκεῖνος τὸ
9 φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ
ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν
10 κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ
11 ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. εἰς τὰ ἔθνη ἦλθε, καὶ οἱ Ἕβραι οὐκ
12 αὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν
13 τέσσα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἵνα
οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος
14 ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγενήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο
καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ,
15 ἣν οὐκ ἴδμεν ποτε παρὰ πατρός, πλήρη χάριτος καὶ
ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγε λέγων
ὅτιος ἦν ἐν εἰς, ὃ ὁπίσω μου ἐρχόμενος ἐμπροσθέν μου
16 γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ
17 ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάρις ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος
διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
18 ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ
ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἑκεῖνος ἐξηγήσατο.

181

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Πρόλογος

Ἐν ἀρχῇ ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο πρὸς τὸν Θεόν καὶ
1 ἑκὸς ἦτο ὁ Λόγος. Αὐτὸς ὑπῆρχεν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν.
2 Ὅλα ἐγέναντο δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ τίποτε δὲν ἐγένετο ἀπὸ οὗ
3 ἔχον γενέσθαι. Μᾶλλον εἰς αὐτὸν ὑπῆρχεν ζωὴ καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς
4 τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ φῶς φωτίζει ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀλλὰ τὸ σκο-
5 τιά δὲν τὸ κατενόησεν. Παρουσιάσθη κάποιος ἄνθρωπος, ἀπι-
6 στολμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο Ἰωάννης.
7 Αὐτὸς ἦλθε χάριν μαρτυρίας, νὰ μαρτυρήσῃ διὰ τὸ φῶς, διὰ νὰ
8 πιστεύσωσι ὅσοι δι' αὐτοῦ. Δὲν ἦτο ἑκεῖνος τὸ φῶς ἀλλὰ ἦλθε
9 νὰ μαρτυρήσῃ διὰ τὸ φῶς. Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον
10 φωτίζει κάθε ἄνθρωπον, ἤρχετο εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὸν κόσμον
11 ἦτο καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο ἀλλ' ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀνεγνώ-
12 ρισε. Εἰς τοὺς ἔθνη τοῦ ἦλθε ἀλλ' οἱ ἔθνη τοῦ δὲν τὸν ἐδέχθησαν.
13 Εἰς ὅσους ἔθνη τὸν ἐδέχθησαν, ἔδωκεν αὐτοῖς νὰ γίνωσι υἱοὶ
14 τοῦ Θεοῦ, εἰς ἑκεῖνους θελοῦσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
15 τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι οὐτε ἀπὸ αἱμάτων οὐτε ἀπὸ τῆς θέλησης σαρκὸς οὐτε ἀπὸ
16 τοῦ θέλημα ἀνδρός ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγενήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος
17 ἐσαρκώθη καὶ ἔμεινε μαζὺ μὲς καὶ ἔδωκε τὴν δόξαν του,
18 μὴν δόξαν ποὺ ἔχει ἕως μονογενεῖς Υἱὸς ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, γινώσκων
19 χάριτος καὶ ἀληθείας. Ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ δι' αὐτοῦ καὶ ἐρώναξ,
20 ὅτιος αὐτὸς εἶναι διὰ τὸν ὅποιον εἶπα, Ἐκεῖνος, ποὺ ἔρχεται ἄστερα
ἀπὸ ἐμὲ, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἐμὲ, ἐπεὶ ὑπῆρχεν πρὶν ἀπὸ ἐμὲ".
21 Καὶ ἀπὸ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἔληξαμε ὅσοι ἐμᾶς καὶ τὴν μὴν
22 χάριτος καὶ ἀληθείας τῆς ἀληθείας· ἐπεὶ ὁ νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ
23 Μωϋσέως· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἦλθαν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
24 Τὸν Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε ποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς ποὺ εἶναι
25 εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἑκεῖνος τὸν ἔδειξε γνωστόν.

181

Πῶς παραπέμπουμε στην Καινή Διαθήκη;

Όλα τα βιβλία της Κ. Διαθήκης είναι χωρισμένα σε κεφάλαια και κάθε κεφάλαιο είναι χωρισμένο σε στίχους. Οι στίχοι ονομάζονται χωρία ή εδάφια. Όταν θέλουμε να παραπέμπουμε, δηλαδή να αναφερθούμε σε ένα χωρίο της Καινής Διαθήκης, σημειώνουμε πρώτα τον τίτλο του βιβλίου σε συντομογραφία. Αμέσως μετά έναν αριθμό, που δηλώνει το κεφάλαιο του βιβλίου. Στη συνέχεια σημειώνουμε έναν αριθμό, που δηλώνει τον στίχο ή τους στίχους του κεφαλαίου. Ο πρώτος αριθμός με τον δεύτερο χωρίζεται με κόμμα. Έχουμε για παράδειγμα τις παραπομπές:

Α Κορ 15, 20-21, που σημαίνει: Επιστολή Α΄ προς Κορινθίους, κεφάλαιο 15°, στίχοι 20 έως 21.

Πραξ 4, 32-37, που σημαίνει: Πράξεις των Αποστόλων, κεφάλαιο 4, στίχοι 32 έως 37.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥΣ					
Κατά Ματθαίον	Μτ	Προς Ρωμαίους	Ρωμ	Επιστολή Ιακώβου	Ιακ
Κατά Μάρκον	Μκ	Προς Κορινθίους Α΄	Α Κορ	Επιστολή Πέτρου Α΄	Α Πε
Κατά Λουκάν	Λκ	Προς Κορινθίους Β΄	Β Κορ	Επιστολή Πέτρου Β΄	Β Πε
Κατά Ιωάννην	Ιω	Προς Γαλάτας	Γαλ	Επιστολή Ιωάννη Α΄	Α Ιω
Πράξεις Αποστόλων	Πραξ	Προς Εφεσίους	Εφ	Επιστολή Ιωάννη Β΄	Β Ιω
Αποκάλυψις Ιωάννου	Απ	Προς Φιλιππησίους	Φιλ	Επιστολή Ιωάννη Γ΄	Γ Ιω
		Προς Κολοσσαείς	Κολ	Επιστολή Ιούδα	Ιούδα
		Προς Θεσσαλονικείς Α΄	Α Θεσ		
		Προς Θεσσαλονικείς Β΄	Β Θεσ		
		Προς Εβραίους	Εβρ		
		Προς Τιμόθεον Α΄	Α Τιμ		
		Προς Τιμόθεον Β΄	Β Τιμ		
		Προς Τίτον	Τιτ		

Δραστηριότητες

1. Μπαίνουμε στη θέση ενός Ευαγγελιστή και καταγράφουμε στην ομάδα μας τις δυσκολίες που θα συναντούσαμε για τη συγγραφή του Ευαγγελίου. Μετά παρουσιάζουμε τις σκέψεις μας στην ολομέλεια της τάξης και τις καταγράφουμε με σύντομες φράσεις ή λέξεις σε χαρτί του μέτρου.
2. Παρατηρούμε τα σύμβολα των Ευαγγελιστών και ζωγραφίζουμε δικά μας.
3. Βρίσκουμε και διαβάζουμε στο βιβλίο της Καινής Διαθήκης τα χωρία που υπάρχουν σε διάφορες ενότητες στο βιβλίο μας.
4. Εντοπίζουμε στον χάρτη τους τόπους των Επιστολών. Υπάρχουν αυτές οι πόλεις σήμερα; Αναζητούμε πληροφορίες για τους κατοίκους αυτών των πόλεων (τη θρησκεία τους, την εθνότητά τους και τον πολιτισμό τους).
5. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Κάθε ομάδα διαλέγει από ένα Ευαγγέλιο. Ξεφυλλίζουμε την Καινή Διαθήκη και επιλέγουμε φράσεις από το Ευαγγέλιο που διαλέξαμε, τις οποίες τις γράφουμε σε χαρτί του μέτρου. Διακοσμούμε το χαρτί με σκίτσα και σύμβολα του κάθε Ευαγγελιστή.
6. Συνάντηση των τεσσάρων Ευαγγελιστών. Δραματοποιούμε τη σκηνή.

Ευαγγελισμός πάνω και οι τέσσερις Ευαγγελιστές κάτω. Βημόθυρο, μέσα 16ου αιώνα, ιερός ναός Ευαγγελιστριάς στο Μπεράτι Αλβανίας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Αγία Γραφή**, *Παλαιά και Καινή Διαθήκη*, μτφρ. από τα πρωτότυπα κείμενα, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα 1997.
- **Καινή Διαθήκη**, *Novum Testamentum Graece*, εκδ. Nestle-Aland, Γερμανία 1979.
- **Διδακτικά εγχειρίδια Δημοτικού:**
Γ' (1992), Δ' (1993), Ε' (1995) και ΣΤ' (1995)
- **Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού**, *Αναζητώντας την αλήθεια*, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006
- **Θρησκευτικά Ε' Δημοτικού**, *Οι Χριστιανοί στον αγώνα της ζωής*, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- **Θρησκευτικά Δ' Δημοτικού**, *Η πορεία μας στη ζωή*, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- **Θρησκευτικά Α' Γυμνασίου**, *Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού.*
- **Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου**, *Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς και το έργο του*, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι..
- **Θρησκευτικά Δ' Δημοτικού Κύπρου**, *Αγώνας για το καλό, α' τεύχος*, Π.Ι. Κύπρου. Λευκωσία 2016.
- **Ιστορία Ε' Δημοτικού**, *Στα βυζαντινά χρόνια*, ΥΠ.Π.Π.Α, Αθήνα.
- **Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», Α' Γυμνασίου**, εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1981.
- **Ιερομονάχος Σάββας Αγιορείτης**, *Τα ασκητικά της ενορίας*, εκδ. Ιερού Κελλίου, «Εισόδια της Θεοτόκου», Κερασιά Άγιον Όρος, 2015.
- **Μοναχή Γαβριηλία (Αυρηλία Παπαγιάννη)**, *Η ασκητική της αγάπης*, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα, Ιούνιος 2009.
- **Πηνελόπη Δέλτα**, *Παραμύθια και άλλα*, εκδ. Αύρα.
- **Δεληκωστόπουλου Α.**, *Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων & πάσης Αλβανίας, ο ποιμένας του στοχασμού, της δημιουργίας και της ειρήνης*, εκδόσεις «Επτάλοφος», Αθήνα 2005.
- **Ιουστίνου του Φιλόσοφου και Μάρτυρος**, *Α' Απολογία*, 67, 3-5, ΒΕΠ 3, 198.
- **Πρωτοπρ. Γεωργίου Κουγιουμτζόγλου**, *Λατρευτικό Εγχειρίδιο*, Θεσσαλονίκη, 2014.
- **Άννα Κωστάκου-Μαρίνη**, *Το Πάσχα της Αννούλας*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1994
- **Άννα Κωστάκου-Μαρίνη**, *Οι γιορτές του Αποστόλη*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα
- **Άννα Κωστάκου-Μαρίνη**, *Η γιορτή του Σωτήρη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996
- **Γεώργιος Μέγας**, *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2007
- **Ματθαίος Μουντές**, *Ιστορίες από τη Βίβλο, Παλαιά Διαθήκη*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997.
- **Ματθαίος Μουντές**, *Ιστορίες από τη Βίβλο, Καινή Διαθήκη*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1998.
- **Μαρίζα Ντεκάστρο**, *Βυζαντινή Τέχνη. Οδηγός για παιδιά*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2001.
- **Μαρίζα Ντεκάστρο**, *Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες*, εκδ. Νέοι Ακρίτες, Αθήνα 1992.
- **Παπαγεωργίου Γιώργου**, *Ο άγιος Λουκάς της Κριμαίας και ο Αλβέρτος Σβάιτσερ. Παράθεση δύο μεγάλων*, Ναύπλιο 2016.
- **Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη**, *Ομιλήματα*, εκδ. Ακρίτας, 1992

- **Σμέμαν, Αλέξανδρου**, «Μεγάλη Σαρακοστή», Εκδόσεις Ακρίτας
- **Φλωρόφσκυ Γεώργιος**, *Το σώμα του ζώντος Χριστού. Μια ορθόδοξη ερμηνεία της Εκκλησίας*, μτφρ. Ι. Παπαδόπουλου, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1999, σ. 28-30.
- **Μον. Θεοδώρα Χαμπάκη**, *Γεροντικό Σταλαγματιές από την πατερική σοφία*, εκδ. Λυδία, Αθήνα 2017
- **Σοφίας Χατζή**, *Μουτότο, Μια μικρή αφρικάνικη ιστορία*, σελ.58-59, εκδ. Άθως Παιδικά, Αθήνα 2009.
- **Ψαραύτη Λίτσα**, *Η εκδίκηση των μανιταριών*, Άγκυρα.
- *Τα παιδιά διαβάζουν τη Βίβλο*, εκδ. Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα 2005
- **Rodney Stark**, *Η εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πώς το άσημο και περιθωριακό κίνημα του Χριστού εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκευτική δύναμη στο Δυτικό Κόσμο μέσα σε λίγους αιώνες*, μτφρ. Λουκά Μ., εκ. Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2005, σ. 318.
- **Erhart Kästner**, *Die Stundentrommel vom Heiligen Berg Athos*, εκδ. Insel, Φρανκφούρτη 1978, σ. 103-105.
- **Αδελφότητα Ορθόδοξου Εξωτερικής Ιεραποστολής**, <http://www.ierapostoles.gr/>
- **Ιεραποστολικός Σύνδεσμος «Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός»**, «Ο μακαριστός Ιεραπόστολος του Ζαΐρ (σημερινό Κονγκό) πατήρ Κοσμάς Γρηγοριάτης» ανάκληση 8/2/2017 από http://www.ierapostolos.gr/news_article.php?ID=62
- **Διακόνημα**, «Η ζωή της γερόντισσας Γαβριηλίας», ανάκληση 8/2/2017 από <http://www.diakonima.gr> (24/2/2010).
- **ΙΕΠ**, Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θρησκευτικά, Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
- **AMEN, Πύλη Εκκλησιαστικών Ειδήσεων**, δημοσίευση 18/3/2012, ανάκληση 15/2/2017 από <http://www.amen.gr/article/o-iereas-pou-metafrazei-to-euaggelio-sti-noimatiki>
- **Εφημερίδα Kefaloniatoday**, δημοσίευση 5/11/2014, ανάκληση 15/2/2011 από <https://www.kefaloniatoday.com/psychagogia/kefalonitiko-allou-papa-evangelio-alles-ekfrasis-100985.html>

- Εικόνα εξώφυλλου: Γεώργιος Κόρδης, ανάκληση 24/2/2017 από http://1.bp.blogspot.com/-X1C_qFiwvpl/Us7yr2LVWhI/AAAAAAAAAQ8/mESRfydWhQg/s1600/20.jpeg
- Εικόνα οπισθοφύλλου: Λεπτομέρεια από την εικόνα του εξώφυλλου
- Καζαντζάκης ρητό: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.5-primary-didymoteixo.mysch.gr/media/images/categories/sofa-2014/04.jpg>
- Αριστοτέλης: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://anatroponline.gr/wp-content/uploads/2016/10/13cee27a2bd93915479f049378cfffdd3-620x330.png>
- Λάθως: Ανάκληση 20/2/2017 από http://www.o-klooun.com/media/k2/items/cache/90b099de27185a950237991ff2a3ceff_XL.jpg
- Διακοσμητικό παγώνια: Ανάκληση 20/2/2017 από http://users.sch.gr/aiasgr/Image/Eikonidia/Poulia_02.gif
- Παύλος, Ανάκληση 20/2/2017 από http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSA105/102/829,3065/images/img16_1.jpg
- Μάρτιν Λούθερ Κινγκ: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.cemilturan.gr/wp-content/uploads/kingi.jpg>
- Άγ. Νήφων: Ανάκληση 20/2/2017 από https://puzzleen.files.wordpress.com/2013/10/553cf-1185106_611686102209707_1544133951_n.jpg
- Εξομολόγηση: Ανάκληση 20/2/2017 από http://4.bp.blogspot.com/-L0Br42QwVHg/UPxFue9GQtI/AAAAAAAAAThE/vB_MtI5mTLI/s1600/%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7.jpg
- Ιερός Αυγουστίνος: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://vatopaidi.files.wordpress.com/2011/06/augustine-e1308111086285.jpg?w=480&h=679>
- Άγ. Διονύσιος: Ανάκληση 20/2/2017 από http://1.bp.blogspot.com/-nOW1Gr492wE/UM94_Z5kQtI/AAAAAAAC4o/mghlRpsvT3M/s1600/%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82+%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%82.jpg
- Ραμαζάνι: Ανάκληση 20/2/2017 από https://hellasforce.files.wordpress.com/2016/06/muslim_pray.jpg?w=350&h=200&crop=1
- Υομ Κυπουρ: Ανάκληση 20/2/2017 από <https://cdn.sansimera.gr/media/photos/main/Yom-Kippur.jpg>
- Γιόγκα: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://4.bp.blogspot.com/-fW8CaoYNIfM/Vb3eGqROu1I/AAAAAAAFQU/vdro2AmNdY4/s1600/yoga.jpg>
- Βουδισμός: Ανάκληση 20/2/2017 από https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ4IFIP1djqGnA1Duuxn3MMYr_PNNBxuzFK7lJuZHxhdgmo3-j
- Άγιος Παΐσιος: Ανάκληση 20/2/2017 από https://2.bp.blogspot.com/-5dCkqsc2yPE/V_LRcUT4yYI/AAAAAAABNQ/i6IM18cgEC45i9z0OKD4LperSmFO-9j6QCLcB/s1600/paisios.jpg
- Εισαγωγή 3^η Θ.Ε. : Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.i-psyxologos.gr/wp-content/uploads/2014/10/sigxoresi-2.jpg>
- Η μετάνοια του Πέτρου: Ανάκληση 20/2/2017 από http://1.bp.blogspot.com/-lnftqdtnaBY/UYygyk40TrI/AAAAAAAHSU/s5Sx-NkiR4c/s1600/el_greco_peter.jpg
- Ιούδας: Ανάκληση 20/2/2017 από http://www.thetoc.gr/images/articles/0/article_17793/article17793.w_l.jpg
- Αββάς Σιλουανός: Ανάκληση 20/2/2017 από http://1.bp.blogspot.com/_WY3G3JG6IWM/TJugL9fM39I/AAAAAAAHM/3MksPf7q-80/s1600/%CE%91%CE%B3.+%CE%A3%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%82+%CE%91%CE%B8%CF%89%CE%BD%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82.jpg
- Ο κακός δούλος: Ανάκληση 20/2/2017 από https://osiosioakim.files.wordpress.com/2015/09/img_16661.jpg
- Διονύσιος Σολωμός: Ανάκληση 20/2/2017 από https://2.bp.blogspot.com/-33Y8pkvJEMM/VryUFVPP_7I/AAAAAAAmN0/Cy4xLXOzqJs/s640/DSCN7819.JPG
- Εξώφυλλο: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://1.bp.blogspot.com/->
- Άγ. Ιωάννης και Άγ. Πρόχορος. Ανάκληση 20/2/2017 από <https://iconandlight.files.wordpress.com/>
- Τηλέμαχος και Μέντορας: Ανάκληση 20/2/2017 από el.wikipedia.org
- Κωστής Παλαμάς (σελ. 9) : Ανάκληση 20/2/2017 από zbabis.blogspot.gr (σχέδιο με μαρκαδόρο-Μπάμπης Ζαφειράτος 1970)
- Οι τρεις Ιεράρχες (σελ. 9) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.imis.gr
- Αριστοτέλης και Μ. Αλέξανδρος (σελ. 10) : Ανάκληση 20/2/2017 από hellasforce.com
- Σχολείο στην Ινδία κάτω από γέφυρα (σελ. 11) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.lifo.gr
- Σχολείο στη Συρία: Ανάκληση 20/2/2017 από http://www.enikos.gr/images/resized/590_e734239b0b60f1b179d6f53187e2aaed.jpg (σελ. 11)
- Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μαθητών του (σελ. 13) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.icon-art.gr
- Ο Χριστός διδάσκει στη συναγωγή: Ανάκληση 20/2/2017 από <https://kartografos.files.wordpress.com/2011/10/christ-preaching-1652-large.jpg?w=640&h=478> (σελ. 13)
- Η επί του όρους ομιλία (σελ. 14) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.monastiria.gr
- Αίσωπος και αλεπού (σελ. 15) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.greekencyclopedia.com
- Ο σπειρών (σελ. 16) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.orthodoxfathers.com
- Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη [Βαν Γκόγκ 1890] (σελ. 16) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.wga.hu
- Η κλήση των μαθητών/η θαυμαστή αλιεία (σελ. 17) : Ανάκληση 20/2/2017 από <http://simeiatwnkairwn.wordpress.com>
- Οι δώδεκα μαθητές (σελ. 18) : Ανάκληση 20/2/2017 από archangelosmichail.gr
- Η σύναξη των δώδεκα Αποστόλων, (σελ. 19) : Ανάκληση 20/2/2017 από <http://simeiakairwn.wordpress.com>
- Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης (σελ. 14) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.diakonima.gr
- Βούδας (άγαλμα στο Χονγκ Κόνγκ) (σελ. 20) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.letsdochina.com
- Λάο Τσε, (σελ. 20) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.poetseers.org
- Κομφούκιος, (σελ. 20) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.inrealnews.gr

- Οι κανόνες της αυλής μας, (σελ. 24) : Ανάκληση 20/2/2017 από blogs.sch.gr/6dimkoryd.gr/2014
  - Εξάρτηση από το διαδίκτυο, (σελ. 25) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.medtips.gr
  - Προσπαθώ να κοιμηθώ: Ανάκληση 20/2/2017 από http://air.news.gr/cov/no/noise_b2.jpg
  - Νέλσον Μαντέλα, (σελ. 26) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.newsbomb.gr
  - Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών: Ανάκληση 20/2/2017 από (σελ. 27), από www.zougla.gr
  - Ο Μωυσής και οι δέκα εντολές, (σελ. 22) : Ανάκληση 20/2/2017 από <http://comtedetoulouse.wordpress.com>
  - Το Ιερό Κοράνιο (σελ. 31) : Ανάκληση 20/2/2017 από www.dwrean.net
  - Ο Βούδας με μαθητές του: Ανάκληση 20/2/2017 από 12dimkaterinis.gr (σελ. 32)
  - Μικροί Μουδιστές μοναχοί (σελ. 32) : Ανάκληση 20/2/2017 από youtube.com
  - Μενορά[επτάφωτη λυχνία], (σελ. 33): Ανάκληση 20/2/2017 από <http://papailiasfantis.wordpress.com>
  - Η Τορά: Ανάκληση 20/2/2017 από https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/83/Torah_and_jad.jpg/220px-Torah_and_jad.jpg
  - Ο Μωυσής παραλαμβάνει τις δέκα εντολές http://users.sch.gr/aiasgr/Image/Palaia_Diathikh/Mwushs/Mwushs_02.jpg
  - Κυρά Σαρακοστή <https://amoustakis.files.wordpress.com/2012/02/kira-sarakosti.jpg>
  - Ζωγραφικός πίνακας βάρκα <http://tha.pblogs.gr/files/f/228462-yellow%20boat.JPG>
  - Εισαγωγικές εικόνες ενοτήτων 4,5,6,7 Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, *Η πορεία μας στη ζωή*, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
  - Ο Θρήνος του Ιερεμία: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη) ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>.
  - Προφήτης Σαμουήλ. Ανάκληση 19/2/2017 από <http://orthodoxathemata.blogspot.gr/2012/08/20.html>
  - Προφήτης Αμώς. Ανάκληση 19/2/2017 από <http://www.saint.gr/1856/saint.aspx>
  - Ο προφήτης Ηλίας: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - Ο προφήτης Ηλίας και οι ιερείς του Βάαλ: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://orthodoxia.info/news/%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B7%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%B5%CE%AF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B2%CE%AC%CE%B1%CE%BB/>
  - Ο προφήτης Ησαΐας: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - Προφήτης Ιωνάς: Ανάκληση 19/2/2017 από <https://www.pemptousia.gr/2014/09/o-profitis-ionas-ke-to-simio-tou-st/>
  - Ο προφήτης Ιερεμία: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - Ο προφήτης Ιερεμία: Ανάκληση 19/2/2017 από <https://www.sansimera.gr/biographies/1290>
  - Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης: Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Χάρτης του Ισραήλ την εποχή των προφητών. Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006
- Εκκλησάκι του προφήτη Ηλία: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://www.exploring-greece.gr/el/show/40830/:ttd/PROFITIS-ILIAS>
  - Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - Προφήτης Μιχαΐας, http://users.sch.gr/aiasgr/Palaia_Diathikh/Mihaias/Mihaias_kef.1-7.htm
  - Ο Προφήτης Μιχαΐας (δραστηριότητα): Χαρακτικό του Γουσταύου Ντορέ, 19ος αιώνας, Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
  - Ο προφήτης Ιεζεκιήλ: Τοιχογραφία του Θεοφάνη στη Μονή Παντοκράτορος (Αγ. Όρος 16ος αιώνας), Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
  - Ο Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, Μουσείο Τέχνης Καταλονία, Βαρκελώνη.
  - Βιβλίο του Καζαμία: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://www.mixanitouxronou.gr/kazamias-protocroniatiko-laiko-entipo-pou-elege-mellon-ke-exigouse-ta-onira/>
  - Οι πλανήτες της αστρολογίας: Ανάκληση 19/2/2017 από http://www.i-diadromi.gr/2015/02/blog-post_78.html
  - Παιδική εργασία: Ανάκληση 19/2/2017 από <https://stergioulas.wordpress.com/category/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B1-%CE%B3%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85/>
  - Παιδιά πρόσφυγες: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://www.taxydromos.gr/%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CF%82/173523-%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%AC;.html>
  - Πόλεμος: Ανάκληση 19/2/2017 από <https://astropoleki.wordpress.com/2012/10/22/%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CE%BD%CE%B7-%CF%80%CF%8C-%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF/>
  - Μόλυνση του περιβάλλοντος: Ανάκληση 19/2/2017 από <https://astropoleki.wordpress.com/2012/10/22/%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CE%BD%CE%B7-%CF%80%CF%8C-%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF/>
  - Πείνα: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://newpost.gr/kosmos/418614/h-peina-apeilei-38-000-paidia-sth-somalia>
  - Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία, Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, *Η πορεία μας στη ζωή*, διδ. εν. 3, ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., Αθήνα 2006.
  - Αγάπες, κατακόμβη Αγ. Μαρσελλίνου και Πέτρου, Ρώμη: Ανάκληση 8/2/2017 από https://en.wikipedia.org/wiki/Agape_feast
  - Επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, 6^{ος} αιώνα, Ραμπουλλά Ευαγγελίου(Rabbula Gospel), εκκλησία Αντιόχειας: Ανάκληση 19/2/2017 από <http://www.dogma.gr/diafora/ti-einai-i-epifoitisi-tou-agiou-pnevmatos/31514/>, <https://www.pinterest.com/>

pin/280489883015601609/

- Άγιος Πέτρος: Ι.Μ. Αγ. Αικατερίνης, Σινά βος αιώνας.
  - Πεντηκοστή (Θεοφάνης), Θησαυροί του Αγίου Όρους 1997:Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - Κόλλυβα το Ψυχοσάββατο, www.hellasforce.com: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη.
  - Κυριακή της Πεντηκοστής (γονυκλισία): Ανάκληση 5/2/2017 από www.eisagios.blogspot.com
  - Φύλλα καρυδιάς σε ναό: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.anogi.gr/p16638>
  - Η Επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος 17^{ος} αιώνας Ελ Γκρέκο: Ανάκληση 1/2/2017 από <https://infovaticana.com/2016/05/15/pentecostes/>
  - Εκκλησία καράβι: Ανάκληση 19/2/2017 από https://panagiaalexiotissa.blogspot.gr/2013/03/blog-post_1081.html
  - Οι πρώτοι Χριστιανοί συναθροίζονται, τοιχογραφία από την κατακόμβη της Ντομιτίλλας (Catacomb of Domitilla): Ανάκληση 30/1/2017 από <https://www.khanacademy.org/humanities/medieval-world/early-christian1/a/early-christian-art>
  - Πρωτοχριστιανικά σύμβολα: Ανάκληση 2/2/2017 από www.slideshare.net
  - Χριστός ως Αμπελοουργός, Άγγελος, 15^{ος}: Ανάκληση 28/1/2017 από www.pde.gr
  - Εκκλησία ως καράβι: Ανάκληση 2/2/2017 από https://panagiaalexiotissa.blogspot.gr/2013/03/blog-post_1081.html
  - Εκκλησία ως άγκυρα: Ανάκληση 2/2/2017 από http://tribonio.blogspot.gr/2012/07/blog-post_6291.html
  - Πρωτοχριστιανικά σύμβολα: Ανάκληση 12/2/2017 από http://tribonio.blogspot.gr/2012/07/blog-post_6291.html
  - Ο Χριστός ως κληματαριά: Ανάκληση 15/2/2017 από <https://simeiakairwn.wordpress.com/2015/11/10/%CE%BF-%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%81-%CE%B9%CE%AC-%CE%B5%CF%83%CF%8D-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%BB%CE%B1/>
  - Δείπνο Αγάπης, τοιχογραφία, κατακόμβη Πρισκίλλας: Ανάκληση 2/2/2017 από www.archaiologia.gr
  - Άγιος Φιλήμων: Ανάκληση 20/2/2017 από <https://www.sansimera.gr/biographies/1073>
  - Άγιος Ονήσιμος: Ανάκληση 20/2/2017 από http://users.sch.gr/aiasgr/Agiologia/Apostoloi_B'/Agioli_Filhmwn_Arxippos_Onhsimos_kai_Apfia.htm
  - Αρτοκλασία σε εκκλησία της Λευκάδας(Ι.Μ. Λιβιάδι): Ανάκληση από <http://www.fortsalefkada.gr/events/7872/>
  - Ιησούς Χριστός «Καλός Ποιμένας»: Ανάκληση 2/2/2017 από www.proskynitis.blogspot.com
  - Μοναστηριακή Τράπεζα: Ανάκληση 2/2/2017 από www.diakonima.gr
  - Γεύματα αγάπης, ηλεκτρονική εφημερίδα «τα Νέα»: Ανάκληση 5/2/2017 από <http://www.tanea.gr/news/greece/article/5322030/geymata-agaphs-anhmera-twn-xristoygennwn-apo-toys-dhmoys-kai-thn-ekklhsia/>
  - Μυστικός Δείπνος: Ανάκληση 4/2/2017 από www.diakonima.gr
  - Χέρια προσευχής, Ντύρερ, Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς και το έργο του, διδ.εν. 19, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B118/381/2537,9850/>
- Ελεημοσύνη: Ανάκληση 12/2/2017 από https://proskynitis.blogspot.gr/2015/03/blog-post_64.html.
  - Ο χορτασμός των πέντε χιλιάδων: Ανάκληση 12/2/2017 από <https://www.pemptousia.gr/2016/03/i-nistia-as-gini-efkeria-agapis-pros-ton-elachisto-adelfo/>
  - Πουλιά, Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού Κύπρου: Αγώνας για το καλό, α΄ τεύχος, σελ. 59, Π.Ι. Κύπρου., Λευκωσία 2016. : Ανάκληση 2/2/2017 από http://archeia.moec.gov.cy/sd/235/thriskeftika_d_dim_meros_a.pdf
  - Επιστολή μικρού Ανδρέα, Χαμόγελο του παιδιού: Ανάκληση 28/1/2017 από <http://www.diaforetiko.gr/20-chronia-chamogelou-tou-pediou-to-orama-tou-mikrou-andrea-gia-ta-distichismena-pedia/>
  - Μητέρα Τερέζα: Ανάκληση 26/1/2017 από <http://www.mhaterateza.blogspot.gr/>
  - Μεταφορά τραυματία, «από την συνεργασία των λαών», Αναγνωστικό Ε Δημοτικού, Οργανισμός Εκδόσεων, Διδακτικών, Βιβλίων, Αθήνα 1957: Ανάκληση 1/2/2017 από <https://oikohouse.wordpress.com/2014/10/30/%CE%B5%CF%81%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82-%CE%BD%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BD-%CE%BF-%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%85%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CF%81%CF%85%CE%B8%CF%81%CE%BF%CF%8D-%CF%83/>
  - Εθελοντές του Ερυθρού Σταυρού: Ανάκληση 3/2/2017 από <http://www.newsbomb.gr/tags/tag/34536/erythros-stayros>
  - Αλβέρτος Σβιάτσερ: Ανάκληση 4/2/2017 από <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=145255>
  - Αλβέρτος Σβιάτσερ με παιδί στην αγκαλιά: Ανάκληση 20/2/2017 από http://www.oikologoi.gr/news/%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1_%CE%91%CE%9B%CE%92%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%9F%CE%A3_%CE%A3%CE%92%CE%91%CE%99%CE%A4%CE%A3%CE%95%CE%A1_%CE%93%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%A1%CE%9F%CE%A3_%CE%91%CE%9D%CE%98%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A3_1875_1965#.WK_tC2_ygdU
  - Άγιος Λουκάς ο Ιατρός, προσωπογραφία: Ανάκληση 1/2/2/017 από <http://www.diakonima.gr/category/%CE%A1%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82-%CE%B3%CE%AD%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%82/%CE%AC%CE%B3-%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%AC%CF%82-%CE%BF-%CE%B9%CE%B1%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%82/>
  - Ο άγιος Λουκάς ο ιατρός στο καθήκον: Ανάκληση 19/2/2017 από http://mkka.blogspot.gr/2015/06/blog-post_4.html
  - Η εκκλησία πορεύεται σε όλον τον κόσμο, Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, Η πορεία μας στη ζωή, διδ. εν. 29, ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., Αθήνα 2006.
  - Οι μυροφόρες και ο άγγελος : Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/>
  - «Η Ανάστασις» του Κωνσταντίνου Παρθένη: Ανάκληση 3/2/2017 από <http://i-m-patron.gr/i-m-patron-old.gr/keimena/tehnh/neoellhn.html>
  - Η Ανάσταση του Χριστού: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.amen.gr/article/to-sotiriodes-minyma-tis-anastasis-tou-xristou>
  - Οι Άγιοι Δώδεκα Απόστολοι: Ανάκληση 25/1/2017 από <http://www.saint.gr/649/saint.aspx>,

- Χάρτες περιοδειών του Παύλου: Ανάκληση 26/1/2017 από <http://xristianikosxoleio.blogspot.gr/2013/10/blog-post.html>
- Ο απόστολος Παύλος στη φυλακή, Ρέμπραντ 1627, γκαλερί Στάτς (Staats), Στουτγάρδη Γερμανία: Ανάκληση 1/2/2017 από <http://www.diakonima.gr/2013/03/30/%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%AC%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%AE/>
- Απ. Παύλος κηρύττει στην Αθήνα, Ραφαήλ, Victoria&AlbertMuseum, Λονδίνο
- Οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος(1848 μ.Χ.), Βούλγαρου αγιογράφου Zahari Zograf, μοναστήρι Τρογαν: Ανάκληση 29/1/2017 από <http://www.diakonima.gr/2015/05/11/%CE%B2%CE%AF%CE%BF%CF%82-%CE%B1%CE%B3%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CF%8C%CE%B4%CE%B9%CE%B%CF%85-%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9-2/>
- Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός,,: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/> ανάκληση 6/2/2017 από www.olasthnfora.blogspot.com
- Ιεραποστολή στην Αφρική: Ανάκληση 31/1/2017 από <https://ierapostoli.wordpress.com/2008/10/13/orthodoxchurcheirinoyropoli-tanzania2008/>
- Λιτανεία στη φυλή Τουρκανά: Ανάκληση 21/2/2017 από <http://www.ierapostoles.gr/2014/06/%CE%BF%CF%81%CE%B8%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CE%BE%CE%B7-%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%AD%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B1/>
- Διανομή καλαμποκιού στη φυλή Τουρκανά , Αδελφότητα Ορθοδόξου Χριστιανικής Ιεραποστολής: Ανάκληση 1/2/2017 από <http://www.ierapostoles.gr/2014/03/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%B3%CE%AF%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B1/>
- Ιερή στιγμή της Θείας Μετάληψης. Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Σαγάνα Κένυας, Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου, Ορθόδοξη πίστη και λατρεία, διδ. εν. 19 ΟΕΔΒ, Αθήνα 2010: Ανάκληση 25/1/2017 από <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/898,3334/>
- Σκίτσο χάρτη Κορέας: Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, *Η πορεία μας στη ζωή*, διδ. εν. 31, ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης στην Αφρική: Ανάκληση 3/2/2017 από <http://agioritikesmimes.blogspot.gr/2015/01/5934-141942-2711989.html>
- Γερόντισσα Γαβριηλία στο έργο της ως νοσοκόμα: Ανάκληση 24/1/2017 από http://diakonima.wengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2010/02/1_42.jpg
- Λιτανεία Επιταφίου στην Αλβανία: Ανάκληση 23/2/2017 <http://orthodoxalbania.org/alb/index.php/el/lajme-2/blog/1457-java-12-2013>
- Ιεραποστολή στην Ινδία: Ανάκληση 20/2/2017 από <http://www.ierapostoles.gr/country/%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CE%AF%CE%B1/>
- Μεθαίνω την Αγία Γραφή: Ανάκληση 23/2/2017 από <https://www.saketosaggelos.gr/Article/1226/%C9%CE%BD,%CE%B4%CE%AF%CE%B1/>
- Η Καινή Διαθήκη: Ανάκληση 7/2/2017 από http://stwmenkalws.blogspot.gr/2015/10/blog-post_26.html
- Ιερέας διαβάζει το Ευαγγέλιο: Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, *Η πορεία μας στη ζωή*, διδ. εν. 12, ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Χειρόγραφο Ευαγγέλιο (12ος): Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/>
- Το αρχαιότερο χειρόγραφο της Κ. Διαθήκης σε πάπυρο: Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς και το έργο του, διδ. εν. 4, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006, ανάκληση 24/1/2017 από <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B118/381/2535,9835/>
- Οι Ευαγγελιστές Ματθαίος, Μάρκος, Λουκάς και Ιωάννης, Μικρογραφίες σε χειρόγραφο του 13ου αι., Ι. Μονή Πάτμου.
- Hans Studer, *έγχρωμες ξυλογραφίες*, Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς και το έργο του, διδ. εν. 4, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006: Ανάκληση 24/1/2017 από <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B118/381/2535,9835/>
- Ευαγγελιστής Ματθαίος, Μ. Διονυσίου: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη) ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/www.vizantinaistorika.blogspot.com>
- Ευαγγελιστής Μάρκος, Μ. Διονυσίου: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη) ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/www.vizantinaistorika.blogspot.com>
- Ευαγγελιστής Λουκάς, Μ. Διονυσίου: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη) ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/>
- Ευαγγελιστής Ιωάννης (χειρόγραφο Αγίου Όρους): Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη), ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/>
- Απόστολος Παύλος, ψηφιδωτό από τον τρούλο της Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης (9ος αιώνας): Ανάκληση 3/2/2017 από <http://www.odyssey.com.cy/main/default.aspx?tabID=147&itemID=2474&mid=1338>
- Ευαγγελιστής Ματθαίος και ο άγγελος, Karavaggio 1602: Ανάκληση 7/2/2017 από <http://www.diakonima.gr/2010/11/16/%CE%BF-%CE%B5%CF%85%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82-%CE%B%CF%84%CE%B8%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%82/>
- Ευαγγέλιο στη Θεία Λειτουργία: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από <http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/>
- Χριστός σε θρόνο με ανοικτό Ευαγγέλιο, από «Εικόνες της Κρητικής τέχνης», Ηράκλειο 1993
- Ευαγγέλιο σε δύο όψεις: Εικονογραφικό υλικό ΙΕΠ, Θρησκευτικά - Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, ανάκληση 6/2/2017 από http://www.iep.edu.gr/thrskteftika/http://www.evangelia.gr/artdepot/store/catalog/index.php?cPath=92_93
- Καινή Διαθήκη (κείμενο): Ανάκληση 15/2/2017 από <http://www.agiosbooks.gr/product/%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7/>
- Καινή Διαθήκη, Metropolitan Museum of Art, Νέα Υόρκη: Ανάκληση 15/2/2017 από <http://londinoupolis.blogspot.gr/2011/11/byzantine-art-metropolitan-museum-of.html>

- Νοηματική Γλώσσα, το αλφάβητο: Ανάκληση 15//2017 από http://www.pi-schools.gr/special_education_new/html/gr/8emata/ekr_yliko/kofosi.htm
- Ευαγγελισμός πάνω και οι τέσσερις Ευαγγελιστές κάτω , μέσα 16ου αιώνα: Πύλη του ιερού ναού Ευαγγελιστρίας στο Μπεράτι Αλβανίας.

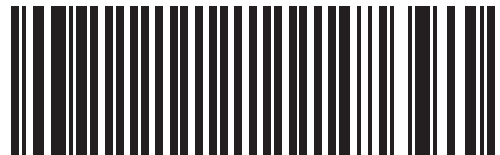
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0217
ISBN 978-960-06-5524-7

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

(01) 000000 0 10 0217 1